

BESTELAKO XEDAPENAK

ENPLEGU ETA GIZARTE GAJETAKO SAILA

5937

230/2011 DEKRETUA, azaroaren 8koa, BALORA-Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udaleko eta lurraldeko gizarte-zerbitzuetan arrisku-egoeren larritasuna balioesteko tresna onesten duena.

Indarrean dagoen legediari –funtsean Adingabearen Babes Juridikoaren urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoak eta Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legeak osatutakoari– jarraiki haur edo nerabe bat eraginpean hartzen duen edozein arrisku– edo babesgabetasun-egoeraren aurrean esku hartzera behartuta daude administrazio publikoak.

Haurraren edo nerabearen garapen pertsonala edo soziala kaltetzen duten egoerei deritze arrisku-egoerak, betiere babesgabetasun-egoeratzat har ez daitezkeenak eta, beraz, legearen aplikazioz tutoretza hartzea eskatzen ez dutenak (Adingabearen Babes Juridikoaren urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren 17. artikulua).

Legeak adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzearen ondorioz edo betebehar horiek betetzea ezinezkoa izatearen edo modu desegokian gauzatzearen ondorioz gertatzen diren egoerei deritze babesgabetasun-egoerak, betiere adingabeak laguntza moralik eta materialik gabe geratzen badira (Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 56. artikulua).

Administrazioek kasu horietan izango duten esku-hartzea desberdina izango da egoeraren larritasun-mailaren arabera: arrisku-egoeretan oinarrizko gizarte-zerbitzuek kasua jaso ondoren, ikertu, balioetsi eta bideratu egin beharko dute. Administrazioek haurraren babesgabetasun-egoera larritasun-maila handiko egoeratzat jotzen dutenean, kasua haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzu espezializatura bideratu beharko dute (3/2005 Legearen 53. artikulua); babesgabetasun larriko zantzuak dituzten egoeretan, lurralde-zerbitzu espezializatuek kasua jaso beharko dute baita kasua ikertu eta kasuaren balioespen osagarri bat egin ere, larritasun-maila zehazteko. Kasua esku-hartze espezializaturik eskatzen ez duen arrisku arin edo ertaineko kasutzat jotzen denean, aldiz, oinarrizko gizarte-zerbitzura bideratuko da (otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 54. artikulua).

Otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 49. artikuluan honako hau xedatzen da: «Oinarrizko gizarte-zerbitzuek eta lurralde-zerbitzu espezializatuek, arrisku eta babesgabezia egoerak zehazte aldera, horretarakoxe ontzat emandako tresna teknikoak aplikatuko dituzte, azken xedapenetako lehenbizikoan ezarritako eran». Azken xedapenetako lehenengoan, honako hau adierazten da: «Eusko Jaurlaritzak, foru-diputazioek eta udalek, lege hau indarrean sartu eta urtebeteko epearen barruan, oinarrizko tresna bat egin eta onartuko dute, babesgabetasun-egoeren larritasuna zehazteko eta egoera horiek arrisku arin, ertain edo larriko egoera diren edo babesgabeziako egoera diren zehazteko».

Dagokigun dekretuan (BALORA) onartzen den tresnak honako helburu honi erantzuten dio: familia barruan arrisku– eta babesgabetasun-egoerak gertatzen ote diren balioestea eta gertatuz gero, egoera horien larritasun-maila balioestea Aurrekoa alde batera utzi gabe, BALORAK honako beste xede hauek ere baditu: haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuetako

2011ko abenduaren 12a, astelehena

profesionalen lana erraztea, esku hartzeko prozesua arintzea eta udal-esparruaren eta lurralde-esparruaren arteko koordinazio hobea sustatzea, betiere haurrei, nerabeei eta horien familiei ematen zaien zaintzaren kalitatea hobetzen lagunduz.

Horrenbestez, Enplegu eta Gizarte Gaietako sailburuak proposatuta, Aholku Batzorde Juridikoarekin bat etorriz, eta 2011ko azaroaren 8an eginiko bilkuran Jaurlaritzaren Kontseiluak aztertuta eta onartuta,

XEDATU DUT:

Artikulu bakarra.– Arrisku– eta babesgabetasun-egoerak balioesteko tresna (BALORA) onartu da; tresna horren testua Eranskinean jaso da eta nahitaez erabili beharko dute Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udaleko eta lurraldeko gizarte-zerbitzuek.

AZKEN XEDAPENA.– INDARREAN JARTZEA.

Dekretu hau Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian argitaratzen den egunean jarriko da indarrean.

Vitoria-Gasteizen, 2011ko azaroaren 8an.

Lehendakaria,
FRANCISCO JAVIER LÓPEZ ÁLVAREZ.

Enplegu eta Gizarte Gaietako sailburua,
MARÍA GEMMA ARÁNZAZU ZABALETA ARETA.

BALORA

**EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO HAUR ETA NERABEEN BABESERAKO UDAL ETA LURRALDE
MAILAKO GIZARTE ZERBITZUETAN ARRISKU ETA BABESGABETASUNEKO EGOEREN LARRITASUNA
BALIOESTEKO TRESNA**

Tresna testuinguruan kokatzea

Dokumentu honetan aurkezten den tresna honako **alderdi** hauetan oinarritzen da:

- ✓ **EAEko Udal mailako Gizarte Zerbitzuek nahiz Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Lurralde Zaintzeko eta Babesteko Zerbitzuek aplikatu dezaten** diseinatu da, Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 49., 53. eta 54. artikuluetan arrisku eta babesgabetasuneko egoeren ikerketa eta balioespenari dagokionez ezarritako eskumenak egikaritzeko. Tresnak egoera horien larritasuna balloesteko eta dagokion erabakiak hartzeko irizpideak ematen ditu.
- ✓ **Arrisku eta babesgabetasuneko egoeretan esku hartzeko prozedura jakin batean txertatzen da**, hainbat faseetan egituratua (esku hartzeko planaren harrera, ikerketa, balioespena, diseinua eta egikaritzea, planaren etengabeko berbaluazioa, esku-hartzearen amaiera), eta fase bakoitzak helburu, metodologia eta denbora-epe propioak ditu.
- ✓ Tresnaren erabilera ez da mugatzen arrisku eta babesgabetasuneko egoeretan esku hartzeko prozesuaren une jakin batera, baizik eta **prozesuaren fase guztietan aplikatu behar da, babesgabetasuneko egoeran egon daitekeen haur edo nerabe baten jakinarazpena jasotzen denetik, Gizarte Zerbitzuen esku-hartzea amaitu eta espedientea ixten den arte.**

Hurrengo orrialdeetan aurkezten diren laukietan, arrisku eta babesgabetasuneko egoeretan EAEko Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Udal mailako eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen esku-hartzeko egungo prozedura jasotzen da modu eskematikoan, eta baita erabakiak hartzeko zein unetan den erabilgarria tresna hau ere.

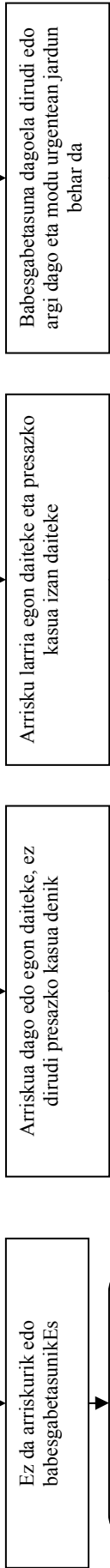
ARRISKU ETA BABESGABETASUNeko EGOERETAN ESKU HARTZEKO PROZEDURA

ARRISKU EDO BABESGABETASUNeko EGOERAN EGON DAITEZKEEN HAUR EDO NERABEEN JAKINARAZPENAK
Partikularrek edo zerbitzuak (ikastetxeak, osasun-zentroak, polizia, epaitegiak, fiskaltza, etab.) eginak

UDAL MAILAKO GIZARTE ZERBITZUAK – UGZ
(*jakinarazpenak jasotzeko bide arrunta eta nagusia*)

LURRALDE MAILAKO GIZARTE ZERBITZUAK - LGZ
(*jakinarazpen jakin batzuen harrera; aahib.: ospitaleatik bideratutako kasu larriak, jaito berrien abandonua, Lurralde Historiko bakoitzean zehaztutako beste kasu berezi batzuk*)

KASUAREN LEHEN BALIOESPENA:
ARRISKUA EDO BABESGABETASUNA DAGOEN IKUSTEA ETA ZEIN URGENTZIA MAILAREKIN JARDUN BEHAR DEN

- Familiaren premien araberako jarduna:
- ✓ Espedientea ixtea
 - ✓ Beste zerbitzuetara bideratzea
 - ✓ UGZen jarraipena

UGZen ikerketa
(beharrezkoa bada, informazioa osatu)

Harrera egiten duen zerbitzuak egindako ikerketa (edo LH bakoitzaren jardueraren eskuliburuetan ezarritako protokoloen arabera)

LGZen Ikerketa
(beharrezkoa bada, informazioa osatu)

EGOERAREN LARRITASUNA ZEHAZTEA

UGZen jarraipena. Ondoko jarduna, susmoak egiaztatzen diren ala ez kontuan hartuta.

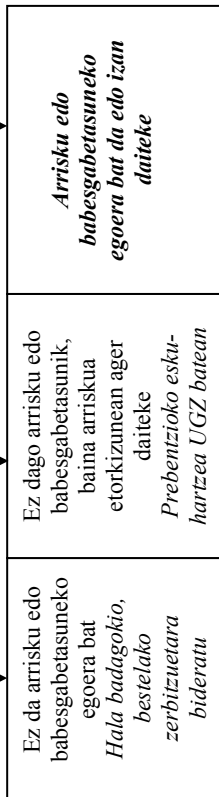
- UGZen esku-hartzea:**
- ✓ Kasuaren ebaluazioa eta orientazioa
 - ✓ Laguntzeko plan individualizatua egitea
 - ✓ Plana egikaritzea
 - ✓ LGZetara bideratzea, arrisku larria edo babesgabetasuna ikusten bada
 - ✓ Espedientea ixtea

- LGZen esku-hartzea:**
- ✓ Kasuaren ebaluazioa eta orientazioa
 - ✓ Babesgabetasun-egoeretan, beharren arabera prozedura arrunta edo urgentea abian jartzea (3/2005 Legeko 58. eta 59. artikulua)
 - ✓ Laguntzeko Plan Individualizatua egitea
 - ✓ Plana egikaritzea
 - ✓ UGZetara bideratzea, larritasun-maila txikitzen denean eta familiak UGZen esku-hartzea eskatzen duenean
 - ✓ Espedientea ixtea

ERABAKIAK HARTZEKO UNEAK ETA TRESNA APLIKATZEA

1. HARRERA

- a. Egoera honen arreta Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa da edo izan daiteke?
- b. Arrisku edo babesgabetasuneko egoera bat da edo izan daiteke?
- c. Erantzuna batezkoa bada, zein zerbitzuri dagokio (Udal mailako edo Lurralde mailako GZ) jakinarazpenaren hasierako arreta ematea?
- d. Zein urgentzia-mailan jardun behar da?

2. IKERKETA

- a. Arriskua edo babesgabetasuna dago?
- b. Haurra edo nerabea arriskuan dago edo egon daiteke? Urgentziako babes-jardun bat beharrezkoa da edo izan daiteke?

3. EBALUAZIOA

- a. Loturiko kausak edo faktoreak?
- b. Batiabide propioak familian, persona adingabea, ingurunea?
- c. Laguntza eta tratamenduko premiak?
- d. Pronostikoa?

4. LAGUNTZEKO PLAN INDIBIDUALIZATUA EGITEA

- a. Konpondu behar diren arazoak? Helburuak?
- b. Sekuentzia-banaketa?
- c. Batiabideak?
- d. Denborak?

5. PLANA MARTXAN JARTZEA

- a. Zerbitzua zehaztea eta Kasuaren teknikari koordinatzailea

6. PLANAREN ETENGABEKO BERREBALUAZIOA

- Sei hilean behin gehienez ere
 - a. Ezarritako helburuen beteitze-maila?
 - b. Haurraren edo nerabearen egoera?
 - c. Aldaketak planean?

7. ESKU-HARTZEA AMAITZEA ETA ESPEDIENTEA IXTEA

Hala badagokio, bestelako zerbitzuetara bideratzea

TRESNA APLIKATZEA (1)

Harreran jasotako informazioa oinarrituta, lehen balioztatze bat egin behar da –azkarra– arrisku edo babesgabetasuneko egoera bat egon daitekeen zehazteko, eta, batezkoa bada, egoeraren ageriko larritasuna zehaztu behar da, modu urgentean jarduteko, beharrezkoa bada Salbuespenetan izan ezik (ikus aurreko orrialdean), jakinarazpenak hartzea UGZari dagokio.

TRESNA APLIKATZEA (2)

Beharrezkoa bada, harreran jasotako informazioa osatzen da, arriskua edo babesgabetasuna dagoen argi zehazteko, eta horren larritasun-maila zehazteko.

Lurralde Historiko bakoitzaren zereginen banaketaren arabera, ikerketa UGZ-aren edo LGZ-aren bitartez gauzatu behar da.

TRESNA APLIKATZEA (3)

Beharrezkoa bada, harreran jasotako informazioa edo aurreitiaz egindako balorazioa osatzen da.

Oro har, UGZe arrisku arin eta ertaineko kasuen ebaluazioa, eta LGZe arrisku larriko eta babesgabetasuneko kasuena.

TRESNA APLIKATZEA (3)

Esku hartzeko Plana martxan jartzen den bitartean, etengabe berrebalatu behar da haurraren edo nerabearen egoera, larritasun-mailan aldaketak egon diren balioesteko. Kasu horretan, Laguntzeko Plan Indibidualizatua aldatuko da, eta, beharrezkoa bada, kasua bestelako zerbitzuetara bideratu.

Oro har, UGZe dagokie arrisku arin eta ertaineko egoeretan esku hartzea, eta LGZe dagokie arrisku larriko eta babesgabetasuneko egoeretan esku hartzea.

✓ Zeregin hauek Uda-l edo Lurralde-mailako Gizarte Zerbitzuek gauzatuko dituzte, haurraren edo nerabearen egoeraren larritasunaren arabera.

✓ Larritasun-mailan gertatutako aldaketek zehaztuko dute kasuak Udal- eta Lurralde-mailako Gizarte Zerbitzuen artean bideratzea, eta, beraz, zeregin hau gauzatzear arduratutako zerbitzua aldatuko da.

I. ZATIA

Arrisku eta babesgabetasuneko egoerak:

Definizioa eta larritasun-mailak

Dokumentu honen hasierako atalean adierazi dugun moduan, haurren eta nerabeen babesaren arloan egun indarrean dagoen legediak modu orokorrean ezartzen du arriskuko eta babesgabetasuneko egoeratzat hartzen dena. Bi kasuetan, egoera horien existentzia haur edo nerabe batekiko *babesgabetasuneko egoera baten presentzia egiaztatzean* oinarritzen da, *edo* familiaren barruan edo ingurunean *egoera hori eragin dezaketen baldintza* batzuen presentzia egiaztatzean.

Gizarte osoak —herriarrak eta herri-administrazioetan ordezkatzeko dituztenak barnean hartuta— tratu egokia eman behar die haur eta nerabeei, eta horien eskubideak babestu behar ditu, eta, hori aintzat hartuta, babesgabetasunaren kontzeptua berariaz adingabeen zaintzarako ezarritako betebeharrak ez betetzeari edo behar bezala ezin betetzeari dagokio, eta beharrezkoa den laguntza moral edo materialaz gabetzeraz ere irits liteke. **Betebehar horiek bete behar dituzten pertsonak —gurasoak edo tutoreak edo zainzaileak— horiek betetzen ez dituzten edo behar bezala bete ezin dituzten egoerak hartzen ditu barne.** Ildo honetan, haur edo nerabe baten eskubideak aipatutakoak ez diren beste pertsona batzuek urratu ditzaiketela egia bada ere (eraso fisikoak, sexu-erasoak, hitzezkoak eta bestelako erasoak jasota), urratze hori ez da babesgabetasuneko egoeratzat hartzen —jakina, horrek ez du esan nahi egoera hori jasaten duen haurrak edo nerabeak laguntzarik behar ez duenik—. **Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Zerbitzuek babesgabetasuna dagoela iriziko diote, soilik egoera hori gurasoek edo eraginpeko adingabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonak dagozkien babes-betebeharrak ez betetzearen, gaizki betetzearen edo ezin betetzearen ondorioz gertatzen denean, hau da, pertsona horiek hirugarren pertsonen eskutiko eraso edo eskubide-urraketen aurrean haurrak edo nerabeak babesteko gai ez direnean edo eraso horiek sustatzen dituztenean.**¹

Haur edo nerabe baten babesgabetasuna dakarten egoera zehatzen kasuan, *babesgabetasunaren kontzeptuaren* definizioa aldatu egin da denboran eta espazioan. Kontzeptu dinamikoa da, eta denboran zehar bilakatu da; haur eta nerabeekiko tratu egokitzat eta desegokitzat hartzen denaren eta horiek zainitzeaz arduratzen direnek portaera jakin batzuen aurrean duten gizarte-tolerantziaren arteko muga denboraldi historikoaren arabera, tokiaren arabera, eta gizarteko ohituren eta arauen arabera aldatzen da. Zorionez, gurearen moduko gizarte garatuetan, gizartearen legeak eta ohiturak bilakatu egin dira haurren eta nerabeen eskubideen geroz eta babes eta estaldura handiagoa lortze aldera.

¹ “Zaintzaileak”. izenaren barruan izatezko zaintzak sartzen dira, legez fomalizatutako zaintzez gainera.

² **Oharra:** Tresnak hainbat salbuespen jasotzen ditu, eta babesgabetasun-egoera gisa hartzen ditu haurren edo nerabearen bizikidetzaguna osatzen duten ahaideek edo gertuokoez egindakoak.

Babesa behar duten haurrei eta nerabeei dagokienez, dokumentu honetan aurkezten den definizioak oinarritzat hartzen du garapen integral bat sustatzeko adingabe guztiak bermatuak eta asebetek izan behar dituzten eskubide³ eta oinarriko behar batzuk daudela, adingabe horien talde soziokulturala edo horien gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonen talde horretan egoteagatik hartu dituzten balioak eta ohiturak alde batera utzita. Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Gizarte Zerbitzuek kultura bakoitzaren balioak edo ohiturak kontuan hartu eta guztiz errespetatu behar dituztela egia bada ere, zerbitzu horiek haur eta nerabe guztien eskubideak eta premiak asetzen direla bermatu behar dute –emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna barnean hartuta–. Horrela ez bada gertatzen, zerbitzu horien legezko betebeharra da egoera hori zuzentzea.

Hurrengo orrialdean aurkezten den laukian Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Gizarte Zerbitzuen arreta behar duten egoerak biltzen dira, modu eskematikoan eta continuum baten parte gisa. Ondoko orrialdeetan modu zehatzagoan definitzen eta deskribatzen dira.

³ Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legean jasotak

ARRISKURIK GABE	BABESGABETASUNAREN AURREKO KALTEBERATASUNA	ARRISKU ARINA	ARRISKU ERTAINA	ARRISKU LARRIA	BABESGABETASUNA
Haurren edo nerabearen premiekiko arreta egokia. Kalteberatasuneko faktorerik gabe.	<p>Arrazoiak</p> <ul style="list-style-type: none"> Haurren edo nerabearen premiekiko arreta egokia, baina babesgabetasunarekiko kalteberatasuna dakarten zailtasun pertsonalak, familiaoak eta gizarte-arlukoak daude. Babesgabetasuna etorkizunean ager daiteke. 	<p>Arrazoiak</p> <ul style="list-style-type: none"> Arreta, gabezia arinekin, zaintza egikaritzerakoan. 	<p>Arrazoiak</p> <ul style="list-style-type: none"> Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak gaizki betetzea: Larritasun ertaimeko babesgabetasuna, edozein motatakoa. 	<p>Arrazoiak</p> <ul style="list-style-type: none"> Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak gaizki betetzea: Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna⁴, edozein motatakoa. 	<p>Arrazoiak</p> <ul style="list-style-type: none"> Haurra edo nerabea beharrezko laguntza moral edo materialarik gabe geratzen da ondoko arrazoiengatik: <ul style="list-style-type: none"> Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ezin betetzea, edo Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzea, edo Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak gaizki betetzea: Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna, edozein motatakoa.
<p>Gauzatu beharreko esku-hartzea</p> <p>Lehen mailako prebentzioko programak</p>	<p>Gauzatu beharreko esku-hartzea</p> <p>Bigarren mailako prebentzioko programak</p>	<p>Gauzatu beharreko esku-hartzea</p> <p>Familia babesteko programak</p>	<p>Gauzatu beharreko esku-hartzea</p> <p>Egoera familia-ingurunean arindu daitekeenean. Familia babesteko programak.</p>	<p>Gauzatu beharreko esku-hartzea</p> <p>Haurren edo nerabearen tutoretza beregain hartzea, legezko aginduagatik</p> <p>Aldi baterako banantzea: Familia bateratzeko programak eta aldi baterako harrera-baliabideak (egoitza-harrera edo familia-harrera).</p> <p>Behin betiko banantzea: Behin betiko harrera-baliabideak (egoitza-harrera, familia-harrera, adopzioa) eta haurrentzako eta nerabearentzako laguntza-zerbitzuak.</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Zerbitzu komunitarioen sarea</p>
<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Zerbitzu komunitarioen sarea</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Udaleko Gizarte Zerbitzuak</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Udaleko Gizarte Zerbitzuak</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Udaleko Gizarte Zerbitzuak</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Foru Aldundiak</p>	<p>Erakunde eskuduna</p> <p>Foru Aldundiak</p>

BABESA

BABESGABETASUNA

⁴ Larritasun handiko edo oso handiko egoerek arrisku handia edo babesgabetasuna eragin dezakete, honako hauen arabera: (1) egoera familia-ingurunean arindu badaiteke, eta (2) gurasoek edo adingabeen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen zailtasunak konpontzeko laguntza eskatzen badiete Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesiko Zerbitzuei, arazoaz jabetzen direla adierazten badute, eta/edo zerbitzu horiek egindako esku hartzeko proposamenarekin behar adina lankidetzata-maila adierazten badute.

KALTEBERATASUNA BABESGABETASUNAREN AURREAN ETA ARRISKU ARINA

1. DEFINIZIOA

Oinarritzko premiak asebateak izanik, eta beren gurasoak edo tutoreak edo zaindariak babes-betebeharrak betetzeko ezgaituak edo ezinduak izanik, beren ongizatean eta garapenean epe laburrean, ertainean eta/edo luzean kalte handia *eragin dezaketen* baldintzak dituzten familia- edo gizarte-inguruneetan bizi eta mugitzen diren haurrak eta nerabeak. Haurrak edo nerabeak oraindik ez du kalte handirik jasan, baina epe laburrean horrelakorik jasan dezake.

2. KAUSAK ETA ESKU-HARTZEA

	Kausak	Esku-hartzea
<p>A</p> <p>Kalteberatasuna babesgabetasunaren aurrean:</p> <ul style="list-style-type: none"> Familia aurrekariak daude, edo haurrari edo nerabeari zaintza eta arreta egokia emateko guraso-figuren gaitasuna asko muga dezaketela edo negatiboki kaltetu dezaketela eta epe laburrean babesgabetasuneko egoerak sor ditzaketela aurreikusitako den familiako edo familiako krisi, gabezia edo arazo egoerak daude. Honako hauek hartzen dira barnean, esate baterako: estres maila altua, haurren edo nerabeen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen droga- edo alkohol-kontsumoa, nerabe izanik ama edo aita izatea, gizarte-isolamendua, guraso-figuren arazo fisiko, mental edo psikologiko larriak –baina ez ezintasunak–, edo beste haur edo nerabe batzuenaganako babesgabetasun ertaineko aurrekariak. Haurraren edo nerabearen garapenean eragin negatiboa izan dezakeen familia- edo gizarte-inguruneko beste egoera batzuk. Adibidez: nahi ez diren irudi identifikatzaileak dituzten gizarte-inguruneak, zerbitzu gabeziak, delinkuentzia-tasa altua, bazterkeria edo indarkeria adingabea mugitzen den ingurunean (ikastetxea barne), etab. 	<p>B</p> <p>Arrisku arina:</p> <p>Gurasoek, haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak, edo familia bizi diren pertsona helduek haurrekin edo nerabeekin heziketako edo zaintza, tratu edo harremaneko ohitura desagokiak erabiltzen dituzte. Egoerak ez dio kalte handirik eragin haurrari edo nerabeari (maila fisikoan, emozionalean, gizarte-mailan eta/edo kognitiboan), baina trauten badu, etorkizunean kaltea eragin diezaioke.</p>	<p>Arrisku arineko egoeran dauden haurrei eta nerabeei arreta ematea UGZEi dagokite, zerbitzu komunitarioen sarearekin lanikidetzan.</p> <p>Gauzatu beharreko esku-hartzea prebentziokoa da, eta bigarren mailako prebentzioko programen bitartez gauzatzen da; horren helburu nagusia adingabeengan kalte larriak sortzea saihestean oinarritu behar da:</p> <ol style="list-style-type: none"> kalte handia eragin diezaiaketan faktoreak ezabatuta, murriztuta, kontrolatuta edo arinduta, eta familiaren barruko heziketako edo zaintza, tratu edo harremaneko ohitura desagokiak zuzenduta.

BABESGABETASUNA (ARRISKU ERTAINA, ARRISKU LARRIA ETA BABESGABETASUNA)

1. DEFINIZIOA

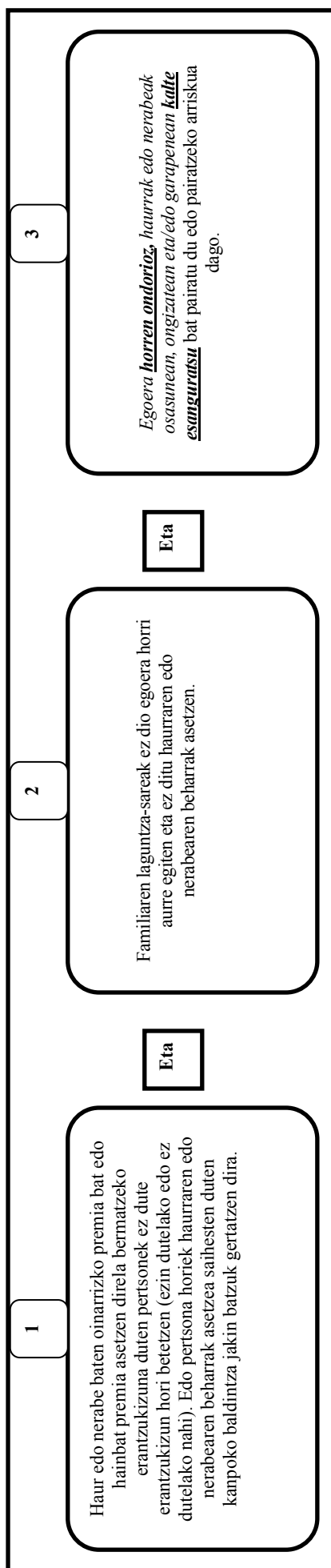
Haur edo nerabe bat arrisku ertainean, arrisku larrian edo babesgabatasunean egongo da honako baldintza hauek betetzen direnean:

1. *ase gabeko oinarritzko premiak* ditu, *osasunean eta garapenean kalte HANDIA eragin diote edo eragin diezaiokete*la balioztiatu da, eta egoera hori *gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen babes-betebeharrak betetzeko ezgaitasuna edo ezintasuna izatearen* edo betebeharr horiek⁵ *modu desgokian betetzearen ZUZENKO ONDORIOA* da,

EDO

2. *gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezgaitasuna edo ezintasuna* babes-betebeharrak betetzeko *hain da larria edo latza, non epe laburrean haurraren edo nerabearen oinarritzko premiak asetzea bermatzea eragotzen duen.*

Larritasun ertain, handi edo oso handiko babesgabetasuna dagoela zehazteko baldintzak

⁵ Kasu horietan, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen beren babes-betebeharrak modu egokian ez betetzea eragiten duten faktoreen balioespina oso garrantzitsua da jarraitu beharreko esku-hartzea erabakitzeke, baina ez dira erabakigarriak babesgabetasuna dagoen ala ez balioesteari dagokionez.

Kalte handiaren definizioa

- o Haur edo nerabeek hainbat arlotan paira dezakete kaltea:
1. **Kalte fisikoa.**
 2. **Kalte psikikoa.** honako hauek bilduz: **emozionala** (batez ere, nortasunaren eraikuntzari dagokiona; autoestimua; norberarengan eta inguruan segurtasuna eta konfiantza izatea; emozioak identifikatzea, manceiatzea eta kontrolatzea; sexu-nortasuna), **soziala** (beste pertsonetiko –berdinekiko– komunikazio eta harreman-jarribideei dagokiena) eta **kognitiboa** (oinarrizko prozesu kognitiboetako gaitasunak, irudimena eta goi-mailako prozesu kognitiboetako gaitasunak –hizkuntza, pentsamendua eta arrazonamendua–)⁶
- o Haur edo nerabe batek pairatutako kaltea **kalte esanguratsuzat** hartuko da honako **zirkunstantzia hauetakoren bat edo batzuk** agertzen direnean:
- Garapenaren eremu batean edo gehiagotan haurrak edo nerabeak pairatzen duen kalteak (fisikoa, emozionala, soziala eta/edo kognitiboa) bere adinean espero denaren muturretan kokatzen du, edo funtzionamendu mugatuegia edo nahastuegia erakusten du; garapenaren eremu bateko edo gehiagoko zailtasunak eboluzio-etapa desberdinetan irauten dute; edo, kalteak garapenaren eremuetako bitan du eragina batera gutxienez (fisikoa, emozionala, soziala eta/edo kognitiboa) (*kalietutako eremuaren arabera, osasun-arloko, hezkuntza-arloko edo psikologiako/psikiatriako profesional baten balioespena behar*ko da).
 - Babesgabetasunak heriotzako, ezintasun iraunkorreko, edo gaixotasun eta nahaste fisiko oso larriko arriskuan jarri du haurra edo nerabea.
 - Haurrak edo nerabeak lesio fisikoa ditu gorputzaren zona jakin batzuetan (aurpegian, buruan, gorputzaren barruko lesioak, uzkia, genitaletan) edo tratamendu medikoa behar du tratatu txar baten ondorioz (*kasu hauetan, mediku-txostena edukitzea komeni da*).
 - Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea abandonatu dute, itzultzeko asmorik erakutsi gabe.
 - Haurrak edo nerabeak familiaren barruko sexu-abusua pairatu du –kontaktu fisikorekin edo gabe–.
 - Haurra edo nerabea delitu-ekintza larriak egitera edo prostituzioan aritzera behartu dute, edo sexualki esploratu dute.
- o Kalte fisikoa dagoela eta horren larritasuna errazago detektatzen da kalte psikikoa baino. Kalte **psikikoaren sintomak** modu askotan ager daitezke, haurraren edo nerabearen bilakaera-mailaren arabera. Barnean hartzen dituzte **mota barneratuko arazoak** (adibidez: sintoma depresiboak, antisietatea, portaerako inhibizioa, uzkurutasuna, isolamendua) eta **mota kanporatukoak** (adibidez: jokabide oldarkorrak, gizartearen aurkako portaerak, edo portaera desafiatzaileak). Gainegokitze edo sasi-heldutasun moduan ere ager daitezke, baina horrek ez du esan nahi azken horiek nahitaez kalte psikikotzat hartu behar direnik, hain zuzen ere haurrak edo nerabeak bere familian izandako tratu edo zaintza desegokia gainditu duela eta egokitzapen egokia izan duela adieraz baitezake.
- o **Kalte psikikoaren presentzia eta larritasuna psikologiako edo psikiatriako profesionalak ebaluatu behar**ko dute, beren lanbidearen tresna propioen eta metodologiaren bitartez. Autoaplikatutako frogak erabiltzen direnean, fidagarritasuneko eta baliozkotasuneko indize egokiak dituztenak hautatuko dira. Baldintza horiek biltzen ez dituzten frogak erabiltzen direnean, ez dira inoiz erabiliko balioespenerako edo diagnosirako irizpide bakar gisa, eta horien emaitzak dagokion arretarekin interpretatuko dira.
- o **Oinarrizko premiak asebetek ez dituen haur edo nerabe batengan kalte psikikoko sintoma behagarririk ez ikusteak ez du nahitaez esan nahi kalterik ez dagoenik.** Kaltea hor egon daiteke eta aurrerago sintoma bizien bitartez ager daitezke, edo, egoerak une honetan kalte handirik eragiten ez duen arren, egoera zuzentzen ez bada etorkizunean kaltea sor daitekeela baliozia daiteke.
- o Beharrezkoa da datuak biltzea gurasoen portaerak haur edo nerabearengan **gaur egun duen eraginari buruz** (gaur egungo egoera) eta **horren bilakaerari buruz** (nola zegoen orain dela 6, 12, edo 18 hilabete). Sintomatologiaren bilakaera (hobetzen, okertzen edo egonkortzen ari ote den) tipologia batzuetan funtsezko elementua izaten da larritasun-maila zehazteko. Sintoma nabarmenei dagokienez, garrantzitsua da intensitate-maila zehaztea eta xehetasunak ematea (nerabe batek bere gizarte-harremanetan zailtasunak baditu, xehetasunen berri ematea –ez du batera lagunik, lagunak baditu baina ez dute modu egokian tratatzen eta abar-)
- o Haur edo nerabe batek pairatzen duen kaltearen eta bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ematen dioten tratua arteko kausa-lotura ezartzea oso zaila da, batez ere fisikoak ez diren sintomen kasuan. Kasu gehienetan, lotura hori soilik hipotesi edo probabilitate-balioespen moduan ezar daiteke, eta oso gutxitan ezar daitezke ziurtasunez. Horrelakorik egiten denean, **hipotesi edo balioespen** horiek **behar bezala arrazoitu** beharko dira, eta haurren eta nerabeen garapenean babesgabetasuneko egoerak dituzten ondorioei buruz egun eskuragarri dagoen ezagutzan oinarritu beharko dira. Irizpide berberak aplikatu beharko dira, egoera jakin batek haur edo nerabe baten garapenean eragin dezakeen kalteari buruz etorkizunerako iragarpenak egiten direnean.

⁶ Garapen kognitiboa eta aprobetxamendu akademikoa ez dira termino baliokideak. Gaitasun kognitiboak garatzeak eragin handia du eskolako errendimenduan, baina faktore askok eragin dezakete errendimendu baxua izatea, eta horrek ez du ezinbestean esan nahi atzerapen edo kalte kognitibo esanguratsua gertatzen denik. **Garapen kognitiboak arian-arian zenbait egokitze-gaitasun ahalmenak, jarrerak eta trebetasunak eskuratzeko eskatzen diren pertsonak bere ohiko inguruan eta erreferentzia-taldetan eta bere adin kronologikoarekin bat etorritik, bere rolak modu egokian betetzea ahalbidetzeko.**

2. KAUSAK ETA ESKU-HARTZEA

	<i>Kausak</i>	<i>Esku-hartzea</i>
A	<p>Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna adingabeen zaintzan ezarritako babes-betebeharrak betetzeko, beharrezko laguntza morala edo materiala galtzeraino irits litekeen moduan, honako arrazoi hauengatik: heriotza, espetxeratua izatea, gaixotasun fisikoa, mentala edo toxikomania ezgaitzailak, bitarteko materialen muturreko gabezia (edo antzeko kausa), eta haurra edo nerabea zainitzeaz ardua dattekeen ahaidetik ez izatea (bakarrrik dauden adingabe atzerritarrak barnean hartzen dira).</p>	<p>Haurraren edo nerabearen zaintza edo tutoretza beregain hartzea⁷ Esku-hartzea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa izango da (Foru Aldundiak).</p>
B	<p>Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen adingabeen zaintzan ezarritako babes-betebeharrak ez betetzea, beharrezko laguntza morala edo materiala galtzeraino iritsita: adingabearen erabateko abandonua edo antzeko kausa.</p>	<p>Babesgabetasuna aitortzea eta haurraren edo nerabearen tutoretza beregain hartzea. Esku-hartzea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa izango da (Foru Aldundiak).</p>
C	<p>Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen adingabeen zaintzan ezarritako babes-betebeharrak gaizki betetzea, beharrezko laguntza morala edo materiala galtzeraino irits litekeen moduan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasuna (edozein motatakoa), gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eragina 2. Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezintasuna adingabea babesteko beste pertsona batzuek –helduak edo adingabeak– eragindako larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasunetik (edozein motatakoa). 	<p>Larritasunaren arabera, egoera horiek honako ondorio hauek izan ditzakete:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Larritasun ertaineko babesgabetasuna. Esku-hartzea Udal mailako Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa izango da. ▪ Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna – haurra edo nerabea familiaratik bananduta edo gabe–. Esku-hartzea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa izango da (Foru Aldundiak).

⁷ Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Gizarte Zerbitzuen arreta eman duten kasuak bakarrik. Beste kasu batzuetan, esku-hartzea instantzia judizialean gauzatuko da bakarrik (adibidez: tutoretza- eskaera arruntak).

II. ZATIA

Arrisku eta babesgabetasuneko egoerak: Larritasunaren balioespena

Irizpide orokorrak eta balioespenerako prozedura

- Dokumentuaren zati honek modu zehatzagoan definitzen ditu haur edo nerabe batengan arriskua edo babesgabetasuna eragin dezaketen eta, beraz, Udal- edo Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen esku-hartzea eska dezaketen egoera motak. Dokumentuak ez du zehazten kategoria honetan biltzen diren egoeren sorta zabala. Hain zuzen ere, egoera horietan, hauraren edo nerabearen premien gaineko arreta egokia dagoen arren, **babesgabetasunaren aurrean kalteberatasuna** dakarten aurrekari edo zailtasun personalak, familiakoak edo gizarte-arlokoak daude, babesgabetasunerako kalteberatasuna dakartenak; **hortei aurre egitea ere Gizarte Zerbitzuen eskumena da.**
 - Dokumentuak **familia baten barruan gerta daitezkeen arrisku eta babesgabetasuneko egoera motak** biltzen ditu (betiere, familiazat hartuta adingabeak eta guraso-ahala edo tutoretza edo zaintza betetzen duen edo duten pertsonen osatutako bizikidetzak⁸). **Zerrendak oso zehatza izan nahi du, baina hemen biltzen ez diren salbuespen-egoerak izan daitezke, eta, hala badagokio, behar bezala deskribatu beharko dira.**
- Dokumentuan bildutako egoera guztiek honako ezaugarri hauek dituzte:
- a) Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzea edo ezin edo gaizki betetzea inplikatzeko dute.
 - b) hauraren edo nerabearen oinarritzko premien (fisikoak, segurtasunekoak, emozionalak, sozialak edo kognitiboak) gaineko arretarik eza edo arreta desegokia (ekintzagatik edo ez egiteagatik) adierazten dute, eta
 - c) adingabearengan kalte handia eragiten dute edo ziur asko eragingo dute, beharrezko laguntza morala edo materiala galtzeraino irits litekeen moduan.

⁸ Izatezko zaintzak barne.

Tresnak biltzen duen denboraldia

- Balioespenaren unean haur edo nerabeari eragiten dioten babesgabetasun-tipologiaren larritasun-maila balioesteko aplikatu behar da tresna. Informazioa jasoko da eta kontuan hartuko da tipologia horiek agertu zirenetik izandako bilakaera, nahiz eta larritasun-mailaren **balioespenaren garrantzi handiena** honako hauei esleituko zaien: (1) aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza duten pertsonen portaeraren ezaugarriak eta (2) ezaugarri horiek haur edo nerabearengan **balioespenaren unean** (**azken sei hilabeteak** ulertuko dira) izandako eragina.

Larritasun-mailak, kalifikazioa eta esanahia

- **Babesgabetasun mota bakoitzarentzat**, tresnak honako hau deskribatzen du:

1. larritasun ertaina, handia eta oso handia (larrinasun-mailarik aurreikusten ez den salbuespenezko kasuak izan ezik), eta
2. zaintzaren egikaritzan gabezia arinak dakartzaten egoerak, “arrisku arina” dakartenak.

Tipologia bakoitzean larritasun-mailaren deskribapena ematen da. Gerta daitezkeen zirkunstantzia guztiak zehaztasunez biltzea ezinezkoa denez gero, **larritasun-mailetan adierazten ez diren egoerak gertatzen badira, antzeko zirkunstantziak deskribatzen dituen mailan sailkatu beharko dira.**

Larritasun-maila bakoitzean bildutako zirkunstantziak paragrafo batean deskribatzen dira. Paragrafo hori **hainbat esaldiik** osatzen dute eta **esaldi multzoak egoera edo familia-harreman mota jakin bat deskribatzen du**. Larritasun-maila bat kalifikatzeko ez da beharrezkoa izango paragrafo horietan jasotako esaldi guzti-guztiak aurkeztea; nahikoa izango da esaldi horien zati handi bat aurkeztea eta paragrafoan deskribatutako egoera motak ebaluatutako kasuan gertatzen dena islatzea edo horri egokitzea. Tresnak “**ETA**” hitzaren bitartez (maiuskulaz eta azpimarratuta) seinalatzen du zein egoeratan eskatzen den larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko zirkunstantzia desberdinak batera ematea.

Jokabide edo egoera bera tipologia edo eskala desberdinetan jaso daitekeenean, horietako bakar batean soilik kalifikatuko da: **larritasun-maila handienekoan**. Eskala desberdinek larritasun-maila berdina azaltzen badute, **adierazle garrantzitsuenak** biltzen dituen eskalan kalifikatuko da.

Tipologia jakin batzuen larritasun-mailek haur edo nerabearen **adin kronologikoa** hartzen dute kontuan, **eboluzio-etapen bereizketa generikoan** oinarrituriko **tarreak** ezarri: (1) sei urtetik behera, (2) sei urtetik hamabi urtera bitartean eta (3) hamabi urtetik gora (nerabea). Larritasun-maila kalifikatzeko tarre horiek errespetatu behar dira.

- Tresnaren azken zatian bi **egoera berezi** biltzen ditu (“**gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eragindako babesgabetasun larriko aurrekariak**” eta “**Zailtasun pertsonal larriak gurasoarengan edo tutoretza edo zaintza betetzen duten personengan**”), eta, tresnan bildutako baldintzetan aurkitzen badira, automatikoki kasuaren larritasun-maila handi gisa balioestea inplikatzeko dute —**arrisku larria edo babesgabetasuna**—. Egoera berezi horiek babesgabetasun egoeraren batekin edo batzuekin batera edo bakarrik gerta daitezke.

- **Tipologia bakoitzaren larritasun indibiduala balioetsi ondoren, kasuaren larritasun-mailaren balioespen globala egin behar da: ARRISKURIK GABE, ARRISKU ARINA, ARRISKU ERTAINA, ARRISKU LARRIA EDO BABESGABETASUNA**⁹. Balioespen hori honako irizpide hauen arabera gauzatuko da:

- **Larritasun oso handiko edo larritasun handiko adierazle bat baldin badago, eta gainerako adierazleak larritasuna edozein izanik, kasua oro har arrisku larriko edo babesgabetasuneko gisa balioetsiko da**, eta, beraz, horren gaineko esku-hartzea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen eskumenekoa izango da. Hori horrela izango da, familiak esku-hartzearen aurrean duen jarrera eta prestasuna edozein dela ere. Lurraldeko gizarte-zerbitzuek erabakiko dute arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera den ala ez, betiere haurari edo nerabeari eta horren familiari buruz jasotako informazioa kontuan hartuta.

⁹ Babesgabetasun-adierazleak dituen larritasun handiko edo oso handiko kasu batek arrisku larria edo babesgabetasuna dakarren zehaztea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuari dagokio.

- **Larritasun handiko edo oso handiko adierazlerik egon gabe, gutsxienez larritasun ertaineko adierazle bat baldin badago, kasua oro har arrisku ertaineko gisa balioetsiko da.** Behar bezala arrazoitutako salbuespenetan izan ezik, larritasun ertaineko adierazle bat baino gehiago aldi berean egoteak ez du kasuaren guztizko larritasun-maila handitzen. **Larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko adierazlerik egon gabe, arrisku arineko adierazleak baldin badaude, kasua oro har arrisku arineko gisa balioetsiko da.** Kasu honetan ere, eta behar bezala arrazoitutako salbuespenak ez badaude, larritasun arineko adierazle bat baino gehiago aldi berean egoteak ez du kasuaren guztizko larritasun-maila arrisku ertainera igotzen. Kasu hauetan, esku-hartzea Udal mailako Gizarte Zerbitzuei dagokie.
- Kasu baten guztizko larritasun-maila zehaztu baino lehen, honako elementu hauek **balioetsi behar**ko dira **beti** (baita babesgabetasuneko adierazleak dauden ala ez eta horien larritasuna ere): gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beren zailtasunak konpontzeko Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Zerbitzuei (Udal nahiz Lurralde mailakoak) **laguntza eskatu** izana, **arazoaz, jabetzen direla** adieraztea, eta zerbitzu horietan egindako **esku-hartzeko proposamenarekiko duten lankidetzeta-maila**.
 - Aiten, amen edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonen aldetik esku-hartzeko proposamenaren aurrean kontzientzia edo laguntza eza edo kontzientzia edo laguntza eskasa agertzen bada, horrek balioesterakoan kasuaren larritasun-maila globala handitzea ekar dezake.
 - Elementu horiek ez daudenean, eta “arrisku ertainaren” eta “arrisku larriaren” arteko mugan dauden adierazleak dituen kasua denean, kasua “arrisku larriko” gisa kalifikatu ahal izango da, betiere Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetako lantalde teknikoek ados jarrita hori erabakitzen badute.
 - Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuneko kasuetan, egoerak “arrisku larria” edo “babesgabetasuna” dakarren zehazteko erabakigarriak dira elementu horiek.
 - Arazoaz kontzientziazteak edota esku-hartzeko proposamenean laguntzeak ez dakar arriskuaren maila globala arrisku larriko mailatik arrisku ertainekora jaitea edo arrisku-maila ertainetik arrisku arineko mailara jaitea.
- Kontuan izan behar da arrisku ertaineko, arrisku larriko eta babesgabetasuneko egoerak argi eta garbi kalte handia eragin dela –erreal edo potentziala– haurraren edo nerabearen ongizatean eta garapenean. Horren ildotik, **arrisku ertaineko egoerak arrisku handiko edo babesgabetasuneko egoerak baino kalte txikiagoa eragiten dutela egia bada ere, ez dute inolaz ere kezka txikiagoa merezi, eta ez dute esku hartzeko premia txikiagoa eragiten.**
- Bestalde, larritasun-maila bakoitza **continuum** bat da, eta mutur bakoitzera asko edo gutxi hurbiltzen diren egoerak biltzen dira bertan. Horrek esan nahi du, adibidez, larritasun-maila ertainean barne hartu daitezkeela arrisku arinaren gertuko kasuak eta arrisku larria hurbiltzen diren beste kasu batzuk. Gauza bera gertatzen da gainerako mailetan.
- **Larritasun ertain, handi eta oso handiko babesgabetasun-egoeretan garrantzitsua da kontuan izatea babesgabetasunaren larritasuna ez dela familian dauden arazoan larritasunaren edo arazo horiei aurre egiteko zailtasunaren sinonimoa**, baina lotura estua dago haurrari edo nerabeari eragindako kaltearen larritasunaren eta familiako arazoan kopuru eta larritasunaren artean (zailtasun pertsonalak guraso-figuraengan, gabeziak gurasoen gaitasunetan, drogen edo alkoholararen abusua, isolamendu soziala, zailtasun ekonomikoak eta lanekoak, eta abar). **Babesgabetasunaren larritasuna, funtsan, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak haurraren edo nerabearen duen inpaktuaren arabera ebaluatzen da, eta ez familiaren barruan eragina duten arazoan kopuruaren edo larritasunaren arabera.**
- Familia baten zirkunstantziak alda daitezkeen moduan, babesgabetasunaren larritasuna ere alda daiteke denboran zehar. Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Gizarte Zerbitzuen esku-hartzeagatik edo familiararen eta ingurunearen bilakaera propioagatik gerta daitezke aldaketak horiek. Zerbitzu horiek gauzatutako esku-hartze mota edozein dela ere, horrek esan nahi du era honetako egoera bat atzematen den edozein familiak etengabeko ebaluazioa izan behar duela, bereziki babesgabetasun egoeraren larritasuna ertaina, handia edo oso handia bada, haurren eta nerabeen egoerari dagokionez, horiek jasotzen dituzten zaintzak eta arreta maila egokian daudela eta aldaketak behar bezain egonkorrak direla bermatu arte.
- Horren ildotik, kontuan hartu beharra dago babesgabetasunaren larritasunaren balioespina familia eta haur edo nerabe baten bizitzaren una jakin batean egiten dela. **Iraganean gerta zitezkeen eta balioespeneren unean aurkitzen ez diren babesgabetasuneko egoerak ez dira halakotzat kalifikatuko, ezta haurraren edo nerabearen izandako ondorioek irauten dutenean ere.** Familia baten barruan iraganen izandako babesgabetasuneko egoerak ezagutzea oso garrantzitsua da, arrazoi askorengatik: gurasoak trebatzeko aukerei

buruzko promostikoa lantzeko, haurraren edo nerabearen arazoen edo zailtasunen jatorria ulertzeko, etab. Hala ere, zirkunstantzia horrek ez du eraginik izan behar babesgabetasuneko egoera baten existentzia eta beste une batean izan dezakeen larritasuna balioesterakoan.

Zirkunstantzia bereziak

- Babesgabetasunaren existentziaren eta horren larritasunaren balioespenean **denboraldi nahiko luzeak eta erregularrak bizikidetzaren unitate desberdinetan** igarotzen dituzten haurrak edo nerabeak barnean hartzen dituenean –horixe da bikote bananduen edo dibortziatuaren seme-alaben kasua–, haurrak edo nerabeak **etxebizitza bakoitzean modu independentean** jasotako tratua eta zaintzak ebaluatuko dira.
- Dokumentu honen I. zatian adierazi den moduan, tresna honek oinarritzat hartzen du garapen integral bat sustatzeko adingabe guztiak bermatuak eta asebetek izan behar dituzten eskubide eta oinarriko premia batzuk daudela, adingabe horien talde soziokulturala edo horien gurasoek edo tutoretza edo zainitza duten pertsonen talde horretan egoteagatik hartu dituzten balioak eta ohiturak alde batera utzita. Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Zaintzaren bakoitzaren balioak edo ohiturak kontuan hartu eta guztiz errespetatu behar dituztela egia bada ere, zerbitzu horiek haur eta nerabe guztien eskubideak eta premiak asetzen direla bermatu behar dute. Horrela ez bada gertatzen, zerbitzu horien legezko betebeharra da egoera hori zuzentzea.

Bereziak edo talde soziokultural edo etniko jakin batzuetan ohikoagoak diren praktika jakin batzuk daude, zalanztarik gabe haurren edo nerabeen funtsezko eskubideak urratzen dituztenak, eta tresnan babesgabetasun egoeraren larritasuna ertain, handi edo oso handi gisa jasotzen dira. Praktika horien adibide batzuk dira honako hauek: emakumezkoen sexu-organoen mozketa edo hori egiteko asmoa adieraztea –biak Zigor Kodean tipifikatuak–, haurrak edo nerabeak erabiltzea eskean aritzeko, lan-esplotazioa, edo 16 urte bete aurretik eskola uztea bestelako zeregin batzuetan aritzeko –hau ere Zigor Kodean tipifikatua–. Hala ere, **balioespen indibidualizatua eskatzen duten beste egoera batzuk** daude, hala nola hitzartutako ezkontza goiztiarrak (16-18 urte izanik) egitea, edo neska nerabe batek gizon heldu batekin harremana edo kontaktua egin dezan sustatzea, etorkizuneko ezkontza bat prestatzeko helburuarekin. Balioespen hori honako hauetan oinarritu behar da:

- (1) adingabeak zein neurritan jasotzen duen tratu egoki bat, tresna honetan jasotako babesgabetasuneko egoerarik jasan gabe
- (2) gurasoek edo tutoretza edo zainitza betetzen duten pertsonen egiten dutenaren ondorioz, adingabeak etorkizun hurbilean beste pertsona batzuen eskutiko esplotazioa, abusua edo tratu txarra pairatzeko arriskua,
- (3) adingabearen heldutasun maila eta egoeraren onarpena, eta
- (4) kalte edo ezinegon emozionala adingabearengan.

Ere mu horietako batean edo gehiagotan zailtasunak atzematen direnean soilik izango da egokia Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Zerbitzuen esku-hartzea.

- **Legez emantzipatu gabeko nerabe bat bere gurasoekiko edo tutoretza edo zainitza duten pertsonetikiko modu independentean bizitzeak** (bakarrak bizi daiteke, pertsona heldu batekin bikote gisa, beste nerabe batzuekin, eta abar) ez du nahitaez esan nahi babesgabetasuneko egoeran bizi denik. Kasu hauetan, aurreko paragrafoan adierazitako irizpideak aplikatuko dira.

Informazioa biltzeko prozedura

- Balorazioan **aztertu** behar da zein gradutan erantzuten dieten haurraren edo nerabearen tutoretza edo zainitza duten gurasoek edo pertsonen haren oinarriko beharrezko fisiko, emozional, kognitibo eta sozialei. Horrek esan nahi du **kasu guztietan** —**balorazioa egiteko arrazoiak haurraren edo nerabearen arreta-arlo jakin batek noiztutako kaltea izan arren**— **balorazioan balizko arduragabekeria** (beharrezko fisikoaren, segurtasunaren, prestakuntzaren eta beharrezko psikikoaren arloko arduragabekeria-eskalak) **eta tratu txar emozionala aztertu behar dira**. Gainerako tipologiak (adibidez, tratu txar fisiko, sexu-abusua, eskekotasuna, lan-esplotazioa) aztertuko dira, bakarrak, horiek daudela pentsatzera eramane dezakeen adierazle edo daturik badago. Kontuan hartu beharra dago kasu gehienetan babesgabetasunak eremu batean baino gehiagotan duela eragina, eta, beraz, tipologia bakar bat agertu ordez, hainbat tipologia ageri dira aldi berean, eta denak ez dira nahitaez larritasun-maila berekoak.

- **Balioespena familia baten barruan bizi diren haur eta nerabe guztietara zabalduko da, horietako bati buruzko jakinarazpen batengatik hasi den kontuan hartu gabe.** Haur eta nerabe bakoitzaren egoera balioetsiko da modu individualizatuan; familia-talde bereko kide izateak edo guraso-figuren tratu edo zaintza berbera jasotzeak ez du esan nahi inpaktua berbera izango denik haurraren edo nerabearen garapenean eta ongizatean. Adingabe baten babesgabetasunak duen eragina gurasoen funtzioak betetzen dituzten pertsonen ematen dioten tratu edo zaintzaren mende egoteaz gain, beste faktore batzuen mende ere badago, hala nola haurraren edo nerabearen egungo adina eta babesgabetasuneko egoera hasi zenean zuen adina, edo babesgabetasuneko edo kalteberatasuneko bestelako faktoreak egotea.
- Oro har, **babesgabetasunaren larritasuna honako hauen arabera** zehazten da: **(a) haurraren edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaera**, baina **funtsuan**, **(b) portaera horrek adingabearen osasun, ongizate eta garapenean duen edo izan dezakeen inpaktua**¹⁰. Horren ildotik, kontuan hartu beharra dago gure testuinguruan babesgabetasuneko egoera baten ondorioz haurrak edo nerabeak ondorio fisiko larriak pairatzen dituen edo paira ditzakeen kasuak oso gutxi direla (muturreko kasuak dira edo adin txikiko haurrei eragiten diete). Kasu gehienetan, haurraren edo nerabearen gaineko inpaktu psikologikoa eta horren garapen emozional, sozial eta/edo kognitiboan duen eragina da kasuaren larritasuna zehazten duena. Horregatik, **larritasunaren balioespenean funtsezkoa da kontuan hartzea familiako harremanen osagai afektiboak eta babesgabetasunak haurraren edo nerabearen garapen emozional, sozial eta kognitiboan egun duen edo izan dezakeen inpaktua**. Balioespen hori soilik **psikologiako edo psikiatriako profesionalak** egin dezakete. Horretarako, beren lanbidearen teknika propioak erabiliko dituzte, honako hauek barnean hartuta: behaketa eta elkarrizketa, edota estandarizatutako tresnak aplikatzea. Teknika horiek proiektu mota probekin osatu ahal izango dira, beharrezkoa denean edo hala dagokionean. Estandarizatutako tresnak erabiltzen direnean, fidagarritasun eta baliozkotasun frogatua dutenak erabiliko dira, bereziki larritasun handiko kasuen balioespenean aplikatzen direnean eta/edo haurraren edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aurkako Gizarte Zerbitzuen esku-hartzea justifikatzeko erabiliko direnean.
- **Larritasun ertain, handi edo oso handiko babesgabetasun-egoeraren susmoa dagoen kasuetan** horrek esan nahi du adingabearen edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerari buruzko informazioa biltzeaz gain, zuzenean adingabearen portaerari buruzko informazioa ere bildu behar dela. Ahal den guztietan, balioespena gauzatzen duten profesionalak gutxienez elkarrizketa bat egingo dute adingabearekin. Horretarako, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen baimena izan beharko dute –larritasun handiko kasua denean eta “haurraren edo nerabearen interes nagusiak” gomendatzen duenean izan ezik–. Ezinezkoa baldin bada, haurra edo nerabea ezagutzen duten hirugarren pertsona kualifikatuek (adibidez: irakasleak) emandako informazioa baliatuko da.
- Familiako kideen bitartez zuzenean eskura daitekeen informazioaz gain, balioespenean arreta ematen dieten osasun- eta eskola-arloko profesionalen hitz egingo da beti, eta baita familiarekin esku hartzen duten bestelako zerbitzu garrantzitsuetako profesionalekin ere (adibidez: psikiatriako arreta-zerbitzuak). Medikuntzaren ezinbestekoa da haurraren edo nerabearengan eragindako kalte fisiko larriak justifikatzeko.
- Pertsona heldu edo adingabe batengan nahaste psikopatologiko bat, adimen-urritasuna edo nahaste emozionalak daudela susmatzen denean –esate baterako, eraginpeko pertsonaren lankidetzaz izateagatik– eta psikologiako edo psikiatriako profesionalak behar den sakontasunarekin balioespen edo diagnosi egiaztatzaile bat egitea ezinezkoa denean, “susmoak” daudela ondorioztatzen ahal izango da bakarrik, eta hori adieraziko da dagokion txostenean. Gomendagarria den arren, ez da beharrezkoa osasun mentaleko sare publikoko profesionalen txosten idatzi bat izatea zirkunstantzia hauetariko bat edo bat egiaztatuz hartzeko. Gizarte Zerbitzuetan eta horientzat lan egiten duten psikologiako profesionalen balioespena nahikoa da, betiere behar bezalako sakontasunarekin eta teknika egokiek in egiten bada.
- Balioespenean, haurren eta nerabeen eta horien familien intimitatean premiarik gabe sartzea saihestuko da.
- Arestian adierazi dugunez, **balioespena egiteko erabiltzen den informazioak osatua, eguneratua eta behar bezala egiaztatua izan beharko du**. Ez da inoiz arrisku edo babesgabetasuneko egoera bat dagoela egiaztatuz edo frogatuz hartuko baldintza horiek betetzen ez dituen informazioan oinarrituta. Hala ere, **kasu batzuetan ezinezkoa izango da informazio osatua biltzea**, esate baterako, okerra izan daitekeen iturri bakar bat erabil daitekeelako eta beste iturri batzuk baliatzea ezinezkoa delako, familiaren

¹⁰ Oro har, babesgabetasuna eragiten duten edo horrekin lotuak dauden zirkunstantziak edo faktoreak ez dira erabakigarriak babesgabetasunaren existentzia eta horren larritasun-maila balioesteko uneak; baina, erabakigarriak izango dira jarraitu beharreko esku-hartzea erabakitzeko uneak. Larritasun ertain, handi edo oso handiko babesgabetasuneko kasu gehienetan, haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dute beren portaerarekin edo jarrearekin kalterik eragiteko asmorik. Kasu gehienetan, behar bezala kontrolatu ezin dituzten zirkunstantzien eraginpean daude (adibidez: alkoholismoa edo toxikomania, nahaste psikologikoak, gaitasun hezitzaileen gabeziak, haurraren edo nerabearen premiak ez jakitea), eta beren zaintza-zereginak behar bezala betetzea eragozten diete.

etxebizitza bisitatzea edo familiako kideren batekin zuzenean hitz egitea ezinezkoa izan delako –hori ezinbestekoa izan delako–, soilik zeharkako iturrietako informazioa baliatu ahal izan delako, eta/edo informazio jakin bat eman duten profesionalak ez direlako arlo honetako espezialistak eta beharrezkoak izango liratekeen espezialistekin aritzea ezinezkoa izan delako. Zirkunstantzia horiek gertatzen direnean, **arreta berezia jarriko da balioespeneren ondorioetan, dagokion txostenean argi eta garbi adierazita “susmoak” direla, “behar bezala egiaztatu ez den informazioa” dela, “behar beste informazioarik gabe” edo “informazioarik gabe” egin dela.**

[Inplikaturiko zerbitzuak eta balioespenerako beharrezko balitabideak](#)

- **Kasu gehienetan, babesgabetasuneko egoera baten existentziaren eta horren larritasunaren hasierako balioespena Udal mailako Gizarte Zeritzuen zerregina izango da;** hala ere, beste kasu batzuk, ezaugarri bereziak izateagatik –Lurralde Historiko bakoitzaren zehaztuak– edo babesgabetasun larriko aztarna argiak edo urgentziako babeserako esku-hartzea eskatzen duen babesgabetasuneko egoera argia erakusteagatik, Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetara bideratu eta bertan balioetsiko dira (Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko Otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 53. eta 54. artikulua). Balioespen hori Gizarte Zerbitzuetako lantaldeek edo hitzartutako lantaldeek egin ahal izango dute, bidezkoizat hartzen denaren arabera eta Lurralde, mankomunitate edo udalerrri bakoitzak duen baliabide-zuzkiduraren arabera. Kasuaren larritasunaren azken balioespena egitea eta egin beharreko jardunaren gaineko erabakia hartzea beti Herri Administrazioaren esku egongo da, horretarako ezarritako proceduren bitartez.
- Babesgabetasuneko egoera baten existentzia eta horren larritasun-maila balioesteko prozesuak zailtasunak ditu. Irizpide tekniko sendoak eta objektiboak edukitzeaz gain, balioespen hau egiteko beharrezkoa den informazioa bildu eta interpretatzeko, Udal nahiz Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek honako baliabide hauek eduki behar dituzte: prestakuntza espezializatua duten profesionalen osatutako diziplina anitzeko lantaldeak, bi zerbitzuen arteko koordinazio egokia, eta haurrekin edo nerabearekin eta horren familiarekin harremanetan dauden zerbitzu komunitarioen sarearen lankidetzak aktiboa. Era berean, baldintza horiek ezinbestekoak dira arriskuko eta babesgabetasuneko egoeran dauden haur eta nerabeekin eta horien familiarekin prebentzioko edo errehabilitazioko esku-hartze eraginkor bat garatzeko.
- **Udal nahiz Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetan balioespena egingo duten lantaldeek** honako ezaugarri hauek izan beharko dituzte:
 - **Diziplina anitzekoak izatea** –gutxienez gizarte-langileak eta psikologoak barnean hartuta– eta haurren eta nerabeen babesaren arloko **prestakuntza espezifikoa** duten profesionalen osatuak egotea.
 - Balioespen-lantaldean **balioesten diren kasuetan esku hartzen duten Gizarte Zerbitzuetako beste profesional batzuk barnean hartzea**, honako hauek bereziki: gizarte-hezitzaileak (familiakoak, egoitza-zentroetakoak eta kalekoak), familian esku hartzeko lantaldeak edo familia-harreraren jarraipenerako eta babeserako lantaldeak.
 - Haurrekin edo nerabearekin eta horren familiarekin harremanetan dauden **zerbitzu komunitarioen sarea** balioespen-prozesuan **inplikatzera eta horren lankidetzara aktiboa bilatzea**.
 - Balioespen-prozesua modu arinean osatzea, Lurralde Historiko bakoitzaren jardun-protokoloetan horretarako ezarritako **epectan**.

[Txostena egitea.](#)

- Balioespena osatzerakoan dagokion **txostena** idatziko da, eta **kasuaren espedientearen edo historian bilduko da**. Txostena **kasu guztietan egingo da, balioespeneren ondorioak edozein izanik** (arriskuaren edo babesgabetasunaren egiaztapena edo ez). Horretarako, Lurralde Historiko Bakoitzeko jarduteko Eskuliburu teknikoetan ezarritako irizpideei jarraituko zaie. Txostenarekin batera tresnaren **laburpen-orria aurkeztu beharko da** (ikus **II. eranskina**).
- Aurretik adierazi den moduan, txostenean gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonen haur edo nerabearen oinarritzko behar fisiko, emozional, kognitibo eta sozialak nola zaintzen eta asetzen dituzten berraztertu beharko da. **Larritasun ertain, handi eta oso handiko babesgabetasun-egoerak aurkitzen direnean, txostenaren alderdi deskribatzailean defizitarioagotzat hartzen diren arloetan zehaztasun handiagoak emango dira, hau da, kasuan agertzen diren babesgabetasun-tipologietan.** Tipologia batzuk ez badira aztertu (tipologia jakin bat ager zitekeenik pentsatzera zeraman adierazle edo daturik ez zegoelako) ez da beharrezkoa izango txostenean horri buruzko aipamenik egitea (hots, ez da beharrezkoa izango “ez dago sexu-abusurik”, “ez dago eskaletzarik”, “ez dago ...” eta abar aipatzea) baina tresnaren **laburpen-orrian adierazi beharko da**.

- “Balioespena” izenburuko txostenaren azken idatz-zatian, **kasuan agertzen diren babesgabetasun-tipologiak jorratuko dira**. Ez da beharrezkoa izango agertzen ez diren tipologiak aipatzea, garrantzitsutzat hartzen denean izan ezik (adibidez, ondoren egiaztatzen ez den tipologia jakin baten susmoa ematen duten kasuak).

Kasuak bideratzea Udal mailako eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen artean, balioespenaren emaitzen arabera

- Udal mailako eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen artean kasuak bideratzea **esku hartzeko prozesuaren edozein unetan** getta daiteke:
 - *Kasua jaso ondoren*, lehenengo informazioek larritasun- eta urgentzia-mailari buruzko behar adina datu ematen dituztenean, eta esku-hartzea beste zerbitzu bati dagokiola balioestera bultzatzen dutenean.
 - *Ikerketaren ondoren*, kasuaren larritasuna egiaztatzen denean.
 - *Esku hartzeko prozesuan zehar*, kasuaren larritasunean aldaketak gertatzen direnean (larritasuna handituta edo txikituta), edo haurren edo nerabeen egoerari buruzko datu berriak lortzen direnean eta larritasun-maila berriz kalifikatzera bultzatzen dutenean.

Adierazitako edozein kasutan, baina bereziki azken puntuari adierazitako kasuetan, kontuan hartu beharra dago bideratzea ez dela berehala egiten den administrazioko ekintza bat bakarrik, baizik eta **prozesu oso bat da, eta lehenengo fasea oso garrantzitsua da, hain zuzen ere fase horretan koordinazioa, analisi bateratuak eta akordioak egiten baitira Udal mailako eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen artean, eta familiak prestatzen dira. Fase horrek bere denbora behar du, eta kontu handiz planifikatu eta gauzatu behar da**. Soilik era horretan lortu ahal izango da bideratze on bat egitea eta esku-hartze eraginkorra ahalbidetzea.

- Arestian adierazi dugun moduan, **kasu gehienetan babesgabetasuneko egoera baten existentziaren eta horren larritasunaren balioespena Udal mailako Gizarte Zerbitzuek egin beharko dute, eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetara bideratuko dute kasua, arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera bat dagoela erabakitzen denean. Hala ere, Udal mailako Gizarte Zerbitzuen balioespen edo esku-hartze prozesuan zehar babesgabetasuneko egoera bat atzematen bada eta urgentziako babesleko esku-hartzea behar dela erabakitzen bada, Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetara bideratuko da kasua berehala, jaso den informazioarekin. Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen erantzumak ere berehalakoa izan beharko du, eta, Haurrei eta Nerabeei Arreta eta Babesa emateko otsailaren 18ko 3/2005 Legeko 59. artikuluan xedatutakoaren arabera beharrezkoa izanez gero, urgentziako esku-hartzea egingo da. Kasu honetan, bi zerbitzuek erabakiko dute gero esku hartzeko prozesuarekin jarraitzeko eta balioespen-prozesua osatzeko jarraitu beharko den estrategia, eta prozesua Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen esku egongo da.**

- **Premiazkoak ez diren egoeretan, kasuak Udal mailako Gizarte Zerbitzuetatik Lurralde mailakoetara bideratzea** balioespen-prozesuaren ondoren edo udal mailako esku-hartzean zehar arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera bat dagoela balioesten denean gertatuko da. Honako hau izango da **jarraitu beharreko prozesua**:

- Bideratzea beti txosten idatzi baten bitartez egingo da, kasuari buruz jasotako informazio zehatza eta esleitutako larritasun-mailaren justifikazioa adierazita. Txostenarekin batera tresnaren laburpen-orrria aurkeztuko da. Ahal den guztietan, ondoko bilerak bat egingo da bideratze-txostenean jasotako informazioa eta balioespena azaldu eta zabaldu ahal izateko, eta kasuaren analisi bateratu bat egin ahal izateko.
- Lurraldeko Gizarte Zerbitzuek hilaibeteko gehieneko epean erabakiko dute kasuaren esku-hartzea onartzen duten ala ez, eta Udal Gizarte Zerbitzuei erabakiaren berri emango diete. Kasuren bat beren eskumenetik kanpo dagoela uste badute, erabaki hori argudiatu egin beharko dute.
- Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek kasuaren gaineko arreta beregain hartzea erabakitzen dutenean, beste hilaibete bat gehiago izango dute –eta salbuespen gisa bi hilaibete, betiere bi erakundeen arteko adostasuna baldin badago– kasuan eskatutako baliabideak abiarazteko. Denbora horretan familiarekiko esku-hartzeak Udal mailako Gizarte Zerbitzuen ardurapean jarraituko du, eta horiek beharrezkoak diren esku hartzeko baliabideei utsiko diete.

Soilik **arrisku ertaina atzeman bada baina arrisku handiagoko babesgabetasunaren susmoak baldin badaude**, kasua Udaleko Gizarte Zerbitzuen ardurapean gertatuko da susmo horiek egiaztatzen diren arte. Salbuetita daude familia barmeko sexu-abusuak; izan ere, kasu horietan Lurralde Historiko bakoitzean ezarritako prozeduren arabera jardungo da.

• Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetan atentidutako kasu baten larritasuna maila arinera eta ertainera jaitsi dela erabakitzeke eta Udal mailako Gizarte Zerbitzuetatara bideratzeko, honako baldintza hauek bete behar dira:

1. Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek hamabi hilabeteko esku-hartzea eta jarraipena egin dute gutxienez.
2. Larritasun-mailaren murrizketa eta haurtaren edo nerabearen zaintzari dagokionez familian lortu diren aldaketak sendotuak eta egonkorrak irauin dute lau hilabeteko epean gutxienez (lau hilabete hauek esku-hartzearen gutxienez hamabi hilabeteen barruan egon daitezke).
3. Aldi baterako banante baten ondoren familia berriz bateratzen den kasuetan, Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek haurtaren edo nerabearen egoeraren jarraipena egin dute familiaren etxebizitzan sei hilabetez gutxienez, eta aldi horretan egiaziatu da arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera berriz agertu ez dela eta familia-ingurunean lortutako aldaketak sendotu eta egonkortu direla.

Zirkunstantzia hauek gertatzen direnean eta familiak udal-eskumeneko laguntza-zerbitzuak behar dituela balioesten denean, Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek Udal mailako Gizarte Zerbitzuetatara bideratuko dute kasua, honako modu honetan:

- Deribazioa familiak zerbitzu horiek martxan jartzea onartzen duenean egingo da. Konpromiso hori dokumentu bidez formalizatu behar da. Hori lortzen ez bada, bestelako alternatibak hartuko dira kontuan (adibidez: jarraipena Udal mailako Gizarte Zerbitzuek egitea). Alderdi horiek ebazten diren arte, kasuaren gaineko esku-hartzeak Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen ardurapean jarraituko du.
- Bideratzea beti txosten idatzi baten bitartez egingo da. Txostenean honako hauek laburbilduko dira: kasuan egindako esku-hartzea, familiaren eta adingabearen egungo egoera, eta esleitutako larritasun-mailaren justifikazioa. Txostenarekin batera tresnaren laburpen-orrria aurkeztuko da. Ahal den guztietan, ondoko bilera bat egingo da bideratze-txostenean jasotako informazioa eta balioespina azaldu eta zabaldu ahal izateko, eta kasuaren analisi bateratu bat egin ahal izateko.
- Udaleko Gizarte Zerbitzuek hilabeteko gehieneko epean erabakiko dute kasuaren esku-hartzea onartzen duten ala ez, eta Lurraldeko Gizarte Zerbitzuei erabakiaren berri emango diete. Kasuren bat beren eskumenetik kanpo dagoela uste badute, erabaki hori argudiatu egin behar du. Bideratzea ez da inoiz baliabiderik ezan oinarrituko.
- Udal mailako Gizarte Zerbitzuek kasuaren gaineko arreta beregain hartzea erabakitzen dutenean, beste hilabete bat gehiago izango dute –eta salbuespen gisa bi hilabete, betiere bi erakundeen arteko adostasuna baldin badago– kasuan eskatutako baliabideak abiarazteko. Denbora horretan familiarekiko esku-hartzeak Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen ardurapean jarraituko du, eta horiek beharrezkoak diren esku hartzeko baliabideei eutsiko diete.

Arrisku larriko edo babesgabetasuneko kasu batean larritasun-maila jaitsi dela balioesten denean eta **familiak udal-eskumeneko laguntza-zerbitzuak behar ez dituenean, baina jarraipena behar duenean**, kasua Udal mailako Gizarte Zerbitzuetatara bideratuko da dagokion txosten idatziaren bitartez eta, ahal den guztietan, ondoko bilera baten bitartez.

Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek balioesten badute **familiak Udal mailako Gizarte Zerbitzuen laguntzarik nahiz jarraipenik behar ez duela**, esku-hartzea amaitu dela jakinaraziko dute, soilik familia Udal mailako Gizarte Zerbitzuetatik bideratua izan bazen edo zerbitzu horietan espediente irekia baldin badu edo izan badu. Bestela, ez da beharrezkoa izango Udal mailako Gizarte Zerbitzuei kasuaren egoerari buruzko jakinarazpenik ematea.

• **Udal mailako Gizarte Zerbitzuen eta Lurralde mailako artean desadostasunak daudenean babesgabetasunaren existentziari eta/edo horren larritasunari buruz**, eta, horren ondorioz, kasuaren gainean esku hartzeko erantzukizun nagusia beregain hartu behar duen zerbitzua zein izan behar duenari buruzko desadostasunak daudenean, bilera bat egingo da bi zerbitzuekin, kasua zehaztasunez aztertzeke eta jarraitu beharkeko esku-hartzeari buruzko akordio bat lortzeko. Beharrezkoak diren bilera eta kontaktu guztiak egingo dira akordio bat lortu arte. Bilera horiek egin baino lehen, beste bilera batzuk egin ahal izango dira bi zerbitzuek bidezkotzat hartzen dituzten sareko beste pertsona edo profesional batzuekin.

• **Lurralde Historikoko bakoitzean jardun-prozedura teknikoak ezarriko da, eta Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek prozedura horri jarraitu beharke diote familia berean arrisku arineko edo ertaineko egoeretan dauden haurrak eta nerabeak eta arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoeretan dauden beste batzuk daudenean.** Prozedura horrek esku-hartze koherentea, koordinatua eta integrala bermatu behar du. *Oro har:*

- Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek familia bereko haur edo nerabe batekin edo gehiagorekin jatorrizko familiara itzultzeko aurreikuspenik gabeko banante iraunkorreko babes-neurri bat ezartzen dutenean eta arrisku arineko edo ertaineko egoeretan dauden beste anai-arreba batzuk daudenean, azken horiekin egingo den esku-hartzea –

beharrezkoa bada—Udal mailako Gizarte Zerbitzuek koordinatuko dute, eta banantze iraunkorreko neurria duten anai-arreben gaineko esku-hartzea, aldiz, Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek koordinatuko dute. Bi zerbitzuek kasuan beharrezkoa den koordinazio-mailari eutsi beharko diote.

- Familia bateko haur edo nerabe bat edo gehiago arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoeran daudenean eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen esku-hartzearen helburua familia bateratzea edo babestea denean, eta arrisku arineko edo ertaineko egoeran dauden beste anai-arreba batzuk daudenean, Lurralde Historiko bakoitzean jardun-prozedura bat ezarri beharko da; prozedura horretan Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek beregain hartu behar dituzten zereginak eta horien arteko koordinazio-prozedura ezarriko dira. Arestian adierazi dugun moduan, prozedura horrek jardun integral eta koherente baten garapena bermatu beharko du, eta baita koordinazio arin eta iraunkorra bi zerbitzuen artean ere. Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek familia-etxebizitzan garatuko diren esku-hartze psiko-sozio-hezitzaileak koordinatuko dituzte, eta, kasuarentzat komenigarriagoa izateagatik Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek bestelakorik erabakitzen dutenean izan ezik, familia bateratzeko edo babesteko abian jartzen diren programa espezifikoko Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek koordinatuko dituzte.

Ondoko esku-hartzea arrisku ertaineko. Larriko edo babesgabetasuneko egoeretan

- Arrisku ertaineko, arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera bat atzeman ondoren eta, azken kasu horretan, haurraren edo nerabearen oinarriko osasuna eta osotasuna babesteko beharrezkoak diren babes-neurriak ezarri ondoren, Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek –kasuaren arabera– analisi zehatz bat egin beharko dute familiaren egoerari buruz (Ebaluazio-fasea), honako hauek barnean hartuta:
 - familian eragina duten eta babesgabetasuneko egoeraren iraunkortasunarekin edo sorrerarekin zerikusia duten arazoak¹¹,
 - familiaren baliabide propioak eta familia-funtzionamenduaren alderdi positiboak,
 - gurasoen trebakuntzarako pronostikoa, eta
 - haurraren edo nerabearen eta horren familiaren laguntza- eta tratamendu-premiak

kasu bakoitzean beharrezkoak diren laguntzako eta errehabilitazio baliabideak kontuan hartzen dituen laguntza-plan indibidualizatu bat diseinatzeko eta abian jartzeko.

- Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek baliabide nahikoak, malguak eta dibertsifikatuak izan beharko dituzte, haur eta nerabe bakoitzak eta haren familiak behar dituzten zerbitzuak jaso ahal dituzten, behar duten unean eta behar duten intentsitatearekin. Horren ildotik, arrisku ertaineko kasuetan laguntza-baliabideak hornitzea oso garrantzitsua da eta arrisku larriko edo babesgabetasuneko kasuen antzeko konplexutasun- eta zailtasun-maila eragin dezake. Arrisku ertaineko kalifikazioak ez du esan nahi berehalako esku-hartze konpontzaile bat garatzeari edo esku-hartzea gauzatzeko profesional espezializatuak izateari garrantzi txikiagoa eman behar zaionik.
- Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuetan atentitutako kasuetan, Udal mailako Gizarte Zerbitzuekin koordinatu dute familia bakoitzarentzat beharrezkoak diren baliabide komunitarioen hornidura. Udal mailako Gizarte Zerbitzuek kasu bakoitzean dagokion inplikazio- eta koordinazio-mailari eutsiko diote. Horrek garrantzi berezia dauka esku-hartzearen helburua familia babestea edo bateratzea denean.

¹¹ Honako hauek barnean hartuta: kultura-arloko sinismenak edo balioak (adibidez: zigor fisikoarekiko edo bestelako diziplina-estrategia desegokietikiko permisibitateak, generoan oinarritutako bereizkeria), faktore sozio-ekonomikoak (adibidez: zailtasun ekonomikoak, lanekoak), sozialak (adibidez: marjinazioa, isolamendu soziala), familia-harremanean ezaugarriak (adibidez: indarkeria edo bikoteko zailtasunak, harreman-arazoak familia zabalarekin, zereginen banaketa), gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen historia eta ezaugarriak (adibidez: haurtzaroko edo nerabezaroko babesgabetasuneko historia, arazo fisikoak, psikologikoak edo osasun mentalekoak), eta haurren edo nerabeen ezaugarri pertsonalak (adibidez: arazo fisikoak, portaerako arazoak).

Arriskuko eta babesgabetasuneko egoeren larritasuna balioesteko tresna
BALORA

BABESGABETASUNEN EGOERA MOTAK

I. BABESGABETASUN TIPOLOGIAK¹²

TRATU TXAR FISIKOA ARDURAGABEKERIA

- Premia fisikoko arduragabekeria (honako hauek barnean hartuta: elikadura, osasun fisikoaren zaintza, jantziak, higie-ne pertsonala, etxebizitzaren higie-ne baldintzak, egonkortasuna eta etxebizitzaren bizigarritasun-baldintzak)
- Segurtasun-premieko arduragabekeria (honako hauek barnean hartuta: etxebizitzaren segurtasun fisikoa eta arriskuen prebentzioa; gainbegiratzea, beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun larriko egoeren aurreko babesa)
- Prestakuntza-premieko arduragabekeria
- Premia psikikoko arduragabekeria (honako hauek barnean hartuta: elkarreagineko eta afektuko premiak, estimulazioa, arreta espezifiko arazo emozional larrientzat, arauak, mugak eta balio moral positiboaren transmisioa)

SEXU ABUSUA TRATU TXAR PSIKIKOA

- Tratu txar emozionala
- Instrumentalizazioa gurasoen arteko gatazketan
- Bikote barruko edo bizikidetzaren unitateko kideen arteko indarkeriazko egoerekiko esposizioa.
- Eraso fisikoko mehatxuak

ABANDONUA GURASOEN EZINTASUNA HAURAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO BESTE BATZUK

- Tratu desegokia (honako hauek barnean hartuta: janaria eta ura nahita kentzea, konfirmamendua edo murrizketa fisikoa, kanporaketa edo etxean sartzea ukatzea)
- Galbideratzea
- Eskeketasuna
- Lan-esplotazioa

II. ARRISKU LARRIA EDO BABESGABETASUNA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK¹³

- AITAK, AMAK EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO AURREKARIAK
- ZAILTASUN LARRIAK AITARENGAN, AMARENGAN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONENGAN

¹² *Babesgabetasun mota bakoizarentzat*, tresnak honako hau deskribatzen ditu:

- larritasun ertaina, handia eta oso handia (larritasun-mailarik aurreikusten ez den salbuespenak izan ezik),
- zaintzan gabezia arinak dakartzaten egoerak, "arrisku arina" eragiten dutenak.
-

¹³ Arestian adieraziako babesgabetasun-tipologiaren bat dagoen ala ez alde batera utzita, familia-ingurunean kontrolerako baliabide nahikorik izan gabe hauraren edo nerabearen oinarriko bizitza edo osotasunarentzat arrisku larria dakarten muturreko zirkunstantzia batzuk aurkezten dituzten egoerak hartzen dira barnean. Zirkunstantzia horien presentziak automatikoki kasuaren larritasuna handi gisa kalifikatzea ekarriko du. Esku-hartzea Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen esku egongo da, eta horiek zehaztu behariko dute arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoera bat den.

TRATU TXAR FISIKOA

Haurrak edo nerabeak kalte fisikoa pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen zuzeneko ondorio gisa.

Oharra:

Tipologia honek alderdi fisikoa hartzen du barnean, bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerari dagokionez, bai haurraren edo nerabearen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerari dagokionez. Era horietako gainerako tipologiaren kasuan bezala, babesgabetasuneko beste tipologia batzuen presentzia ebaluatu behar da beti, bereziki "tratu txar psikikoa" kategorian barne hartutako presentzia.

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak haurraren edo nerabearen eragiten dituen edo eragin zitzakeen lesioen edo kalte fisikoen larritasunean oinarritzen da.

1. Oso larritasun handia

- **Indar fisikoaren gehiegizko erabilera** ¹⁴ oso lesio larria eraginez. Oso lesio larriak esan nahi du haurrak edo nerabeak berehalako mediku-arreta behar duela, askotan modu urgentean (adibidez: hezur luzeen hausturak, gortutzaren barruko lesioak, hematoma subdurala, astindutako haurraren sindromea –24 hilabetetik beharako haurraren–, hirugarren mailako erreduarak, begietako lesioak). Erritu-ekintzen ondoriozko tratu txar fisikoa barnean hartzen da.
- **Sei urteetik beharako edo ezintasunen bat duen urte gehiagoko haurra**, kolpeen markekin aurpegian, buruan (kendutako ile-xerloak barnean hartuta), sudurrean, genitaletan edo abdomenean.
- **Sei urteetik beharako edo ezintasunen bat duen urte gehiagoko haurra**, medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe eta, haurra lotan edo pareko moduan gera dadin eta aztora ez diezaaien, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen emandako lesioak, medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe, haurra lotan edo pareko moduan gera dadin eta aztora ez diezaaien, ¹⁵.
- **Botereeragatikko Munchausen sindromeak** ¹⁶ haurra edo nerabea **lesio edo gaixotasun larria** pairatzeko **arriskuan** jartzen du (hau da, berehalako mediku-arreta behar izateko egoeran).
- **Sindrome alkoholiko fetalarekin, abstinentzia-sindromearekin edo kalte neurologikoekin jaiotako haurra**, amak haurdunaldian droga eta/edo alkohol gehiegi kontsumitu izanaren ondorioz (metadonarekin mediku-tratamenduan dauden amak dituzten abstinentzia-sindromearekin jaiotako haurrak ez dira barnean hartzen) ¹⁷.

Egoera horietan larritasun oso handiko gisa kalifikatzen dira, baita kasu batean bakarrik gertatu direnean ere.

¹⁴ **"Gehiegizko indarraren"** definizioa: eraso fisikoaren intentsitateak kalte fisiko handia eragin du haurraren edo nerabearen, eta argi dago gehiegizkoa dela gorpuzkera edo ezaugarri fisikoei dagokienez, edo bidegabe luzatzen da.

¹⁵ Medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe, haurrei edo nerabeei drogak, alkohola edo farmako potentzialki arriskutsuak ematea edo atal honetan adierazten ez diren helburuekin erabiltzea onartzea **"Galbideratzea"** tipologian biltzen da.

¹⁶ **Botereeragatikko Munchausen Sindromea:** Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen etengabeko mediku-azterketak egiten dizkioite haurrari edo nerabeari, sintoma fisiko patologiko faltsuak edo beraiek modu aktiboan eragindakoak (gaien inokulazioaren bitartez, adibidez) alegatuta.

¹⁷ Batzuetan sindromea edo horren kalteak egun batzuk geroago azaltzen dira.

2. Larritasun handia

- **Indar fisikoaren gehiegizko erabilera** ^{fn} **lesio larria eraginez**. Lesio larri batek arriskuan jartzen du haurraren edo nerabearen bizitza eta ez da uste ezintasunik eragingo duenik, ezta medikuaren arreta ematen ez denean ere (adibidez: bihurdurak, konmozio arinak, hortz hautsiak, lehen eta bigarren mailako erredurak, jostura behar duten ebakiak, hezur txikien hausturak, eta abar).
- **Ezintasunik gabeko setik hamabi urtera bitarteko haurra**, kolpeen markekin aurpegian, buruan, sudurrean, genitalian edo abdomenean.
- **Ezintasunik gabeko sei urtetik gorako haurra edo nerabea**, medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe eta, haurra edo nerabea lotan edo pareko moduan gera dadin eta aztora ez diezaien, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak eman dizkioten farmako potentzialki arriskutsuak, drogak edo alkohola kontsumitu izanaren sintomekin.
- **Botereengatiko Munchausen sindromea**, haurra edo nerabea **lesio edo gaixotasun nahiko larria** pairatzeko **arriskuan** jartzen du edo hori izateko arriskua eragiten du (hau da, ez du haurraren edo nerabearen bizitza arriskuan jartzen, eta ez da uste ezintasunik eragingo duenik, ezta medikuaren arreta ematen ez denean ere).

Egoera horiek larritasun handiko gisa kalifikatzen dira, baita kasu batean bakarrik gertatu direnean ere.

- Neskatzka edo neska nerabea, bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **sexu-organoak mozteko asmoa dutela** dakigula (Espainian edo atzerrian). **Garrantzitsua:** Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek emakumezkoen sexu-organoen ebaketari buruz legean adierazten dena eta horren ondorioak **jakinarazten dizkieten ondoren**, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten **pertsonak beren asmoari eusten badiote**, kasuaren larritasuna “oso altua” izatera aldatuko da.

3. Larritasun ertaina

- **Gehiegizko indar fisikoa erabiltzea ohiko edo oso ohiko moduan, azaleko lesioak eraginez. Horren salbuespena dira aurreko ataletan adierazitako hamabi urtetik beheerako haurrak.** Azaleko lesioak gune bat edo bitan daude, eta azaleko urratuak eta gorriuneak dituzte. Odol-jario txikia egon daiteke (sudurrean, adibidez).
- **Gehiegizko indar fisikoa erabiltzea ohiko edo oso ohiko moduan, lesioak eragin gabe.** Indar eta zigor mota ez gehiegizkoak. Haurrak edo nerabeak ez lesio fisikorik pairatu, baina erasoek min handia eragin diote denbora luzez, eta etorkizunean lesio fisiko bat gertatzeko arriskua egon daiteke.
- **Botereengatiko Munchausen sindromea, haurra edo nerabea lesio edo gaixotasun oso larria eragin ez duena edo izateko arriskuan jarri ez duena.**

4. Arrisku arina

- **Indar fisikoa ohiko edo oso ohiko moduan erabiltzea, baina ez gehiegizko moduan, lesioak eragin gabe edo azkar desagertzen diren gorritasunak bakarrik eraginda.** Zigor mota ez da egokia (adibidez: esku irekiarekin emandako belarrondokoa, belarririk tira egitea, zimikoak), gehiegizko indar fisikoa erabili ez den arren. Haurrak edo nerabeak ez du lesio fisikorik nahiz indar fisiko handi eta luzerik pairatu, eta lesio fisiko bat pairatzeko arriskurik ez dago. Helburu nagusia da gaitzespena adieraztea edo haurraren edo nerabearen jokabidea kontrolatzen saiatzea, eta ez haurra edo nerabea kaltetzea edo kalte handirik sortzea.

5. Arriskurik gabe

- **Indar fisikoa noizbait erabiltzea, baina ez gehiegizko moduan, lesioak eragin gabe edo azkar desagertzen diren gorritasunak bakarrik eraginda.** Zigor mota ez da egokia (adibidez: esku irekiarekin emandako belarrondokoa, belarririk tira egitea, zimikoak), gehiegizko indar fisikoa erabili ez den arren. Haurrak edo nerabeak ez du lesio fisikorik nahiz indar fisiko handi eta luzerik pairatu, eta lesio fisiko bat pairatzeko arriskurik ez dago. Helburu nagusia da gaitzespena adieraztea edo haurraren edo nerabearen jokabidea kontrolatzen saiatzea, eta ez haurra edo nerabea kaltetzea edo kalte handirik sortzea. Normalean fisikoak ez diren indarkeriarik gabeko diziplina-estrategiak erabiltzen dira.
- Haurra edo nerabea ez da inoz fisikoki zigortzen edo erasotzen. Fisikoak ez diren eta indarkeriarik erabiltzen ez duten diziplina-metodoak erabiltzen dira (adibidez: pribilegioak kentzea, ahozko gaitzespena). Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dute uzten beste pertsona batzuek fisikoki eraso edo zigor ditzaten.

ARDURAGABEKERIA

*Haurrak edo nerabeak kalte fisiko edo psikiko bat pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, bere premia fisikoei, segurtasun-premiei, prestakuntza-premiei eta premia psikikoei egokitutako arreta emateko bere gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezintasunagatik*¹⁸

A. PREMIA FISIKOEKIKO ARDURAGABEKERIA

⇒ Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonak haurraren edo nerabearen premia fisikoak zaintzeko moduari dagokionez, babesgabetasun-kasuaren aurrean egongo gara soilik haien jardunak haur edo nerabearengan kalte esanguratsua eragiten duenean. Eskala eta larritasun-maila jakin batzuetan mediku-irizpena behar da. Elikadura-ohitura minoritarioak, medikuntza alternatiboak eta abar biltzen dituzten egoerak balioesten direnean irizpen hori izatea bereziki garrantzitsua izango da.

- ELIKADURA (janaria eta edaria) -

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafearen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen elikadura-premiei arretan ikusitako gabezien larritasuna, eta (2) osasunean edo garapen fisikoan duten inpaktua.

1. Oso larritasun handia

- Haurra edo nerabea **desnutrizio edo deshidratazio larriko egoeran** dago (pisu gehiegi galdu du, anemia dauka, etab.), eta horregatik **ospitaleratzea** behar du.
- Haurrak edo nerabeak **intoxikazio** bat izan du (sukarra, gorakoak, eta abar), gizaikien kontsumorako ez diren edo gaizki zeuden elikagaiak jateko eman zaizkiolako edo jatea utzi zaiolako, eta **ospitaleratzea** behar du. Etxean era horretako elikagaiak hornitzea edo edukitzea **ohiko edo oso ohiko** ohitura da familian.
- Medikuen balioespeneraren arabera, haur edo nerabe bati **gehiegizko elikagaiak eta elikagai desegokiak** ematea horren obesitatearen arrazoi nagusietako bat da, eta egoera horrek bestelako osasun-arazo larriak eragin ditu haurraren edo nerabearengan, eta **ospitaleratu** behar izan dute.
- Edoskaldiak emateari utzi zaion edo ohiko moduan diluitutako esnea ematen zaion **hautxoa, desnutrizio edo deshidratazio sintomak dituen** –baita errehabilitazio dieta bakarrik behar badu eta ospitaleratua izatea behar ez badu ere–.

2. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak **desnutrizio, deshidratazio edo intoxikazio sintoma kliniko** batzuk ditu, edo gurasok edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak emandako elikadura desegokiaren ondorioz **gehiegizko pisua** dauka. **Mediku-arreta eta/edo errehabilitazio dieta** behar du, baina ez du horregatik ospitaleratzetik behar. Medikuen balioespeneraren arabera, zirkunstantzia horiek **osasunerako arrisku larria** dakarte –baina ez bizitzarako arriskua–, betiere zuzentzen ez badira.

- Bularra ematen zaion edo beste elikadura mota bat duen eta, **medikuaren balioespeneraren arabera, ematen ez zaizkion esne edo osagarri elikagarriak** behar dituen **hautxoa**.

3. Larritasun ertaina

- Haurrak edo nerabeak ez du jasotzen **behar adina elikagai edo elikagarri dagokienez desegokia den elikadura** jasotzen du, baina **ez** dauka horren ondoriozko **gaixotasunik, eta ezta kalte handirik bere osasunean eta garapen pondoestaturalean eta fisikoan ere**. Ez da ohikoena, baina askotan ez zaio behar beste elikatzen duen otordu bat ematen egunean. **Dieta zuzentzeko premia** oso argia da, **eta medikuak gomendio esplizitu bat** eman du horri dagokionez. Adibidez: otordu batzuk ematen zaizkion haurra (ez hautxoa) edo nerabea; etxean janari erabilgarri gutxi dago eta haurrak edo nerabeak agian janaria lapurtu edo eskatu duen adimentzat egokiak ez diren elikagaiak ematen zaizkio; elikagarri dagokienez egokiak ez diren produktuetan gehiegi oinarritutako elikadura.

¹⁸ Nahita, jakintzarik ezagatik, haurraren edo nerabearen egoeraren balioespen desegokiagatik eta/edo motibatorik ezagatik den kontuan hartu gabe.

4. Arrisku arina

- **Otordu irregularrak eta askotan prestatu gabekak**, baina normalean behar adina elikatzen duen otordu bat ematen da egunean. Batzuetan otordu batzuk ez dira egiten.
- Elikadura nahikoa, baina pixka bat **desorekatua elikaduraren ikuspegiik**.
- Oso ohikoa da haurrak edo nerabeak janaria bere kabuz hartzea, baina **batzuetan soilik elikaduraren aldetik desegokia den janaria edo janari gutxi dago**. Zirkunstantzia horietako bat edo gehiago gertatzen diren arren, ez dute haurraren edo nerabearen **osasuneko egoeran eta adierazleengan ondorio negatibo handirik eragin, medikua esandakoaren arabera. Dieta edo elikatze ohiturak aldatzea gomendatzen da**.

5. Egokia

- Haurrak edo nerabeak kantitate egokiko elikadura erregularra eta adinarentzat egokia jasotzen du, eta normalean oinarriko elikadura-premiak estaltzen ditu.
-

- OSASUN FISIKOAREN ZAINZA -

- ⇒ Larrirasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larrirasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen osasun-, higiene-, eta atsedeen-premieko arretan ikusitako gabezia larritasuna (haurdunaldiko zaintzak barne), eta (2) horien osasunean eta errendimenduan eta inguruko pertsonen osasunean duten edo izan dezaketean inpaktua.

1. Oso larrirasun handia

- Haurra edo nerabea ez dute lesio, zauri, gaixotasun –sortzetikoa edo ez– edo ezintasun batengatik mediku-tratamenduan jarri, beranduegi jarri dute, edo tratamenduan jarri den arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-erlok edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), agindutako mediku-tratamendua ez da behar bezala egiten. **Behar bezala tratatu gabe uzten bada, arazoa arrisku bat bihur daiteke haurraren edo nerabearen bizitzarako, larrirasun handiko kalte iraunkor bat eragingo dio, edo inguruan dauden pertsonen osasunerako mehatxu larri bat izan daiteke.**
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez dituzte oinarritzko higiene- eta osasun-arauek errespetatzen** (adibidez: biberioia, platerak, mahai-tresnak, edalontziak, eta abar desinfektatzea toxikoak izan daitezkeen gaiekin erabiliak izan ondoren, kutsututako elementuak baztertzea, xiringak esaterako), eta horrek **larriki mehatxatzen du** haurraren edo nerabearen **bizitza edo osasuna**.
- Familia-etxebizitzan bizi den pertsona batek gaixotasun kutsakor larria –edo ez larria– dauka eta haurraren edo nerabearen ondorio larriak izan ditzake, hain zuzen ere haurrak edo nerabeak kalteberatasun-baldintza bereziak dituelako. Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **neurri zorrotzak hartu beharko lituzkete kutsatzea saihesteko, baina ez dituzte hartzen**. Egoera horrek **larriki mehatxatzen du** haurraren edo nerabearen **bizitza edo osasuna**.

2. Larrirasun handia

- Haurrak edo nerabeak gaixotasun edo ezintasun bat dauka –sortzetikoa edo ez–, funtzionamendu normala larriki oztopatzen duena. Ez da medikuaren zaintzarik nahiz azterketarik eskatu, eskatu dira, baina beranduegi, edo eskatu diren arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-erloko edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), agindutako tratamendua ez da behar bezala egiten. Tratamenduarekin, arazoa zuzendu ahal izango litzateke edo kontrolatu behintzat. Hala ere, **tratamendu egokirik gabe gaixotasunak edo ezintasunak okerrera egingo du (baina ez du haurraren edo nerabearen bizitza mehatxatzen)**.
- Honako egoera hauek hartzen dira barnean: haur edo nerabe batek denboraldi batean **sintoma fisiko larri** batzuk (**adibidez: min handia edo gaixotasun kutsakor larri baten aztarnak, bizitza mehatxatu gabe**) izan dituenean, baina medikura eraman ez zaionean, beranduegi eraman zaionean edo, eraman zaion arren, medikuaren jarraibideei ez zaie jarraitu.
- Mediku-irizpenean adierazten da **haurdun dagoen emakumeak** ez dituela **higiene- eta osasun-zaintzaren arloan** agindutako aholkuak jarraitu eta, horren ondorioz **jaio gabekoaren (“nasciturus”) edo haurtxoaren bizia arrisku larrian dago edo gaixotasun edo kalte iraunkor larria pairatzea oso litekeena da**. Langile sanitarioek helarazi diote aurreko informazioa haurdun dagoen emakumeari baina berak ez du bere portatera aldatu.

3. Larrirasun ertaina

- Haurrak edo nerabeak normalean tratamendua behar duen lesio, zauri edo gaixotasun batengatik ez du mediku-zaintzarik jasotzen, beranduegi eraman dute medikura edo, medikura eraman zaion arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-erloko edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), tratamendua ez da behar bezala egiten. **Haurraren edo nerabearen egoera, ziur asko, bere kabuz hobetuko da, baina mediku-zaintzarik gabe ere. Hala ere, tratamenduak zailtasunak izateko arriskua murriztuko luke, mina arinduko luke, sendatzea azkartuko luke, edo kutsatzeko arriskua murriztuko luke.**
- Familia-etxebizitzan gaixotasun kutsakorren bat duen pertsona bat bizi denean, ohikoa da gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez hartzea kutsatzeko probabilitatea murrizteko edo saihesteko beharrezkoak diren higiene- eta osasun-neurriak**. Haurra edo nerabea **gaixo egon da hainbat alditan** arrazoi horregatik, eta atsedena edo mediku-tratamendua behar izan du, baina ez ospitaleratzea. Egoera horrek **ez du larriki mehatxatu** haurraren edo nerabearen **bizitza edo osasuna**.
- Mediku-irizpenean adierazten da **haurdun dagoen emakumeak** ez dituela **higiene- eta osasun-zaintzaren arloan** agindutako xehetasunak jarraitu eta horren ondorioz **nasciturus-aren –jaio gabekoaren– edo haurtxoaren osasuna asko kaltetuko dela eta tratamendu espezializatua beharko duela** (baina bere bizia ez dago arriskuan, eta ziur aski gaixotasun edo kalte iraunkor larririk ez du pairatuko). Langile sanitarioek helarazi diote aurreko informazioa haurdun dagoen emakumeari baina berak ez du bere portatera aldatu.
- Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonen ezarritako ohiura edo ordutegiek ez dute ahalbidetzen haur edo nerabeak bere adina eta premien arabera behar duen **atsedena hartzea** edo behar adina **lo egitea**. Horren ondorioz, haur edo nerabea **nekatuta** ageri da eta **portatera-nahasmen**duak ditu (adibidez, suminkortasuna, pasibotasuna eta kontzentratzeko zailtasunak). Haur edo nerabea eskola-adinean badago, **bere errendimendu akademikoan eragiten duela** ikusten da.

4. Arrisku arina

- Haurrak edo nerabeak ez dauka medikuaren tratamendua behar dezakeen ase gabeko mediku-premiarik. Hala ere, **prebentzioko osasun-zaintzak hobetu beharko lirateke** (adibidez: hortzen zaintza, parasitosen prebentzioa edo tratamendua). Haurra edo nerabea mediku-tratamenduan dagoenean, jarraibideei behar bezala jarraitzen zaie.
- Mediku-irizpenean **haurdunaldiko prebentziozko higiene- eta osasun-zaintzak hobetzea gomendatzen da**. Haurtxoak izan lezake osasun-arazoren bat, baina **ez arazo larririk**.
- **Haurtxo osasuntsua**, arazo fisikoan adierazlerik gabea, ohiko mediku-kontrolletara eramaten ez dutena, eta **jarraipen pediatrikorik gabea**.

5. Egokia

- Haurrak edo nerabeak ez dauka medikuaren tratamendua behar dezakeen zauri, gaixotasun edo ezintasunik. Gaixotasun baten sintomak agertzen direnen, berehala eramaten zaio medikuarengana, eta medikuaren jarraibideei behar bezala jarraitzen zaie. Bere adinarentzat egokiak diren prebentzioko osasun-zaintzak jasotzen ditu.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beharrezkoak diren prebentzio-neurriak hartzen dituzte, familia-etxebizitzan gaixotasunen bat duen pertsona bat bizi denean kutsatzeko aukerak albat gehien saihestu edo murrizteko.

Oharra: Jarraipen pediatrikoa eta txertatzea ez dira nahitaezkoak; gomendioak baino ez dira

- JANTZIAK -

- ⇒ **Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**
- ⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak behar adina jantzi izatearen inguruko premieki arretan ikusitako gabezen larritasuna, eta (2) hortien osasunean eta eguneroko jardueretan duten partaidetzan duten edo izan dezaketen inpaktua.**
- ⇒ **Tipologia honetan ez dago larritasun oso handiko edo handiko kalifikaziorik.**

1. Larritasun ertaina

- Haurrari edo nerabeari **oinarriko eta funtsezko jantzi asko falta zaizkio**. Hain arropa gutxi dago, edo hain arropa egoki gutxi dago, non **batzuetan ezin dituen egin jarduera normalak eta beharrezkoak** (adibidez: kalera atera, eskolara joan). Kasu batzuetan, arropa **ez da nahikoa edo desegokia da fenomeno atmosferikoetatik babesteko**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez diote arropa egokia ematen haurrari edo nerabeari, ezta horretarako baliabideak dituztenean ere.

2. Arrisku arina

- Haurrari edo nerabeari **funtsezko jantzi bat edo bi falta zaizkio**, edo jantzi horietako batzuk **hain egoera txarrean daude**, non ez lituzketen jarri behar. Dituen jantziak egokitu moldatzen da (adibidez: berokia jarri orde, beste jertse bat gehiago jarrita).
- Haurra edo nerabea **modu desegokian jantzita** joan daiteke jarduera normal eta beharrezko batzuetara (adibidez: eskolara), **baina modu egokian parte har dezake**. Edozein kasutan, **arropak haurra edo nerabea babesten du fenomeno atmosferikoetatik**.

3. Egokia

- Haurrak edo nerabeak funtsezko arropa dauka, baina baliteke arropa gutxi edukitzea aldatzeko edo urtarorako jantzi egoki batzuk ez izatea. Jantziek erabiltzeko itxura izan dezakete eta askotan pasaratuak egon daitezke, baina ez daude zikinak, hautsiak eta josturak ez daude deseginak. Baliteke jantzi batzuk gaizki edukitzea (adibidez: mauken luzera gaizki edukitzea, botoiak itxi ezin izatea).
- Haurrak edo nerabeak funtsezko jantzi guztiak ditu. Arropa egokia da ordurako, tokirako eta egoera atmosferikorako. Urtarorako arropa egokia dauka (gabardina, eskuarrak, jantzi arinak). Arropa behar adina alda daiteke txukun eta garbi joateko. Arropak ez du berria izan beharrik, baina egoera onean dago eta ongi dauka.

- **HIGIENE PERTSONALA** -

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako arabera ezartzen da: (1) higiene pertsonalari dagokionez, haurraren edo nerabearen premien gaineko arretan ikusitako gabezien larritasuna, (2) horrek osasunean duen edo izan dezakeen eragin-maila, eta (3) berdinekin eta beste pertsona batzuekin dituen harremanetan horrek duen edo izan dezakeen eragin-maila.
- ⇒ Tipologia honetan ez dago larritasun oso handiko kalifikaziorik.

1. Larritasun handia

- **Higiene falta oso nabarmena** dago (adibidez, haurra edo nerabea ez da dutxatu edo bainatu hainbat astetan, ahoaren edota hortzen osasuna larriki ez atentditzea, ohiko edo oso ohiko moduan pixihala behar adina erregulartasunarekin aldatzen ez zaion haurtxoa). Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **medikuaren arreta behar duen gaixotasun edo nahaste fisiko** bat dauka, edo **beste pertsona batzuen kexak** (adibidez, eskolan) egon dira higieneari buruz. Eskolakideek ez dute berekin jolasten eta ez dute gertu egon nahi, eta, horren ondorioz, **berdinekiko harremanetan gabezia edo murrizketa larriak ditu.**

2. Larritasun ertaina

- **Higiene falta oso nabarmena dago** (adibidez, haurra edo nerabea ez da bainatu edo dutxatu hainbat astetan gutxienez, gorputzeko edo ahoko usain asko dauka, hortzak lertoz estaliak, horixkak edo orbanez beteak ditu, arropa zikinak eta ziur asko kendu ezin diren orbanez beteak ditu, ilean janari- edo kaka-arrastoak ditu), baina haurrak edo nerabeak ez dauka horren ondoriozko **gaixotasun edo nahaste fisikorik. Beste pertsonen kexak** (adibidez, eskolan) egon dira haurraren edo nerabearen higieneari buruz. Egoera horren **ondorioz haurrak edo nerabeak berdinekiko harremanetan gabezia edo murrizketa larririk izan ez duen arren, ondorio negatibo batzuk izan ditu** (murrizketaren bat) arlo horretan.

3. Arrisku arina

- **Askotan**, haurra edo nerabea ez da erregulariki garbitzen, bainatzen edo dutxatzen, ezta behar duenean ere, eta ilea zikina dauka, gorputzeko usaina izan dezake edo agian hatsa dauka, arropa nahiko zikina dago eta ez du hainbat egunetan aldatzen. Horren ondorioz **ez du gaixotasun edo nahaste fisikorik izan, eta ez du bazterkeriarik edo gabeziarik edo murrizketarik eragin berdinekiko harremanetan.**
- **Batzuetan**, haurra edo nerabea ez da garbitzen, bainatzen edo dutxatzen, ezta behar duenean ere, eta ilea zikina eta nahasia dauka, gorputzeko usaina izan dezake edo agian hatsa dauka, arropa nahiko zikina dago eta ez du hainbat egunetan aldatzen. Horren ondorioz **ez du gaixotasun edo nahaste fisikorik izan, eta ez du bazterkeriarik nahiz gabeziarik edo murrizketarik eragin berdinekiko harremanetan.**

4. Egokia

- Haurra edo nerabea egunero edo bi edo hiru egunetan behin garbitzen da. Ilea orraztua eta garbia dauka. Arropa erregulariki aldatzen du, nahiz eta itxuraz zikina ez egon. Barruko arropa garbia jartzen du egunero.

- ETEXEBIZITZAREN HIGIENE BALDINTZAK -

- ⇒ Larrirasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larrirasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) etxebizitzaren higiene-baldintzetan ikusitako gabezien larritasuna, eta (2) haurraren edo nerabearen osasunean duten edo izan dezaketen inpaktua. Era berean, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen egoera zuzentzeko duten prestasuna ere kontuan hartzen da.

1. Oso larrirasun handia

- Etxe zikin zikina; **higiene falta larriko hainbat baldintza biltzen dira**¹⁹ eta **arriku larria dakarte** haurraren edo nerabearen osasunerako. Baliteke haur edo nerabe bat gaixo jarri izana arrazoi horregatik (adibidez: heste-nahastea, intoxikazioa), eta mediku-tratamendua behar izatea.

2. Larrirasun handia

- **Higiene falta larriko hainbat baldintza biltzen dira**, baina **arriku larririk ez dakarte** haurraren edo nerabearen osasunerako. Haur eta neraberik ez da gaixo jarri eta ez du mediku-tratamendurik behar izan horregatik.
- “Larrirasun ertaineko” gisa adierazitako zirkunstantziak daude eta gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez diete erantzun Udal mailako Gizarte Zerbitzuak egoera zuzentzeko emandako jarraibideei**.

3. Larrirasun ertaina

- **Zikinkerria asko dago** etxebizitzan, **baina ez deskonposizio egoeran dauden hondakin organikoen presentzia orokorra**. Adibidez: alfombra, moketa eta baldosak zikinak daude, alfonbrak usaina dauka; hautsa eta zikinkerria dago alde guztietan eta izkimetan metatua; etxeak hezetasun- eta ustel-usaina dauka; bainugelak zikin-usain handia dauka; izkima edo gela batzuk zaborrak edo trasteak pilatzeko erabiltzen dira; platerak denak zikinak daudenean garbitzen dira bakarrik; janari galkorra dago **hozkailek kanpo eta batzuetan ustelduta dago**; egunean zehar intsektuak ikus daitezke zoruari, baliteke saguak egotea (ez arratoiak); paretak, ateeak eta bainugelako instalazioek kolorea galdu dute eta zikin- eta koipe-orbanak dituzte; arropa zuria erabiltzen da, zikima egon arren (baina pixa, kaka edo hondakin organikorik gabe). Baliteke **zabor pixka bat pilatua egotea**, behar den maiztasunarekin ateratzen ez delako, baina **poltsetan** sartuta dago. Haur **ohiko egoera da**, baina **haur eta neraberik ez da gaixo jarri edo ez du mediku-tratamendurik behar izan horregatik**.

4. Arriku arina

- **Etxea ez dago txukun eta hautsez beteta dago**; gauzak etxe osoan zehar sakabanaturik daude, zikinkerria-arrastoak ikus daitezke atean, leihoetan, zoruari eta abar baina **zabor-pilarik ez dago eta produktu galkorrak hozkailuan daude**. Egoera hau **aldizkakoa edo ohikoa** izan daiteke, baina **haurrak edo nerabeak ez dira gaixo jarri edo ez dute mediku-tratamendurik behar izan arrazoi horregatik, eta ez dakar osasunerako arriskurik**.

5. Egokia

- Etxea normalean garbia eta ordenatua dago; alfonbrari, moketari eta zoruari maiz erratza pasatzen zaie eta beharrezkoa denean garbitzen dira (hala ere, ileak, hariak eta paper-puskak izan ditzakete); hautsa erregularki kentzen da (altzarien gainean hauts-geruza mehe bat baino ez dago); usain atseginak edo neutroak; etxea ordenatua dago (baina egunero erabiltzen diren objektu desordenatuak edo eseki gabeko berokiak egon daitezke); zaborra ontzi egoki batean biltzen da; platerak garbitu edo, gutxienez, harraskan uzten dira otordu bakoitzaren ondoren; elikagaiak modu egokian gordetzen dira; arropa zuria garbia dago, hondakin organikorik nahiz zomorrorik gabe.

¹⁹ **Higiene falta larria**: Higiene falta larriak, **funtsean, barnean hartzen du etxebizitzan deskonposizio egoeran dauden hondakin organikoak biltzea**; oro har, intsektuen, parasitoen eta/edo karraskarien presentzia dakarte. Era berean, higiene faltaren ondorioz haurraren edo nerabearen lesio larriak eragin ditzaketen edo gaixotasunak transmiti ditzaketen intsektuen, parasitoen edo bestelako animalien izurrite ez kontrolatuak agertzen diren egoerak ere barnean hartzen dira. **Higiene falta larriko baldintzen adibide batzuk**: Moketa, alfonbrak, paretak, ateeak, zoruak, bainugelak eta etxeko hornidura (platerak, oheko arropa, eta abar) janari-hondakin, zabor edo hondakin txertatu askorekin; zikinkerria edo koipe geruza lodia alde guztietan eta izkimetan pilatua; parasitoak, intsektuak edo arratoiak; altzariak edo koltsoiak pixez busti-bustiak; kaka zoruari; botatzen ez da janari usteldua; zaborra gainezka edo pilatua gainezka edo pilatua hainbat aldetan; usain jasanezinak (pixa, kaka, hondakinak); gizakien edo animalien hondakinak.

- EGONKORTASUNA ETA ETXEBIZITZAREN BIZIGARRITASUN BALDINTZAK -

- ⇒ Larritasun-malla jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mallaren kalifikazioa honako arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak egonkortasuneko, segurtasuneko, espazioko eta bizigarritasuneko gutxieneko baldintzak dituen etxebizitza bat izatea, eta (2) gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak horren garrantziaz jabetzen diren maila, eta zein neurritan adierazten duten horren gaineko jokabide arduratsua.

1. Oso larritasun handia

- Familia **hondamen-egoeran** edo **erortzeko arriskua** dakarten baldintzetan **dagoen etxe** batean bizi da. Baldintza horiek **arrisku argia dakarte** haurraren edo nerabearen **osasunerako**, baina familiak ez du etxea utzi nahi, **arrisku hori dagoela jakinarazi** zaion arren.

2. Larritasun handia

- **Familiak ez du etxebizitzarik, galdu egin du edo galtzeko zorian dago** kaleratzeagatik edo errenta ez ordaintzeagatik, eta ez dauka beste lekurik edo joan daitekeen lekua ez ditu bizigarritasuneko gutxieneko baldintzak. **Udal mailako Gizarte Zerbitzuak beharrezko kudeaketak egin ditu familiak baldintza egokietan dagoen alojamentu bat izan dezan, baina ezinezkoa izan da**²⁰.
- *Familia kanpin-denda, furgoneta, auto, karabana, eraikin ezegonkor edo antzeko leku batean bizi da, gutxieneko ekipamendu eta zerbitzurik gabe urari, berokuntzari, argindarrari, sukaldetako horiek ezezagunak izan daitezke. Baliteke familiak inimitate-momentuetarako eta elkarreagin lasaia izateko espazioa ez izatea. Haurrak edo nerabeak ez dauka espazio propioarik gutxieneko inimitatea izateko edo espaziorik/ekipamendurik eskolako lanak egiteko. Familia ohiko moduan era horretako baldintzetan bizi da eta Gizarte Zerbitzuak eman dizkieten laguntza ekonomikoak edo etxebizitzari uko egin diete edo gaizki erabili dituzte. Kokalekua edo etxebizitza maiz alda daiteke, baina beti antzeko baldintzetan.*

3. Larritasun ertaina

- **LARRITASUN HANDIKO BIGAREN EPIGRAFEAREN GAUZA BERA:** Familia kanpin-denda, furgoneta, auto, karabana, eraikin ezegonkor edo antzeko leku batean bizi da, gutxieneko ekipamendu eta zerbitzurik gabe urari, berokuntzari, argindarrari, sukaldetako ekipamenduari, espazioei eta/edo higiene pertsonalerako (WC) elementuei dagokienez. Baliteke etxebizitza okupatua edo beste familia edo pertsona batzuekin partekatua izatea, eta pertsona horiek ezezagunak izan daitezke. Baliteke familiak inimitate-momentuetarako eta elkarreagin lasaia izateko espazioa ez izatea. Haurrak edo nerabeak ez dauka espazio propioarik gutxieneko inimitatea izateko edo espaziorik/ekipamendurik eskolako lanak egiteko. **Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak Udal mailako Gizarte Zerbitzuen laguntza onartu dute, baldintza hobetoagoetan dagoen alojamentu bat izateko.**

4. Arrisku arina

- Etxebizitzak **oinarrizko ekipamendua** dauka –gabezia arinak egon daitezke-, baina **ez ditu baldintza egokiak haurrak edo nerabeak behar duenean inimitatea izateko edo espaziorik/ekipamendurik eskolako lanak egiteko.**

5. Egokia

- Familiak etxebizitza egonkorra dauka –alokaturia edo jabetza–, premientzako behar adina oinarrizko ekipamendu eta espazioekin, eta funtzionamendu-baldintza onetan. Haurrak edo nerabeak behar adinako inimitatea dauka, eta baita eskolako lanak egiteko espazioa/ekipamendua ere.

²⁰ Haurren eta nerabeen artea eta zaimtzari dagokionez soilik zailtasun materialak dituzten familien kasuan, eta, zehazki, etxebizitzarik ez duten, berehala galduko duten edo bizigarritasuneko gutxieneko baldintzetan dagoen etxebizitzarik ez duten familien kasuan, Udal mailako Gizarte Zerbitzuak dagokion jardumak egingo dituzte familia horiek aldi baterako alojamentua eskura dezaten sustatzeko –nerabearen laguntza-sarearen bitartez edo herri-administrazioen baliabideen bitartez–, familia-unitatea mantentzeko aukera emanez, eta beharrezkoak diren laguntzak kudeatuko dituzte familiak etxebizitza egonkor bat eskura ahal izateko, haurren eta nerabeen ongizatea bermatuko duten baldintzetan. Soilik alojamentu hori lortzea ezinezkoa denean, babesgabatasun handiko egoera bat dagoela balioetsiko da eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuen dagokion esku-hartzea justifikatua egongo da. Kasu horretan, zerbitzu horiek balioetsiko dute haurraren edo nerabearen zaintza beregain hartzea dagokion ala ez, kalte larri bat izatea saihestera bideratutako **aldi baterako** neurritzat hartuta. Neurri honen iraupena mugatua izango da, eta familiaren arazo materialak eta etxebizitzakoak konpontzeko beharrezkoa den denborara murriztuko da (**oharra:** Kasu horretan ez da beharrezkoa izango lurraldeko gizarte zerbitzuak gutxienez hamabi hilabetez esku-hartzea familiarekin). Horretarako, Lurralde mailako eta Udal mailako Gizarte Zerbitzuak modu koordinatuan lan egingo dute norberaren baliabideekin eta familiaren laguntza-sare naturalatik lor daitezkeen baliabideekin, eta baita arlo horretan eskumena duten herri-administrazioeko beste sektoreen mendeko baliabideekin ere.

B. SEGURTASUN PREMIEKIKO ARDURAGABEKERIA

- ETXEBIZITZAREN SEGURTASUN FISIKOA ETA ARRISKUEN PREBENTZIOA -

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) segurtasuneko gabeziak egotea etxebizitzan, (2) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten gurasoen edo pertsonaren jokabide zuhurtziagabeen maila edo maiztasuna; (3) gabezia horiek haurraren edo nerabearen osotasun fisikoarentzat suposatzen duten mehatxu-maila, eta (4) ama, aita edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak horren garrantziaz zein gradutan jabetzen diren eta jokabide arduratsua erakusten duten horri dagokionez.

1. Oso larritasun handia

- **Zalantzarik gabe arriskutsuak diren baldintza bat edo batzuk daude etxean duela denbora asko. Bistako arrisku bat dago haurraren edo nerabearen bizitzarako eta etxean bizi diren pertsona helduek ez dute adierazten horretaz jabetzen direla, eta ez dute behar adina gainbegiratzen.** Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana.
- Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **haur edo nerabearen bizia arriskuan jarri** duten **jokabide ausartegiak** (adibidez, ausartekiaz gidatzea, horditua edo drogen eraginpean hartxo bat eramatea) izan dituzte **haur edo nerabearekin. Arduradunak ez dira egoeraz jabetzen eta, beraz, egoera hori berriz gertatzea oso litekeena dela** balioesten da. Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana.

2. Larritasun handia

- **Baldintza arriskutsu bat edo batzuk daude etxean due la denbora asko. Haurrak edo nerabeak kalte larria jasango duen arriskua dago; ez da espero bizitza arriskuan jarriko duela, baina istripu larri bat gerta liteke.** Etxean bizi diren pertsona helduek **ez dute adierazten haurrak edo nerabeak duen arriskuaz jabetzen direnik, ez dute arriskua konpontzeko neurririk hartu eta, oro har, ez dute behar adina gainbegiratzen.** Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana.
- Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak haur edo nerabearentzat **kalte handia** pairatzeko **arriskua** eragin duten **jokabide ausartegiak izan dituzte maiz haur edo nerabearekin. Egoera hori berriz ere errepikatzea oso litekeena dela** balioesten da, eta nahiz eta ziur aski ez jarri **arriskuan haur edo nerabearen bizia, istripu larria gerta liteke.** Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **ez dira egoeraz jabetzen.** Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana.

3. Larritasun ertaina

- **Baldintza arriskutsu bat edo batzuk daude etxean duela denbora asko. Momentu batzuk daude non pertsona helduek ez duten behar bezala gainbegiratzen** haurra edo nerabea, eta horren ondorioz **haurrak edo nerabeak kalte larria pairatzeko arriskua dauka; ez da espero bizitza arriskuan jaritzea, baina istripu larria gerta liteke.** Familiako haurrik nahiz neraberik ez du kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.
- **Behin baino gehiagotan** aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak haur edo nerabearentzat **kalte handia** pairatzeko **arriskua** eragin duten **jokabide ausartegiak izan dituzte haur edo nerabearekin. Egoera hori berriz gertatzea litekeena dela** balioesten da, eta nahiz eta ziur aski ez jarri **arriskuan haur edo nerabearen bizia, istripu larria gerta liteke.** Familiako haurrik nahiz neraberik ez du kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.

4. Arina

- Etxean **baldintza arriskutsu bat edo bi** daude. Etxebizitzan bizi diren pertsona helduek **modu egokian gainbegiratzen dute**, baina haurraren edo nerabearen **kalte larria eragin dezakeen etxeko istripu bat izateko arriskua** dago. Familiako haurrik nahiz neraberik ez du kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.

5. Egokia

- Ez dago bistako baldintza arriskutsurik etxean.
- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dute inoiz zuhurtziagabeko jokabiderik izan haurrekin edo nerabearekin.

Baldintza arriskutsuen adibide batzuk: Gas-ihesa berogailuetan edo sukaldean; duela gutxiko sutea gela batean edo eraikinean; ur beroaren edo lurrunaren jariora erradiadoreetan; gai (adibidez: produktu kimikoak, sendagaiak) edo objektu arriskutsuak (armak, labamak, guraitzak) apalategi baxuetan edo giltzaz itxi gabeko armairuetan, harraskaren azpian edo begien bistan gordeta; leiho irekiak babesik gabe; leihoak beira hautsiekien edo beirarrik gabe; babesik gabeko eskailerak.

2011ko abenduaren 12a, astelehena

- GAINBEGIRATZEA -**KOADRO ORIENTAGARRIA*****Haur edo nerabe bat gainbegiratzeko premia balioesteko irizpideak***

Haurren edo nerabearen babes, segurtasun eta ongizatearen gaineko erantzukizun nagusia aitarena eta amarena edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonena da, pertsonalki gainbegiratzeko bertan dauden ala ez kontuan hartu gabe. Haurren edo nerabearen gainbegiratzeko premia balioesteko kontuan hartu beharreko faktore bakarra ez da adina. Kontuan hartu beharrezko beste faktore batzuk dira heldutasun-maila edo arazo emozionalak edo muga fisiko edo intelektualak dauden ala ez. Hurrengo koadroan jasotzen diren orientazio-irizpideak, beraz autonomian eragina duten mugen presentziaren eta larritasunaren arabera egokitu behar-ko dira, eta baita haurraren edo nerabearen garapen-mailaren arabera ere.

Haurren edo nerabearen adina	Bakarrik, bi orduz edo gutxiago	Bakarrik, 2-4 orduz	Bakarrik, etxean gauean	Etiketrik kanpo pertsona heldurik gabe	Bakarrik, autoan denbora mugatu batez	Beste haur edo nerabe batzuk zaindu ditzake
0-4 urte	EZ	EZ	EZ	EZ	Bai, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; pertsona heldu baten bistan eta aulki batean lotuta; giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita	EZ
5-6 urte	EZ	EZ	EZ	Bai, jolas-zonaldean edo lorategian pertsona heldu batekiko berehalako irismenarekin (bistako gainbegiratzarekin edo haurarekin hitz egiteko edo entzuteko aukera ematen duen distantzian)	Bai, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; pertsona heldu baten bistan eta aulki batean lotuta; giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita	EZ
7-8 urte	EZ	EZ	EZ	Bai, pertsona heldu batekiko irisgarritasunarekin	Bai, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita	EZ
9 urte	Bai, egunean zehar	EZ	EZ	BAI	Bai, giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita	EZ
10-11 urte	Bai, pertsona heldu batekiko irisgarritasun azkararekin (telefonoa)	Bai, pertsona heldu batekiko irisgarritasun azkararekin (telefonoa)	EZ	BAI	Bai, giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita	EZ
12-14 urte	BAI	BAI	EZ	BAI	BAI	Bai, jarraitibide argiekin
15-17 urte	BAI	BAI	BAI	BAI	BAI	BAI

“Bai” adierazten den kasu guztietan, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak egoera zehatza balioetsi behar dute, eta gerta daitekeen edozein gertakari edo ustekabe sailhesteke neurriak hartu behar dituzte. Kontuz ibili behar da 15-17 urteko nerabeak pertsona heldu arduratsu bat gabe gauean bakarrik uzten direnean.

- ⇒ “Abandonuaren” eta “gainbegiratze-utzikeriaren” arteko aldea honako honetan oinarritzen da: aitak, amak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonen haur edo nerabeaz arduratutara itzultzeko asmorik ez dagoen (esplizitua edo ikus daitekeena). “Abandonua” gertatzen den kasuetan, itzultzeko asmorik ez dago, epe laburrera behintzat.
- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da). Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzten den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) familia-etxebizitzaren barruan nahiz kanpoan haurra edo nerabea gainbegiratzearen gabezia presentzia eta maiztasuna, eta (2) gabezia horien mehatxu-maila haurraren edo nerabearen osotasun fisikoarengan. **Garrantzitsua da haurraren edo nerabearen ezaugarri partikularrak kontuan hartzea (adina, adimen-gaitasuna, eta abar) gainbegiratze-premiak ezartzerakoan.**

1. Oso larritasun handia

- **Ohiko moduan**, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez dute etengabe gainbegiratu** –edo **ez dute bermatzen beste pertsona arduratsu batek egitea– *sei urtetik beherako haurra***. Gutxi gainbegiratu dute haurra etxe barruan eta/edo kanpoan.. Gainbegiratze egokirik gabe egon daiteke arlo oso arriskutsu batean (adibidez: auto batek harrapatzeko, leiho batek erortzeko edo erretzeko probabilitate handia) edo elementu arriskutsuak dauden segurtasunik gabeko arlo batean (adibidez: beira hautsiekiko, produktu kimikoeikiko, aparatu elektrikoekiko irisgarritasuna).
- **Ohiko moduan edo batzuetan gainbegiratu gabe** uziten da ***sei urtetik beherako haur bat denbora-tarte luzeegian*** (ikus aurreko orrialdeko taula) **edo arduratsua ez den pertsona baten zaintzapean** (adibidez: hamabi urtetik beherako beste haur bat, argi eta garbi arduratsua ez den nerabe bat, pertsona heldu ezgaitu bat), eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dira itzultzen edo ezin izango lirarteke izuli haurrak ase gabeko oinarritzko premiak izan baino lehen (adibidez: elikagaiak edo ura jasotzea, istripu bat saihestea, larrialdi batean laguntza eskatzea, komunera joatea).
- **Ekintza arriskutsu edo suntsikor larriak egin dituen haur bat** (adibidez: ideia suizidak, suteak eragitea) behar bezala gainbegiratu gabe utzi da.
- **Aldez aurretik** beste haur edo nerabe batzuekiko **indarkeria edo sexu-abusuak egin dituen pertsona baten** ardurapean utzi da haur edo nerabe bat, eta, gainera, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen horren berri dute.
- **Behin baino gehiagotan** haurra edo nerabea **bere bizitzara arriskuan jartzen duen egoera** batean utzi da, edo benetan arrisku larrietatik aldentzeko prebentzio-neurri egokiak ez dira ezarri (adibidez: hamabi urtetik beherako haurra su-armekin edo elementu benetan arriskutsuak eskura dituela; hamahiru urtetik beherako haurra gainbegiratu gabeko igerileku batetik gertu; haurtxoa bainuontzian zaintzarik gabe).
- **Hamabi urtetik beherako haur batek** etxetik **alde egin du**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dakite non dagoen edo ziur ez dakite, eta **ez dute ezer egin eta ez dute ezer** egitea pentsatu ondo dagoela ziurtatzeko.

Baliteke haurrak edo nerabeak kalte fisikoren bat pairatu izana edo beste pertsona batek eraso izana, egoera horietako baten ondorioz. Hori gertatzeko edo estres-egoera nabarmen baten eraginpean egoteko arrisku argia dago.

2. Larritasun handia

- **Ohiko moduan, *seitik hamabi urtera bitarteko haur bat gainbegiratu gabe utzi da denbora-tarte luzeegian*** (ikus aurreko orrialdeko taula) **edo pertsona ez arduratsu baten zaintzapean** (adibidez: beste haur txiki bat, argi eta garbi arduratsua ez den nerabe bat, pertsona heldu ezgaitu bat). Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gutxi zaintzen dute etxean eta/edo etxetik kanpo. Gainbegiratze egokirik gabe egon daiteke arlo oso arriskutsu batean (adibidez: auto batek harrapatzeko, leiho batetik erortzeko edo erretzeko probabilitate handia) edo elementu arriskutsuak dauden segurtasunik gabeko arlo batean (adibidez: beira hautsiekiko, produktu kimikoeikiko, aparatu elektrikoekiko irisgarritasuna). Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dakite non dagoen edo zer egin duen egunean zehar, baina gauean dagoela ziurtatzen dute edo badakite non dagoen. Beren gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak gauean non dauden edo noiz itzuliko diren ez dakiten haur helduak edo nerabeak daude, baina larrialdi batean laguntza eskatzeko gat dira. Baliteke haurra edo nerabea leku ezezagunetan ibiltzea. Oro har, **ardura gehiegi ematen zaio bere segurtasunaren gainean. Baliteke haurrak kalte fisikoren bat pairatu izana edo beste pertsona batek eraso izana, egoera horien ondorioz. Hori gertatzeko edo estres-egoera nabarmen baten eraginpean egoteko arrisku argia dago.**
- **Nerabeak (12 urtetik gorakoak):** Askotan nerabeak etxetik kanpo igeratzen du gau osoa, **bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen non dagoen edo noiz itzuliko den jakin gabe. Normalean ez dakite zer egin duen, eta ez dute ezer egiten hori jakiteko.** Egiten duenaren gameko interes gutxi edo bat ere ez dute adierazten, hala etxean nola etxetik kanpo, betiere arazorik sortzen ez badiete. Ezin dutela kontrolatu esan dezakete, edo nerabearen independentzia defendatu (“bere kabuz ikasi behar du mundua nolakoa den”). Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dute pentsatzen nerabeak etxetik kanpo eskuratzen dituen objektuei edo diruari buruz, edo pertsona heldu ezezagun edo desegokiekien edo egokitzapen-arazo larriak dituzten beste nerabeekin maiz egoteari buruz. **EDO** Nerabeak etxetik **alde egin du**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dakite non dagoen edo ziur ez dakite, eta **ez dute ezer egin eta ez dute ezer egitea pentsatu ondo dagoela ziurtatzeko.**

3. Larritasun ertaina

- **Sei urtetik beherako haurrak:** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak zailtasunak dituzte **haurra behatzeko etxean eta/edo kanpoan**. Nahiko ohikoa da **haurra behar adina ez behatzea eta ez jakitea zer egiten ari den**, ikus-eremutik galduta, baina non dagoen badakite. Baliteke haurra egin behar ez dituen gauzak egiten egotea. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisiko larririk pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran iris daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**.
- **Seiik hamabi urtera bitarteko haurrak:** Haurra kalean jolasten da etxe ondoan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **non dagoen jakin dezakete, baina ez dute behar den maiztasunarekin egiaztatzen**. Neurri handi batean beste pertsona batzuen esku dago behatua egotea edo ez. Baliteke beharrezkoa izanez gero jolasten ari diren lekura azkar iritsi ezin izatea. **Kasu batzuetan pertsona ezgai baten zaintzapean utzi da haurra** (adibidez: beste haur txiki bat, pertsona heldu ezgaitu bat). Hala ere, haurrak ez du inoiz lesiorik pairatu horren ondorioz.
- **Nerabeak (12 urtetik gorakoak):** Nerabeak askotan jarduera desegokietan parte hartzen du, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak jakin gabe; **askotan ez dakite non dagoen**. **Batzuetan ez dute ahaleginik egiten nerabea noraino iris daitekeen jakiteko, edo ez dituzte beharrezko zigorrrak jartzten arauak hauston direnean**. **Egoerari buruzko kezka adierazten dute**. Zailtasunak dituzte nerabearen errespetua lortzeko, baina ez dute guztiz galdu. Oso ohikoa izan daiteke gauean bakarrik uztea etxean.

4. Arrisku arina

- **Sei urtetik beherako haurrak:** **Ohikoa ez den** arren, kasu batzuetan gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **zailtasunak dituzte haurra behatzeko etxean eta/edo kanpoan**. Momentu batzuetan ez daude haurrari begira eta ez dakite zer egiten ari den, ikus-eremutik kanpo izanik, baina non dagoen badakite. Baliteke haurra egin behar ez dituen gauzak egiten egotea. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisiko larririk pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran iris daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**.
- **Seiik hamabi urtera bitarteko haurrak:** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **zailtasunak dituzte haurra behatzeko etxean daudenean**. Normalean ez dira haurrari begira egoten eta beti ez dakite zer egiten ari den, baina beti dakite non dagoen. Askotan haurra egin behar ez dituen gauzak egiten egoten da. Batzuetan jolas bortizetan parte hartzen du. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisikorik pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran iris daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**. **Etxetik kanpo haurraren jarduerak gainbegiratzeaz arduratzen dira**.
- **Nerabeak (12 urtetik gorakoak):** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **arauak jartzten dizkiote** nerabeari eta **normalean betearazten dituzte**. Baina nerabeak batzuetan konbentzitzen ditu **beren iritzia kontrako jarduera jakin batzuk baimentzeko edo onartzeko** (adibidez: etxera beranduegi iristea, behar adina informazio gabeko lekuetara joatea, edo nerabeaz arduratuko den inor ez dagoen lekuetara joatea).

5. Egokia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak behar bezala eta dagokion unean gainbegiratzen dituzte haurraren edo nerabearen jarduerak etxean eta etxetik kanpo. Badakite non dagoen eta zer egiten duen, noekin dagoen eta noiz izuliko den. Muga zehatzak eta egokiak jartzen dira horien jardueretan. Ez daudenean, pertsona heldu arduratsu baten zaintzapean uzten dute haurra edo nerabea, edo pertsona heldu baten zaintza behar ez izateko behar adina heldua den nerabe bat da.

- BESTE PERTSONA BATZUEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO EGOEREN AURKAKO BABESA -

Egoera hau aplikatzen da haurra edo nerabea gaizki tratatu, bortxatu²¹, iraindu edo mehatxatu duen pertsona (adingabea edo adinez heldua) gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak izan ez direnean.

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da). Ebaluatzen den egoera bizi duen haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurrari edo nerabeari gertatzen zitzaiona jakitea, (2) hori gertatzen ari zela adierazten zuten seinaleak atzemateko gaitasuna, eta (3) egoerari erantzuteko modua.
- ⇒ Hirugarren pertsona batek eragindako tratu txarrak, erasoak edo abusuak larriak izan ote diren zehazteko, tresnaren bitartez deskribatutako larritasun handiko edo oso handiko irizpideak hartuko dira kontuan.
- ⇒ Tipologia honetan ez dago arrisku arineko kalifikaziorik.

1. Oso larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak hirugarren pertsona baten tratu txarrak, eraso edo abusu larria pairatu du. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **horren berri zuten arren, jokabide pasiboa izan zuten babestu gabe** edo gertatzen ari zela ez zekitenaren itxurak egin zituzten. **Ez zuten neurririk ezarri hori bukatzeko edo gertakariak errepikatzea saihesteko.** Baliatze tratu txarra, eraso edo abusua ukatzea eta haurrak edo nerabeak bizi zuten arriskua ez aitortzea. Baliatze errua haurrari edo nerabeari egoztea. E zuten salatu eta ez zuten berehalako laguntza bilatu.

2. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak hirugarren pertsona baten tratu txarrak, eraso edo abusu larria pairatu du. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez zuten sen ona izan egoera hori saihesteko** (adibidez: hirugarren pertsona horrek murrizketarik nahiz mugarik gabeko irisgarritasuna zuen haur edo nerabearengan); **ez zituzten atzeman** tratu txarra, eraso edo abusua gertatzeko **arriskua adierazten zuten seinaleak, eta nabarmenak ziren aburu profesionalaren arabera**. Ez zuten gertatzen zenaren berri izan. Gertatutakoaren berri izaterakoan, **eteten saiatu zirela** baina lortu ez zutela adierazten duten ebidentzia batzuk daude. **Ez zituzten behar adina neurri azkar ezarri eta ez zuten mugatu** tratu txarraren, erasoaren edo abusuaren arduradunaren **irisgarritasuna** haur edo nerabearekiko. Kezka erakutsi dute, baina **ez dute jokabide behar adina aktiboa edo eraginkorra hartu tratu txarra, eraso edo abusua errepikatzea saihesteko, hori egiteko gaitasun txikia erakutsiz.**

3. Larritasun ertaina

- Haurrak edo nerabeak hirugarren pertsona baten tratu txarrak, eraso edo abusu larria pairatu du. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez zuten sen ona izan egoera hori saihesteko** (adibidez: hirugarren pertsona horrek murrizketarik nahiz mugarik gabeko irisgarritasuna zuen haur edo nerabearengan); **ez zituzten atzeman** tratu txarra, eraso edo abusua gertatzeko **arriskua adierazten zuten seinaleak, eta nabarmenak ziren aburu profesionalaren arabera**. Ez zuten gertatzen zenaren berri izan. **Azkar eta zentzuzko moduan jardun zuten** gertakariaren aurka (adibidez: arduraduna salatuta edo laguntza eskatuta), eta **Gizarte Zerbitzuek eskaitutako laguntza onartu dute.**

4. Arriskurik gabe

- Haurrak edo nerabeak hirugarren pertsona baten tratu txarrak, eraso edo abusu larria pairatu du, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak sen ona izan zuten arren. Ez zirudien tratu txar, eraso edo abusu bat gertatu zela adierazten zuten aldez aurreko adierazlerik zegoenik, eta/edo zentzuzko neurriak hartu zituzten haurra edo nerabea edozein tratu txarretik babesteko. Gertatutakoaren berri izan ondoren, tratu txarraren, erasoaren edo abusuaren arduradun eta haurraren edo nerabearen arteko kontaktua behar bezala murriztu eta kontrolatu dute. Beharrezkoa izan denean, haurrari edo nerabeari laguntza profesional egokia ematen saiatu dira.

²¹ Kontuan izan bizikidetzaren unitatea osatzen duten ahaideek edo gertutuek eragindako sexu-abusuak ez direla eskala horretan kalifikatu behar, sexu-abusuari dagokione eskalan baizik.

C. PRESTAKUNTZA PREMIEKIKO ARDURAGABEKERIA

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arreta-maila eta gainbegiratzeko eskakizun eta orientazioekiko erantzuna.
- ⇒ Tipologia honetan ez dago larritasun oso handiko kalifikaziorik.

1. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak nahitaez eskolatzeko adina dauka (6-16 urte) eta ez dago inskribatua eta ez da aurreikusen ikastetxe batean inskribatuko denik, eta, gainera, ez zaio bestelako hezkuntza-programa homologatu bat ematen²².
- Eskolatzera 16 urte bete aurretik uzten duen haurra edo nerabea, justifikatu gabeko % 100eko faltak daude matrikulatua dagoen arren, edo denboraldi batzuetan ez da eskolara joaten hainbat aste osotan edo joaten dena baino gehiago faltatzen da. Egoera hau justifikatzen duen kausarik gabe gertatzen da, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen onartu, estali edo ahalbidetzen dute. Haurrak edo nerabeak erreperazio-lan luzea behar du eskolan egunean jartzeko. **Ikastetxeko kexa** asko izan dira gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen zuzenduak, baina ez dute emaitzarik lortu.
- Haurrak edo nerabeak zailtasun larriak ditu eskola-testuinguruan (adibidez: % 50etik gorako absentismoa, arauak ez betetzeagatik arazo larriak, eskola-atzerapen larria, erasoak edo mehatxak eskolaldeengan), eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez diete eskolako eskakizunei erantzuten. Erabateko kezkarik eza erakusten dute **haurraren edo nerabearen arazoekiko** eta eskolan duen bilakaerarekiko, edo nabarmenki inkontzientek dira (eskola-atzerapen larria duten haurren edo nerabeen kasuan **eskolako lanen** gaineko laguntzarik eta gainbegiratzearik eza barnean hartzen da, betiere arestian adierazitako zirkunstantzietako batekin lotuta gertatzen bada). Baliteke zentroari egozteko haurraren edo nerabearen arazoak.

2. Larritasun ertaina

- Haurra edo nerabea modu irregularrean joaten dira eskolara; hilean eskola-egunen % 20-50 faltatu da, edo etengabe eguneko ordu jakin batzuetan edo irakaskai jakin batzuetan faltatzen da, gutxienez astean bi aldiz. Egoera hau justifikatzen duen kausarik gabe gertatzen da, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen onartu, estali edo ahalbidetzen dute. Horrek eragin negatiboa izan du haurraren edo nerabearen eskola-errendimenduan. **Ikastetxea hainbat alditan kexatu zaie** gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen, baina ez dute emaitzarik lortu.
- Haurrak edo nerabeak zailtasun nabarmenak ditu eskola-testuinguruan (adibidez: irregularki joatea, arauak betetzeko arazoak, ikasleekiko eta eskolalideekiko errespetu-falta, eskola-atzerapena, kontzentrazio- eta arreta-arazoak), eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez diete behar bezala erantzuten ikastetxeko eskakizunei (barnean hartzen da **eskolako lanen** gaineko gertuko gainbegiratzea eta laguntza). **Kezka adieraz dezakete, baina ez dituzte neurri egokiak eta sendoak ezartzen.**
- Nahitaezko eskolatzera aprobetxamendurik gabe edo gutxirekin amaitu ondoren, lan baterako prest ez dauden edo ikasten jarraitu nahi ez duten, **prestakuntzako edo laneko jarduerarik egin ez duten eta egin nahi ez duten 16 urtetik gorako** nerabeak, eta, gainera, horien gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dute horri buruzko kezka adierazten, eta ez dira saiatesen prestakuntzako edo laneko jarduera batean parte har dezan. Larritasun ertain gisa kalifikatzeko, gazteak **beste desegokitze-adierazle batzuk** ere izan behar ditu.

3. Arrisku arina

- Haurrak edo nerabeak beste ikasleek baino maiztasun handiagoarekin eskolara ez joateko joera dauka, baina ez dirudi eskola-errendimenduan ondorioz izan duenik. **Ikastetxea noizbait kexatu zaie** gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen horri buruz, baina ez da bestelako neurririk kontuan hartu.
- Haurrak edo nerabeak jokabideko, egokitzapeneko edo errendimenduko zailtasun hasiberri batzuk ditu ikastetxean, edo puntualtasunarekin ohiko arazoak ditu, eta, eskolako arduradunen balioespeneran arabera, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ikastetxearekin harreman estuago izanik lan egin beharko lukete arazo horiei aurre egiteko. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez diete behar den garrantzia ematen zailtasun hortiei. Barnean hartzen da haurraren edo nerabearen **eskolako lanen gaineko** laguntza eta gainbegiratzea emateko premiari behar den garrantzia ez ematea.

4. Egokia

- Baliteke haurra edo nerabea hainbat egunetan eskolara faltatu izana, baina ez ikaste gehienak baino gehiago, eta beti justifikatuta.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen komunikazio erregularrak dute eskolako arduradunekin, interesa adieraziz eta haurraren edo nerabearen bilakaeran lagunduta. Arazoak izan direnean (agian larriak izan dira), ikastetxearekin modu estuan lan egin dute arazoei aurre egiteko, eta beren erantzuna egokia eta sendoa izan da

²² Honako kasu hauetan espedientea itxiko da: (1) aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonen haur edo nerabeari hezkuntza-programa egokia eta indibidualizatua eskaini nahi badiote, (2) dagokion erakundeari homologazioa eskatu eta ezezko erantzuna ematen bazaite aukera hori ez dagoelako inolaz ere jasota eta (3) bestelako babesgabetasun-adierazlerik ez badago. Zirkunstantzia horietan egoera mota horiek ez dira babesgabetasuntzat hartuko.

D. PREMIA PSIKIKOEKIKO ARDURAGABEKERIA

Barnean hartzen ditu honako hauek: haurraren edo nerabearen elkarreagin- eta afektu-premiak, estimulazio- eta gida-premiak, eta orientazio-premiak ez asetzea, eta haurraren edo nerabearen arazo emozional larrirentzako arreta psikologiko edo psikiatrikoaren horniduran uko egitea edo atzerapena.

- ⇒ Ebaluatzen den egoera bizi duen haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Honela definitzen da **kalte psikiko larria**: *“haurraren edo nerabearen bistako (a) nahaste psikopatologikoa, (b) ansietateko, deprezioko, uzkurtasuneko sintoma larriak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosuntzigarriak, edo garapeneko atzerapenak, edo (c) garapeneko eta egokitzapen personal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten bestelako arazo larriak egotea”*. Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta balio-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik badagoen.
- ⇒ Babesgabetasuneko tipologia honen existentzia eta larritasuna balioesteko, eranskinean bildutako haurren premien taxonomia kontsultatzea gomendatzen da.

Larritasun oso handia, handia eta ertaina dakarten egoerak

Elkarreagina eta afektua

- ⇒ Era honetako premiekiko arduragabekeriaren larritasuna honako haurra ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide arduragabearen intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurraren edo nerabearen ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.
- ⇒ Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen larritasuna ertaina denean (ikus kategoria horren lehen epigrafea), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatzen duenean, larritasuna handi gisa kalifikatuko da.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo nerabearen elkarreagineko premiak eta ahaleginak (haurrekin edo nerabearekin afektua, zaintza eta maiztasuna ez adieraztea), eta ez dute adierazten emoziorik edo emozio gutxi adierazten dute haur edo nerabeekin elkarreaginetan²³. Haurraren edo nerabearen premia emozionalakiko arreta edo elkarreagin egokia ez da inoiz egin, aldizka egin da, edo oso gutxitan. Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arreta lortzeko haurrak egiten dituen ahaleginak arrotasunez amaitu daitezke. Inoiz edo oso gutxitan daude prest haurrari edo nerabeari laguntzeko, behar duenean edo gida edo orientazioa eskatzen duenean. Haurrak edo nerabeak hitz egiteko edo bere jardueretan sartzeko egiten dituen ahaleginen aurrean jaramonik ez egiteko edo interesik ez adierazteko joera dute. **ETA**
- Egoera hori **etengabe, modu bizian eta argi ikusteko moduan** gertatzen da, guraso-figura eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanen ezagarrri nagusi bihurtuta**. **ETA**
- Elkarreagin- eta afektu-premiei arreta egokia ematen dien eta **gabezia hortiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean**. **ETA**
- **Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak kalte psikiko larria pairatu du** eta datu dezentze dauka gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide arduragabearen ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea.
- **Sei urtetik behertako haurrak**: Larritasuna oso handi gisa kalifikatzen da, **haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak dituen ala ez alde batera utzita**.

²³ Honako hauek biltzen ditu:

- Haurra edo nerabea alde batera uztea edo harekin ez inplikatzeta, bai ezin dutelako, bai motibazio ezagatik.
- Solik behar beharrezkoa denean elkarri eragitea.
- Haurrekin edo nerabearekin afektua, zaintza eta maiztasuneko adierazpenik batera ez egitea.

2. Larritasun handia

- “Larritasun oso handiko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira *sei urte*tik gorako haur batengan edo nerabe batengan, baina haurrak edo nerabeak kalte psikikoaren sintomak dituen arren, ez dira larriak (ikus definizioa). Hala ere, sintoma horiek ez dute hobera egiten, aitzitik, larritasun handiago baterantz bilakatzen dira eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen ondorio direla pentsatzeko. Larritasunaren balioespenak ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea. **EDO**
- “Larritasun ertaineko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean gabezia horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari dagokionez (ikus lehenengo bi epigrafeak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatu du (ikus definizioa) eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen ondorio dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenak ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea.

3. Larritasun ertaina

- **Maiz** gurasoek edo haurren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dituzte ezagutzen haurren edo nerabearen elkarreagineko premiak eta ahaleginak (haurrarekiko edo nerabearekiko afektua, zaintza eta maitasuna ez adieraztea), eta ez dute adierazten emoziorik edo emozio gutxi adierazten dute haur edo nerabeekiko elkarreaginean. Era berean, oso ohikoa da prest ez egotea haurri edo nerabeari laguntzeko, behar duenean edo gida edo orientazioa eskatzen duenean. Hala ere, egoera hau elkarreagina egokia den aldi edo uneekin txandakatzen da. **ETA**
- Haurren edo nerabearen premia emozionaleri arreta egokia ematen dien eta gabezia horiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean. **ETA**
- Haurra edo nerabea kalte psikiko larria pairatzeko arriskuan dago (ikus definizioa) eta datu dezente daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen ondorio dela pentsatzeko. Haurrak edo nerabeak jokabide arazotsu ez larriak adieraz ditzake; jokabide horiek arreta lortzeko estrategiak izan daitezke.

Estimulazioa

⇒ Era honetako premiekiko arduragabekeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide arduragabearen intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurraren edo nerabearen edo nerabearen ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.

⇒ Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen larritasuna ertaina denean (ikus kategoria horren lehen epigrafea), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatzen duenean, larritasuna handi gisa kalifikatuko da.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo **ez dizkiote ematen esperientzia aberasgarriak edo hezitzaileak eskolatik kanpo** gaitasun kognitiboak garatzeko edo estimulazioko eta ikaskuntzako premiei erantzuteko. **Haurrak edo nerabeak bilakaeraren aldetik lorpen normalak lortzeko egiten dituen ahaleginak oztopatzen dituzte edo interes oso txikia adierazten dute** (adibidez: haurra ia denbora guztian sehaskan edukitzea, hizkuntzaren edo gaitasun fisikoaren edo intelektualen garapena ez sustatzea, adinarentzat egokiak diren jolasteko edo ikasteko tresnak ez ematea, haurrak edo nerabeak jolasteko edo jarduera ludikoak egiteko duen premia ez aitortzea, haren galderari ez erantzutea, estimulu berriak ez aurkeztea). Normalean jostailuekin, jokoekin, telebistarekin edo antzekoekin **bakarika entretentzea nahiago dute. Komunikazioa monosilabikoa edo oso mugatua da, edo zuzentzailea** (akatsak nabarmenitza), eta ez da eraikitzailea (arrazoitzea eta bide egokia erakustea). **ETA**
- Egoera hori **etengabe, modu bizian eta argi ikusteko moduan** gertatzen da, guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanen ezaugarri nagusi bihurtuta. ETA**
- Estimulazio-premiei arreta egokia ematen dien eta **gabezia horiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean. ETA**
- **Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak kalte psikiko larria pairatu du** eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen ondorio dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea.
- **Sei urtetik behetako haurrak:** Larritasuna oso handi gisa kalifikatzen da, **haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak dituen ala ez alde batera utzita.**

2. Larritasun handia

- **“Larritasun oso handiko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira sei urtetik gorako haur batengan edo nerabe batengan**, baina haurrak edo nerabeak **kalte psikikoaren sintomak dituen arren, ez dira larriak** (ikus definizioa). Hala ere, sintoma horiek ez dute hobera egiten, aitzitik, **larritasun handiago baterantz bilakatzen dira** eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide arduragabearen ondorio** direla pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo arreta hori jasotzea onartzea. **EDO**
- **“Larritasun ertaineko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean gabezia horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari dagokionez** (ikus lehenengo bi epigrafeak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria pairatu du** (ikus definizioa) eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide arduragabearen ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barnean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo arreta hori jasotzea onartzea.

3. Larritasun ertaina

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo **dizkiote modu behar adina kontzientean ematen esperientzia aberasgarriak edo hezitzaileak eskolatik kanpo** gaitasun kognitiboak garatzeko edo estimulazioko eta ikaskuntzako premiei erantzuteko. **Ekimen gutxi adierazten dute haurrak edo nerabeak bilakaeraren aldetik lorpen normalak izan ditzan**, baina **ekimen propioak onartzen dituzte**. Normalean jostailuekin, jokoekin edo telebistarekin bakarika ikastea edo entretentzea nahiago dute. Telebistako edozein programa ikusten uzten diote, ahoz onartu ez dezaketean arren. Garrantzi gutxi ematen diote jolasari edo jarduera ludikoari, **oso gutxitan jolasten edo parte hartzen dute jarduera horietan haurraren edo nerabearen, baina horiek egiten uzten diote**. Nolabaiteko murrizketa dago berezkoatasunaren gainean. Haurra edo nerabea gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen dutenen gutxieneko gidarekin garatzeko aukera ematen dute. **Komunikazioa mugatua da** eta, oro har, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gogo-aldartearen mende dago. Ez dago arreta sendo eta nahikoa haurraren edo nerabearen estimulazio- eta ikasketaren premientzat. **ETA**
- Egoera hau **oso ohikoa da, baina elkarreragin egokiko txandakatzen da. ETA**
- Premia hauei arreta egokia ematen dien eta **gabezia horiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean. ETA**
- Haurra edo nerabea **pairatzeko arriskuan dago** (ikus definizioa) eta datu dezente daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide arduragabearen ondorio** dela pentsatzeko.

Arazo emozional larrirentzako arreta espezifikoa

- ⇒ Era honetako premieko arduragabekeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen arretarik eza argia haurrak edo nerabeak arazo emozional larriak izateagatik tratamendu psikologiko edo psikiatrikoa jasotzeko duen premiari dagokionez, eta (2) arazo horien larritasuna.
- ⇒ Tipologia honetan ez dago larritasun ertaineko kalifikaziorik.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak uko egiten dute, ez dira sartzen edo atzerapen larriarekin jarduten dute haurraren edo nerabearen **bizitza arriskuan jartzen duten** (adibidez: depresio larria, burnaz beste egiteko ahalegina) eta **nahitaezko edo berehalako tratamendua** behar duten **arazo emozional oso larrirentzako** tratamendu psikologikoaren edo psikiatrikoaren bilaketan. **EDO** ez dute betetzen edo nabarmenki inkontzientiek dira haurrari edo nerabeari tratamendua ematen dioten profesionalen jarraibideen jarraipenean. Haurraren edo nerabearen arazoan jatorria familiar izandako tratua izan daiteke.

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak uko egiten dute, ez dira sartzen edo atzerapen larriarekin jarduten dute haurraren edo nerabearen **bizitza arriskuan jartzen ez duten arren, nahitaezko tratamendua** behar duten **arazo psikiko oso larrirentzako** (ikus kalte emozional larriaren definizioa) tratamendu psikologikoaren edo psikiatrikoaren bilaketan. **EDO** ez dute betetzen edo nabarmenki inkontzientiek dira haurrari edo nerabeari tratamendua ematen dioten profesionalen jarraibideen jarraipenean. Haurraren edo nerabearen arazoan jatorria familiar izandako tratua izan daiteke.

Arauek, mugak eta balio moral positiboaren transmisioa²⁴

- ⇒ Era honetako premieko arduragabekeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arretarik ezaren maila haurraren edo nerabearen premia horiei dagokienez, eta (2) portaerako eta egokitzapen pertsonaleko, familiako eta/edo gizarte-arlako arazoak haurraren edo nerabearen, edo arazo horiek etorkizun hurbilean agertzeko arriskua.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez dira batera sartzen** mugak jartzeko eta/edo haurraren edo nerabearen jokabidea behar bezala orientatzeko zereginen. Mugen eta arauen gabezia **erabatekoa eta etengabea da. Ez dira transmititzen jokabideko arauak eta balio moral positiboak. ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko eta egokitzapen** pertsonaleko, familia-arlako eta/edo gizarte-arlako **arazo larriak** ditu, eta egoera horren ondorio dira edo horren eraginez sortu dira.

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **oso gutxitan** jartzen dituzte mugak eta arauak eta/edo oso gutxitan orientatzen dute behar bezala haurra edo nerabea, edo arauak eta mugak **zalantzarik gabe desegokiak eta kaltegarriak dira** haurrarentzat edo nerabearentzat, **muga gehiegi edo gutxiegi jartzen dituztelako**, eta **sendotasunik ezarekin lotuak** egon daitezke. **Ez dira transmititzen jokabideko arauak eta balio moral positiboak. ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko eta egokitzapen** pertsonaleko, familia-arlako eta/edo gizarte-arlako **arazo larriak** ditu, eta egoera horren ondorio dira edo horren eraginez sortu dira.

3. Larritasun ertaina

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **oso gutxitan** jartzen dituzte mugak eta arauak eta/edo oso gutxitan orientatzen dute behar bezala haurra edo nerabea, edo arauak eta mugak **askotan zalantzarik gabe desegokiak dira** haurrarentzat edo nerabearentzat, **muga gehiegi edo gutxiegi jartzen dituztelako**, eta **sendotasunik ezarekin lotuak** egon daitezke. **ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko edo egokitzapen** pertsonaleko, familiako eta/edo gizarte-arlako **arazo hasiberriak** izan ditzake, eta, balioetsi denez, egoera horren ondorioz larriagotu daitezke, edo **arazo horiek etorkizun hurbilean agertzeko probabilitate handia** dagoela uste da.

²⁴ “Balio moral positiboaren transmisioa”, besteen eskubideekiko errespetuzko jarrerak sustatzea.

Arrisku arina edo arriskurik/babesgabatasunik eza dakarten egoerak (deskribapen generikoa premia psikikoentzat)

1. Arrisku arina

- Gurasoek edo hauraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ematen duten arreta ez da nahikoa** **hauraren edo nerabearen premia psikiko batzuentzat** (afektiboak, komunikazioak, estimulazioak, gida eta orientazioa, jokabidearen gaineko mugak, jokabideko arauak eta balio moralak transmititzea). **Haurrekin edo nerabearekin harremanetan jartzen dira denbora dutenean, baina oso ohiko moduan premia propioei lehentasuna ematen diete** hauraren edo nerabearen premien gainetik. **Gizarte-mailan onartutako jokabideak** hartzen ditu barnean (adibidez: eguneroko elkarreagin eta komunikaziorik eza edo oso mugatua haurrekin edo nerabearekin, zaintza hirugarren pertsonen esku gehiegi uztea); haurraren edo nerabearengan kalte psikikoko edo garapen-atzerapeneko sintomak eragin ez dituzten arren, **haren garapen egokirako gabezia kaltegarriak ekar ditzakete** eta etorkizunean arazo emozional eta jokabideko arazo nabarmenak eragin ditzakete.
- **Haurraren edo nerabearen intimitate-premiarekiko errespetu-falta** dakarten jokabideak (adibidez: sexu-arloko gaitan askatasun gehiegi, modu independentean egiteko aukera izanik haur helduekin edo nerabeekin bainatzen diren edo ohea partekatzen duten pertsona helduak), baina **sexu-arloko asmorik gabe** eta haurrak edo nerabeak mehatxu gisa edo dasegoki gisa ikusi gabe.

2. Arriskurik gabe

- Haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonetik edo gurasoetik harremanean elementu negatiboak egon daitezkeen arren eta premia psikikoetako arduragabekeria gisa kalifika daitezkeen jokabide batzuk egon daitezkeen arren, intentsitate gutxiak dira eta aldizka gertatzen dira. Premia psikikoaren gaineko ezagutza, kontuan hartzea eta arreta dira guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko elkarreaginaren ezaugarri nagusiak.

SEXU ABUSUA

Sexu-arloko edozein kontaktu edo elkarreagin tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen edo bizikidetzaren unitatea osatzen duten ahaideen edo gertukoen eta haurraren edo nerabearen artean, non pertsona horrek, definizioz haurraren edo nerabearen boterea edo agintaritza duenak, adingabea erabiltzen duen norberaren, haurraren edo nerabearen, edo beste pertsona baten sexu-estimulaziorako

- ⇒ Tipologia honek haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen edo bizikidetzaren unitatea osatzen duten ahaideen edo gertukoek egindako sexu-abusua hartzen du barnean. Aipatutakoek beste pertsona batzuek egindako sexu-abusuen kasuan, kasu baliotsiko da eta, hala badagokio, “beste pertsona batzuek egindako babesgabetasun larriko egoeren aurkako babesa” tipologia kalifikatuko da (ikus *Segurtasun-premietiko arduragabekeria*).
- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Tipologia honetan ez dago larritasun ertaineko edo arrisku arineko kalifikaziorik.

1. Oso larritasun handia

- Abusu sadikoa, erritualea edo indarkeriarekin egina. Sexu-abusu sadikoa edo erritualea eta/edo sexu-jardueren indarkeria fisikoa erabilia.
- Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin –penetrazioarekin–. Sexu-abusua penetrazioarekin –anala edo baginala– edo aho-kontaktua fisikoa –zakilarekin, bulbarekin edo uzkiarekin–. Penetrazio-ahaleginak barnean hartzen dira.
- Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin –penetratuziorik gabe–. Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin –adibidez: bularra edo genitalak ukitzea, haurra edo nerabea pertsona helduaren aurrean biluztera behartzea, haurra edo nerabea pertsona helduaren sexu-zonaldeak ukitu edo estimulatzera behartzea, pertsona heldua eta haurra edo nerabea aldi berean masturbatzea–, baina penetratuziorik gabe. Sexu-abusu gisa kalifikatuak izateko, jokabide horien helburuak pertsona helduaren sexu-estimulazioa edo gozamena izan behar du.
- Haurra edo nerabea prostituziorako erabiltzea. Haurrari edo nerabeari aukera ematen zaio, bultzatzen zaio edo behartzen zaio beste pertsona batzuekin sexu-harremanak izateko.
- Haurra edo nerabea erabiltzea pornografia-jardueretarako.

2. Larritasun handia

- Pertsona helduaren exhibizionismoa –adibidez: genitalak erakustea, masturbatzea– sexu-gozamena lortzeko, edo haurra edo nerabea sexualki estimulatzeko saiatzeko. Baliteke haurra edo nerabea parte hartzera behartu izana, baina ez du parte hartu.
- Sexu-estimulu edo sexu-jarduera esplizituen eraginpean jartzea, haurraren edo nerabearen zuzeneko parte-hartzerik gabe. Haurrarako edo nerabearako iruzkin sexualki probokatzailak egin dira, sexu-gaiei buruz hitz egiten zaio helburu hezitzailearik gabe, pornografia-materialak erakusten zaizkio edo sexu-jardueren eraginpean jartzetik ez zaio babesten. Ez da bestelako sexu-hurbilketarik izan.
- Haurrari edo nerabeari behartu, bultzatu edo proposatu zaio sexu-jardueretan parte hartzeko, baina ez dira gertatu.
- Bestelako sexu-jarduerak –adibidez: voyeurismoa–.

- Sexu-arloko helburua duten eta haurrak edo nerabeak mehatxizatzen dituzten sexu-jokabide zalantzarik geroz eta joera handiagoa (adibidez: pertsonen helduen zuhurtzarik eza sexu-harremanak dituztenean, modu independentean egiteko aukera eta lekua izanik haur helduekin edo nerabeekin ohea partekatzen duten edo bainatzen diren pertsona helduak).

3. Arriskurik gabe

- Gurasoen edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ez dute harengan sexu-abusurik egiten arestian adierazitako moduetan, eta ez dute inork egitea uzten.

TRATU TXAR PSIKIKOA

Haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorioz. Zenbait kasutan —ikus “Bikote barruko edo bizikidetzaren arteko indarkeriazko egoerarik espezializatua” — bizikidetzaren unitatea osatzen duten beste pertsona batzuen ekintzak ere jasotzen ditu

⇒ Honela definitzen da kalte psikiko larria: “*haurraren edo nerabearen bistako (a) nahaste psikopatologikoa, (b) antsietateko, depresioa, uzurtasuneko sintoma larriak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosunisigurtiak, edo garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten bestelako arazo larriak egotea*”. Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta balio-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik badagoen.

A. TRATU TXAR EMOZIONALA

⇒ Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
 ⇒ Babesgabatasuneko tipologia honen existentzia eta larritasuna balioesteko, eranskinean bildutako haurren premien taxonomia kontsultatzea gomendatzen da.
 ⇒ Normalean, tipologia hau ez da gertakari isolatu batean oinarrituta definitzen —eduki traumatiko handiko gertakari edo egoera ez bada—, baizik eta haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide negatiboen edo elkarreagin suntsikorren joera errepikakor edo etengabe gisa, haurraren edo nerabearen kalte psikiko larria eragiten dutenak edo kaltea pairatzeko arriskuan jartzen dutenak

JOKABIDE MOTAK	
Baztertea	<p>Ahozko edo ez ahozko ekintzak, haurra edo nerabea baztertzen edo degradatzen dutenak. Honako hauek biltzen ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbuiztea, iraintzea, degradatzea, eta aurkako tratamenduko edo tratamendu baztertzailako beste forma ez fisikoak. • Haurra edo nerabea lotsaraztea eta/edo barregarri uztea emozio normalak adierazteagatik, hala nola afektua, mina edo tristura. • Beti haur edo nerabe jakin bat hautatzea kritikatu eta zigortzeko, etxeko zeregin gehienak egin ditzan, edo sari gutxiago jaso ditzan. • Irain publikoa. • Familiako kide baten suizidioaren, heriotzaren, o arazo fisiko edo mental larrien, bikoteko indarkeriaren edo antzekoen erua haurrari edo nerabeari egotzea.
Ikarratzea	<p>Haurra edo nerabea mehatzatzea muturreko zigor batekin edo zigor lauso eta maltzur batekin edo abandonatzearekin, haurraren edo nerabearen beldur handia eragiteko asmoz. Edo haurra edo nerabea edo maite dituen pertsonak edo objektuak egoera arriskutsuetan edo beldur handia ematen dioten egoeretan mehatzatzea. Honako hauek biltzen ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egoera aurretik ikusi ezineta, kaotikoetan edo beldur handia eragiten dioten egoeretan jartzea edo jartzearekin mehatzatzea²⁵. • Haurraren edo nerabearen itxaropen zorrotzak edo ez errealistak ezartzea, itxaropen horiek lortzen ez badira galtzeko, kaltetzeko edo arriskuan jartzeko mehatxuekin. • Haurrak edo nerabeak maite dituen pertsona edo objektuen aurkako indarkeria-mehatxuak edo -ekintzak gauzatzea.

²⁵ Haurrari edo nerabeari eraso fisiko batekin mehatzatzen zaionean, “Eraso fisikoko mehatxuak” eskalan kalifikatuko da.

	<p>Isolatzea Etxean edo etxetik kanpo berdinekin edo beste pertsona heldu batzuekin elkarri eragiteko eta komunikatzeko premiak asetzeko aukerak ukatzea haurrari edo nerabeari. Honako hauek biltzen ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haurra edo nerabea giltzapetzea edo muga zentzugabeak jaretzea bere ingurunean mugitzea askatasunaren gamean. • Muga edo murrizketa zentzugabeak jaretzea komunitatean berdinekiko edo bestelako pertsona helduekiko harremanetan. <p>Autonomiaren murrizketa Haurra edo nerabea hertsatzea edo murriztea bere adinari dagokion autonomia- eta partaidetza-maila lortzea eragoziz, bilakaeraren aldetik desegokiak diren jokabideak ahalbidetuta edo sustatuta. Honako hauek biltzen ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haurraren edo nerabearen gaineko gehiegizko inplikazioa, intrusibitatea eta/edo menderatzea, bere sentimenduak, iritziak edo desioak adierazteko aukera ez emanez edo harentzakako "mikromundu" bat sortuz. Harreman simbiotikoak edo fusiokoak barnean hartzen ditu. • Haurra edo nerabea infanlizatzea edo guraso bihurtzea²⁶ • Haurra edo nerabea erabiltzea pertsona helduen bete gabeko desioak egikaritzeko. <p>Gehiegizko eskakizuna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haurraren edo nerabearen gehiegizko presioa egitea, lortu beharreko lorpenei (akademikoak, fisikoak, jokabidekoak, hartu beharreko erantzukizunak, eta abar) edo beregain hartu beharreko erantzukizunei dagokienez, hain zuzen ere lorpen horiek argi eta garbi haurraren edo nerabearen posibilitate eta gaitasunen gainetik daudelako —haren adina eta ezaugarriak kontuan hartuta— edo, lor daitezkeen arren, estres gehiegi eta/edo murrizketa larriak eragiten dizkioteko bilakaera-fasearen berezko premia edo jarduera batzuei dagokionez. Haurra edo nerabea zigortua izan daiteke, edo gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen afektua ken dakioko, horien itxaropenak ez betetzeagatik. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen etxeko zereginak egitea edo beste haur batzuek edo pertsona gaixoak edo ezinduek zaintzea agintzen diote ohiko moduan. Horren ondorioz, ez da eskolara joaten eta/edo ia ez dauka denbora jarduera ludikoak egiteko eta atsedean hartzeko. Baliteke zeregin horiek eskola-ordutegitik kanpo edo jaitegunetan esleitzea, denbora libre eta berdinekin harremanak izateko denbora mugatzea edo erabat murriztea eraginez. <p>Etorkizun hurbilari dagokionez aurreikusteko ezintasuna, ezegonkortasuna edota segurtasunik eza transmititzea Jokabidearen edo ahozko mezuaren bitartez, segurtasunik eza larria transmititzen zaito haurrari edo nerabeari haren etorkizun hurbileko alderdiei buruz (adibidez: haren ereduizko figura helduen egonkortasuna, familiaren batasuna); izatezko zaintzan dauden haurrak edo nerabeak, zaintzaileengandik bananduak izateko aita eta amaren mehatxuak jasotzen dituztenak). Segurtasunik eza arrazoitua edo funtsik gabea izan daiteke. Haurrari edo nerabeari bere osasuna arrisku larrian dagoela etengabe eta zuzenean edo zeharka transmititzen zaion botereengatiko Münchhausen Syndromearen kasuak barnean hartzen dira.</p>
--	---

⇒ **Tratu txar emozionalaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen tratu txarreko jokabidearen intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurraren edo nerabearen ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.**

⇒ **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide arduragabearen intentsitatea bertan denean (ikus kategoria horren lehen epigrafeak), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatzen duenean, larritasuna handi gisa kalifikatuko da.**

²⁶ **Guraso bihurtzea:** Haurrari edo nerabeari guraso-papera ematea. Rolak trukatzeko eta gurasoen eta seme-alaben azpisistemen arteko muga argiak ez ezartzea barnean hartzen dira. Haurrak edo nerabeak pertsona heldu baten papera hartzen du beregain, eta norberaren beharrak eta bilakaera-zereginak alde batera uzten ditu, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen premia emozionalak eta laguntzakoak asetzeko.

LARRITASUNA	<p>1. Oso larritasun handia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duen pertsonak hauraren edo nerabearen aurrean eduki traumatiko handia biltzen duen tratu txarreko muturreko ekintza (adibidez, suizidio-saioa, haur edo nerabeak maite duen animalia bat torturatzea edo akabatzea) izan dute. Haur edo nerabeak beldur edo antsietate sakona pairatu du eta trauma-ondoko estresaren sintomak azaldu ditzake. • Tratu txar emozionalako jokabidea etengabe, modu bizian eta argi ikusteko moduan gertatzen da, gutxienez guraso-figura baten edo hauraren edo nerabearen arteko harremanen ezaugarri nagusi bihurtuta. Hauraren edo nerabearen premia emozionalerako arreta edo elkarreagin egokia ez da inoiz egin edo aldizka egin da. ETA • Premia hauetara arreta egokia ematen denean gabezia horiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean. ETA • Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak: Haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatu du (ikus definizioa) eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorio dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barmean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea. • Sei urtetik beherako haurrak: Larritasuna oso handi gisa kalifikatzen da, haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak dituen ala ez alde batera utzita. <p>2. Larritasun handia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bigarren idatz-zatian “larritasun oso handiko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira sei urtetik gorako haur batengan edo nerabe batengan, baina haurrak edo nerabeak kalte psikikoaren sintomak dituen arren, ez dira larriak (ikus definizioa). Hala ere, sintoma horiek ez dute hobera eginen, aitzitik, larritasun handiago baterantz bilakatzen dira eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorio direla pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barmean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea. EDO • “Larritasun ertaineko” gisa deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean gabezia horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari dagokionez (ikus lehenengo bi paragrafoak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatu du (ikus definizioa) eta datu dezente daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorio dela pentsatzeko. Larritasunaren balioespenean ez du barmean hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzea edo arreta hori jasotzea onartzea. <p>3. Larritasun ertaina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tratu txar emozionalako jokabideak behin eta berriz gertatzen dira, baina elkarreragin egokikoaldi edo uneekin txandakatzen dira. ETA • Hauraren edo nerabearen premia emozionalerako arreta egokia ematen denean gabezia horiek konpentsatzen dituen bestelako figurarik ez dago familia-ingurunean. ETA • Haurra edo nerabea kalte psikiko larria pairatzeko arriskuan dago (ikus definizioa) eta datu dezente daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorio dela pentsatzeko. Haurrak edo nerabeak jokabide arazoak izan ditzake, baina ez dira larriak. Egoera zuzentzen ez bada, jokabide horiek larritasun gehiagarantz bilaka daitezke. <p>4. Arrisku arina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hauraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen tratu txar emozionalako jokabideak behin eta berriz gertatzen dira, baina elkarreragin egokikoaldi edo uneekin txandakatzen dira. Hala ere, hauraren edo nerabearen premia emozionalerako arreta egokia ematen denean gabezia horiek konpentsatzen dituzten beste figura batzuk daude familia-ingurunean. Haurrak edo nerabeak ez ditu kalte psikikoaren sintomak adierazten. <p>5. Arriskurik gabe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hauraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonerako edo gurasorako harremanean elementu afektibo negatiboak egon daitezkeen arren eta tratu txar emozional gisa kalifika daitezkeen jokabide batzuk egon daitezkeen arren, intentsitate gutxiak dira eta aldizka gertatzen dira. Premia afektiboaren gaineko ezagutza, kontuan hartzea eta arreta dira guraso-figura eta hauraren edo nerabearen arteko elkarreraginaren ezaugarri nagusiak.
--------------------	--

B. INSTRUMENTALIZAZIOA GURASOEN ARTEKO GATAZKETAN

- ⇒ **Definizioa:** Bi gurasoek haurra edo nerabea erabili egiten dute batak besteari kalterik eragiteko eta/edo haurra edo nerabea beste gurasoengandik behin betiko urruntzeko. Haurra edo nerabea guraso bakar batek erabiltzen duen kasuak ere hartzen ditu barnean; beste gurasoak, berriz, bere interesak defendatu nahi ditu, eta abian jarritako mekanismo edo bitarteko judizialek ez dute arazoa konpontzen, edo arago oraindik, arazoak okerrera egiten du. Eta egoera horrek haurraren edo nerabearen gaitasun eta jarrerak nahasten ditu, guraso bakar batekin edo bi gurasoekin harreman egokia eta positiboa ezartzeari edo mantentzeari dagozkionez.
- ⇒ Ebaluazioaren eraginpeko haurraren edo nerabearen egungo egoerarekin ondoen uztartzzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Honako bi faktore hauek hartzen dira kontuan tipologia horren larritasuna zehazteko: (1) gurasoen portaeraren intentsitatea, eta (2) portaera horrek haurraren edo nerabearengan eta gurasoekiko harremanaren kalitatean duen eragina.

1. Oso larritasun handia

- Gutxienez gurasoetako batek **etengabe edo biziki erabiltzen du** haurra edo nerabea, beste gurasoari kalterik eragiteko edo harengandik zerbait lortzeko. Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larrien** sintomak ditu (ikus definizioa), edo **guraso batenganako erabateko eta bidegabeko ezinikusia** erakusten du, arazo horiek aurrez aipatutako egoeratik eratorri direla pentsatzeko arrazoizko datuak egonik.

2. Larritasun handia

- **“Oso larritasun handiaren” egoera berbera.** Kasu honetan haurraren edo nerabearen **kalte psikikoek sintomak ez dira larriak, baina, hobetu beharrean, okerrera egiten dute**, arazo horiek egoera horretatik eratorri direla pentsatzeko arrazoizko datuak egonik. Egoera hori dela medio, **gero eta zailago da harreman edo lotura positiborik ezartzea edo mantentzea** haurraren edo nerabearen eta gurasoetako baten artean.

3. Larritasun ertaina

- **“Oso larritasun handiaren” egoera berbera.** Kasu honetan, haurrak **ez du kalte psikikoek sintomarik, ezta gurasoekiko harreman nahasirik** ere. Nolanahi ere, egoera zuzendu ezean, **sintoma horiek etorkizun hurbilean agertzeko probabilitatea handia** dela uste da.

4. Arrisku arina

- Batzuetan, aitak, amak edo tutoretza edo zaintzaren ardura dutenek haurra edo nerabea erabili egiten dute batak besteari kalterik eragiteko edo bestearengandik zerbait lortzeko, baina jarrera hori ez da gehiegi nabarmentzen. Oro har, harreman egokia dute haurrekin edo nerabearekin. Haurra edo nerabea leialtasun-gatazka baten erdian egon daiteke batzuetan, baina ez du kalte psikikoek sintomarik.

5. Arriskurik gabe

- Gatazka egon litekeen arren, aitak, amak edo tutoretzaren edo zaintzaren ardura dutenek ez dute haurra edo nerabea erabiltzen batak besteari kalterik eragiteko edo bestearengandik zerbait lortzeko.

C. BIKOTE BARRUKO EDO BIZIKIDETZA UNITATEKO KIDEEN ARTEKO INDARKERIAZKO EGOEREKIKO ESPOSIZIOA

- ⇒ Tipologia mota hori dagoela onartuko da soilik gurasoetako bat ere ez denean gai egoera hori kontrolatzeko eta indarkeriazko egoeratik urrunduz haur edo nerabea babesteko.
- ⇒ Ebaluatzen den egoera bizi duen hauraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Tipologia horren larritasun-maila zehazteko honako hauek hartuko dira kontuan: (1)gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean gertatzen den indarkeria fisikoa edo hitzeko indarkeriaren intentsitatea eta maiztasuna eta (2) haur edo nerabearengan egoera horiek sorrarazi duten edo sorrarazi dezaketen kalte fisiko eta psikikoaren larritasun-maila.

1. Oso larritasun handia

- Haur edo nerabea gutxienez gurasoen edo bizikidetzaren kideen arteko **eraso fisiko oso larri baten lekukoa izan da** (erasoak ospitaleratzea eskatu duten kalteak eragin ditu, hilgarriak diren armekin mehatxuak gertatu dira eta antzekoak).
- Gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean **eraso fisiko oso larriko egoerak** gertatu dira (erasoak ospitaleratzea eskatu duten kalteak eragin ditu, hilgarriak diren armekin mehatxuak gertatu dira eta antzekoak) eta nahiz eta haur edo nerabea **ez den egoera horien lekuko** izan balioetsi da arrisku handia dagoela egoera horiek berriro gertatzeko eta **haur edo nerabearen bizia edo osotasun fisiko arrisku handian** jartzeko.
- Azken sei hilabeteetan gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean **indarkeria fisikoko egoerak eta hitzeko indarkeriazko egoerak (esplizituak eta intentsitate handikoak)** jarraian gertatu dira. **Haur edo nerabea** egoera horietan **inplikatu da edo inplikatu dute** eta horren ondorioz **kalte fisiko oso larria** pairatu du.²⁷

2. Larritasun handia

- Azken sei hilabeteetan gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean **indarkeria fisikoko egoerak eta hitzeko indarkeriazko egoerak (esplizituak eta intentsitate handikoak)** jarraian gertatu dira. Haur edo nerabea gertakari horien **lekukoa izan da edo sumatu ditu eta**:
 - **Kalte fisiko larria** pairatu du egoera horren ondorioz eta/²⁸
 - **Kalte psikiko larriaren** (ikus definizioa) sintomak azaltzen ditu eta kalte horiek egoera horren ondorioz direla pentsatzeko arrazoizko datuak daude.

3. Larritasun ertaina

- “**Larritasun handiko**” egoeraren berdina baina haur edo nerabeak:
 - Egoera horren ondorioz ez du **kalte fisiko** larri edo oso larririk pairatu eta
 - egoera horri loturiko **kalte psikikoaren** sintomak aurkez ditzake; sintoma horiek **oso larriak ez izanda ere**, egoera txarra zuzentzen ez bada etorkizun hurbilean sintoma larriak azaltzea oso litekeena dela balioesten da.
- Azken sei hilabeteetan gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean **maiz gertatu dira hitzeko indarkeriazko gertakariak** baina **indarkeria fisikorik** ez da izan. Haur edo nerabeak gertakari horien berri izan du. Egoera horri loturiko **kalte psikikoaren sintomak** azaltzen ditu eta **nahiz eta larriak ez diren, egoera txarra zuzentzen ez bada, larritasun handiagoko sintometarako joera gerta daiteke**. Hala eta guztiz ere, gurasoek eta bizikidetzaren kideek **elkarreragin egokiko aldiak edo uneak** izaten dituzte haur edo nerabearekin.

4. Arrisku arina

- Azken sei hilabeteetan gurasoen edo bizikidetzaren kideen artean **maiz gertatu dira hitzeko indarkeriazko gertakariak** baina **indarkeria fisikorik** ez da izan. Haur edo nerabeak gertakari horien berri izan du baina gertakariaren inplikaturiko pertsonak **ahalegindu dira egoera horiek haur edo nerabearen aurreak ez daitezten**. Gurasoek eta bizikidetzaren kideek **orokorrean elkarreragin egokia** izaten dute haur edo nerabearekin. Haur edo nerabeak egoera horri loturiko **kalte psikikoaren sintomarik ez dauka**, baina hitzeko indarkeriazko gertakariaren aurrean ondorezaren sintomak ager ditzake.

5. Arriskurik gabe

- Gurasoek edo bizikidetzaren kideek ahozko zein ekimenezko indarkeria erabili gabe konpontzen dituzte beren gatazkak. Ahozko indarkeriako gertakari bakanak izan litezkeen arren, haurra edo nerabea ez da horien lekuko.

²⁷ Kalte fisiko oso larria “Tratu txar fisiko” eskalan jasotako irizpideen arabera kalifikatuko da.

²⁸ Kalte fisiko larria “Tratu txar fisiko” eskalan jasotako irizpideen arabera kalifikatuko da.

D. ERASO FISIKOKO MEHATXUAK

- ⇒ Ebaluatzen den egoera bizi duen haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Tipologia honen larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen aurkako mehatxu-kaltearen larritasuna, (2) mehatxuek haurraren edo nerabearengan sortzen duten beldurra, eta (3) mehatxuak egia bihurtzeko arriskua.

1. Oso larritasun handia

- **Zuzeneko mehatxua kalte fisiko benetan larriarekin, baina benetan kaltetu gabe:** Haurra edo nerabea **behin gutxienez egoera oso arriskutsuan** jarri da (adibidez: leiho baten ertzean, irakiten dagoen uraren gainean), **kalte benetan larria egitearekin mehatxatuz**. Edo hiltzearekin mehatxatu zaio, horretarako agian armak erabiliz (labanak, eskopetak, eta abar). Aldez aurretik pentsatuta edo gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak kontrola erabat galdu duten egoera batean egin dira mehatxuak. Ez da kalte nahiz lesio fisikorik eragin, baina egoera horrek **beldur handia** sortu du haurraren edo nerabearengan. **Mehatxu horiek errepika daitezkeela edo egikari daitezkeela** balioesten da.

2. Larritasun handia

- **Ahozko mehatxua kalte fisiko larriarekin, baina benetan kaltetu gabe:** **Hainbat alditan ahozko mehatxu zuzenak eta espezifikoak egin zaizkio** haurrari edo nerabeari tratu txarrekin. Mehatxuek barnean hartzen dituzte, gauzatuko balira, **kalte fisiko handia** eragingo luketen ekimtzak (adibidez: tratu txar fisiko larriekin mehatxatzea, ura edo janaria denbora-tarte luzeegian kentzearekin mehatxatzea). Aldez aurretik pentsatuta edo gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak kontrola erabat galdu duten egoera batean egin dira mehatxuak. Ez da kalte nahiz lesio fisikorik eragin, baina egoera horrek **beldur handia** sortu du haurraren edo nerabearengan. Mehatxuak egia bihurtzeko ahalguztatu egin ez den arren, **egikari daitezkeela** balioetsi da.

3. Larritasun ertaina

- **Ahozko mehatxu implizitua:** **Ez zaizkio** tratu txarreko mehatxu zuzenak eta espezifikoak egin haurrari edo nerabeari, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **gaindituak sentitzen direla, haurra edo nerabea kaltetzeko, istripu bat eragiteko beldurra dutela** eta bestelako beldurrak dituztela adierazten dute. (adibidez: estres handiko egoeren eragimpeko pertsona helduak edo haur oso txikien zaintzak gaindituak). Zeharkako mehatxu horiek pentsarazten dute **haurrak edo nerabeak kalte fisiko handia pairatzeko** edo arduragabekeria pairatzeko **arriskua dagoela**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak laguntza eska dezakete (edo ez) beren mehatxuak egia bihurtzea saihesteko.

4. Arrisku arina

- **Ahozko mehatxu implizitua, egia bihurtzeko balioespenik gabe:** **Ez zaizkio** tratu txarreko mehatxu zuzenak eta espezifikoak egin haurrari edo nerabeari, edo **noizbait** egin zaizkio, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **gaindituak sentitzen dira, eta haurra edo nerabea kaltetzeko, istripu bat eragiteko** eta bestelako beldurrak dituzte. Mehatxu horiek gurasoen frustrazioaren adierazpenak direla balioetsi da, **eta ez dago ageriko arrazoirik egia bihurtuko direla pentsatzeko**.

5. Arriskurik gabe

- Ez zaizkio tratu txarreko edo kaltetzeko ahozko mehatxuak edo fisikoak egin haurrari edo nerabeari. Gorputz-zigor arinen mehatxuak (ikus definizioa tratu txarren tipologia) ez dira "kalte fisikoko mehatxu" gisa ikusi behar.

ABANDONUA

⇒ Honako egoera hauek barnean hartzen ditu:

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak nahita bakarririk uzten dute, itzultzeko asmorik gabe.
- Hirugarren pertsonekin adostu dute haurraren edo nerabearen zaintza beregain har dezaten, eta adostutako denbora igaro ondoren, ez dira itzultzen haren zaintzaz arduratzeko, eta hirugarren pertsona horiek jada ezin dute denbora gehiagoz haren zaintza beregain izan.
- Oso ohiako moduan hainbat pertsonen (ezezagunak edo gutxi ezagutzen dituenak) ardurapean uzten dute haurra edo nerabea, haren arreta bermatzeko plan egonkor bat edo erantzukizuna beste batengan uzteko aldi baterako aurreikuspena adostu edo eduki gabe²⁹.
- Haurraren edo nerabearen arreta beregain hartzeari uko egiten dio egoitza-zentro batetik irten ondoren.

⇒ “Abandonuaren” eta “gainbegiratze-utzikeriaren” arteko aldea honako honetan oinarritzen da: aitak, amak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonak haur edo nerabeaz arduratzera itzultzeko asmorik izatean (esplizitua edo ikus daitekeena). “Abandonua” gertatzen den kasuetan, itzultzeko asmorik ez dago, epe laburrera behintzat.

⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).

⇒ Tipologia honen larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurraren edo nerabearen zaintza hirugarren pertsonen eskuetan uzten duten maiztasuna, (2) hori zein egoeratan egin den (noren esku uzten den eta haurra edo nerabea prestatzea), eta (3) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen asmoa haurraren edo nerabearen zaintza berriz ere beregain hartzeko.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea **kalean edo ospitalean abandonatu dute, eta desagertu egin dira.**
- Egiaztatua da gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea **bakarririk utzi dutela, eta ez dute itzultzeko asmorik, eta ezta haurra edo nerabea etxera itzultzen uzteko asmoa ere.**
- Haurra edo nerabea etxe batetik bestera bizi da. Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez dira haurraren edo nerabearekin batera bizi duela urtebete edo gehiago; ez dirudi egoera aldi baterakoa denik. Ez dute harremana** haurraren edo nerabearekin, edo **ia ez dago** harremanik. Haurraren edo nerabearen zaintza hirugarren pertsonen esku uzten dute erabat. Etorbizunari buruzko plan argirik ez dago.
- Haurra edo nerabea **egoitza-zentro** batean utzi dute. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **haren zaintza berriz ere beregain hartzeari uko egin diote.**

2. Larritasun handia

Ustekabeko aldiaketa asko haurraren edo nerabearen zaintza beregain hartzen duten pertsona helduen inguruan, haurraren edo nerabearen inpaktu emozional negatibo larria izanik:

- Haurrak edo nerabeak **hiru aldiaketa baino gehiago ikusi ditu urtebetean** bere zaintza beregain hartzen duten pertsona helduengan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **bat-batean bestelako pertsona desegokien** zaintzapean edo, arreta egokia eman dioten arren, **ezagutzen ez dituen edo oso gutxi ezagutzen dituen** pertsonen zaintzapean utzi dute **denbora-tarte luzeetan.**
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **bat batean** utzi dute, horretarako prestatu gabe. **Azken urtean,** haurra edo nerabea **hiru familia-unitate desberdinetan bizi izan da, familiakoak nahiz hurbilekoak ez diren pertsonen** zaintzapean. Hala ere, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **beti itzuli dira haren zaintza beregain hartzeko.** Haurra edo nerabea ez dute behin betiko abandonatu.

Egoera honetako estres handiko egoera bat edo aldiaketa emozional handia eragin du haurraren edo nerabearen.

3. Larritasun ertaina

Ustekabeko aldiaketa asko haurraren edo nerabearen zaintza beregain hartzen duten pertsona helduen inguruan, haurraren edo nerabearen inpaktu emozional negatibo larririk izan gabe:

- **Aurreko atalean deskribatutako egoerak** gertatu dira, baina haurrak edo nerabeak garapen egokia dauka eta horren ondoriozko **estresa edo aldiaketa emozionalak izatearen sintomak ez ditu erakusten.**

²⁹ Haurraren edo nerabearen eguneroko zaintza pertsona desegokien edo ez behar adina arduratsuen esku uztea “Segurtasuneko (gainbegiratzeko) beharrekiko arduragabekeria” tipologian bildu eta kalifikatzen da.

4. Arrisku arina

Zortzi urtetik beherako haurren kasuan, ustekabeko aldaketa batzuk haren zaintza berengain hartzen duten pertsona helduengan:

- *Azken urtean, zortzi urtetik beherako haur bat ohiko moduan zaintzen ez duen eta familiako nahiz gertuko ez den pertsona batek zaindu behar izan du bi aldiz gutxienez eta hilaurretik gorako denboraldi batean, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dute behin eta berriz abandonatu. Bertan ez daudenean, kontaktuan daude haurrarekin. Beti itzuli dira zaintza berriz ere berengain hartzeko, edo epe laburrean egitea espero da.*

5. Arriskurik gabe

- Aurreko atalean deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira, baina zortzi urtetik gorako haurra edo nerabea da.
 - Egiaztatuta da guraso-figurek zaintza egonkorra eman diotela haurrari edo nerabeari.
 - Guraso-figuretako bat ez da familia-etxebizitzan egon modu egonkorrean, edo kanpoan dago denboraldi luze batean (lan-arrazoiengatik, zentroren batean barneratua egoteagatik, eta abar). Baliteke guraso-figurak legez bananduak egotea, eta, beraz, zaintza ez duen gurasoak soilik bisitak egiten dizkio haurrari edo nerabeari. Egoera honek egokitzapenak eragin ditu familiako kideen bizitzan.
-

GURASOEN EZINTASUNA HAURAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO

- ⇒ Oro har, tipologia honek nerabeak edo adin hurbileko haurrak hartzen ditu barnean.
- ⇒ Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Tipologia honen larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen egokitzapen pertsonaleko, familia-egokitzapeneko, egokitzapen sozialeko eta/edo eskola-egokitzapeneko kanporatutako arazoen presentzia eta larritasuna, eta (2) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gaitasuna arazo horiek kontrolatu eta konpontzeko.
- ⇒ Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gaitasuna portaera arazoak dituzten haur edo nerabeen jokabidea kontrolatzeko norberaren borondatearen edo guraso-gaitasunen mende egoteaz gain, haurraren edo nerabearen arazoan mota eta intentsitatearen mende ere badago. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabidea kontrolatu nahi duten arren eta guraso-gaitasun egokiak dituzten arren, kanporatutako arazo larriak dituzten eta jokabidea kontrolatzea ezinezkoa den haurren edo nerabeen kasuan (ikus deskribapena larritasun oso handiko eta larritasun handiko kategorietan), larritasun handiko edo oso handiko gisa kalifikatuko dira.

1. Oso larritasun handia

- **Araozok familian:** *Gatazka larria dago guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak izan dira, familiako kideen artean, eta agian gertatu ere gertatu dira, ahozko eraso gogorak daude guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. haurraren edo nerabearen jokabidea oso arazoatsua da etxebizitzan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezin dute egoera kontrolatu; gaindituak sentitzen dira. Baliteke haurra edo nerabea baztertzea eta arazo guztien erua egozte. Baliteke haurrak edo nerabeak edozein motako esku-hartzeri uko egitea eta etxetik irten nahi izatea. Bizikidetzaren biderazina edo jasanezina da. Gutxienez une honetan, ez dago aukerarik laguntzako esku-hartze bat garatzeko eta haurra edo nerabea etxean mantentzeko, hark edo/eta haren aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen uko egin diotelako edo lankidetzarako prest ez daudelako.*
- **Araozok familian kanpo:** *Haurraren edo nerabearen jokabidea oso arazoatsua eta desagokia da maila pertsonalean, sozialean eta eskola-mailan. Honako hainek gerta daitezke: delinuzko jokabideak, beste haur edo nerabeekiko edo pertsona helduekiko erasoak, eskola-absentismoa, drogen edo alkoholarekin kontsumoa, eta/edo sexu-jokabide arriskutsuak. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dira arduratzen beren erantzukizunaz haurraren edo nerabearen gaineko kontrolari dagokionez, edo horretarako erabateko ezgaitasuna adierazten dute; baliteke haurraren edo nerabearen arazoan garrantzia gutxitzea, edo kanpoko arazoetara egotea. Gurasoek, tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak, edo haurrak edo nerabeak ez dute kanpoko laguntza onartzen, edo laguntza hori baliatu duten arren, ez dute emaitzarik lortu.*
- Agian egoera horiekin lotutako ihesaldi luzeak gertatu dira etxean.

2. Larritasun handia

- **Araozok familian:** *LARritasun handiko lehen epigrafearen GAUZA BERA: Gatazka larria dago guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak dira, eraso fisikoekin mehatxak izan dira, familiako kideen artean, eta agian eraso gertatu ere gertatu da, etengabeko ahozko eraso gogorak daude. haurraren edo nerabearen jokabidea oso arazoatsua da etxebizitzan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezin dute egoera kontrolatu; gaindituak sentitzen dira. Bizikidetzaren oso zaila da. Hala ere, bai gurasoek, bai haurrak edo nerabeak, laguntza profesionala onartu dute beren zailtasunak konpontzeko eta haurra edo nerabea familia-egokitzapen irtetea saihesteko.*
- **Araozok familian kanpo:** *LARritasun oso handiko lehen epigrafearen GAUZA BERA: Haurraren edo nerabearen jokabidea oso arazoatsua eta desagokia da maila pertsonalean, sozialean eta eskola-mailan. Honako hainek gerta daitezke: delinuzko jokabideak, beste haur edo nerabeekiko edo pertsona helduekiko erasoak, eskola-absentismoa, drogen edo alkoholarekin kontsumoa, eta/edo sexu-jokabide arriskutsuak. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezin dute egoera kontrolatu; gaindituak sentitzen dira. Hala ere, bai gurasoek, bai haurrak edo nerabeak, laguntza profesionala onartu dute beren zailtasunak konpontzeko eta haurra edo nerabea familia-egokitzapen irtetea saihesteko.*
- Agian egoera horiekin lotutako ihesaldi luzeak gertatu dira etxean.

3. Larritasun certaina

- **Arazoak familian:** **Gatazka larria** dago guraso-figuren eta haurren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak dira, **oso ohiko eztabaidak eta ahoko erasoak** daude, **baina ez da eraso fisiko larririk izan**. Baliteke familiako kideen artean **eraso-mehatxuren** bat gertatu izana. **Haurraren edo nerabearen jokabidea oso arazotsua da** etxean. Baliteke arazoak konpontzeko ahalegin batzuk egin izana. **Bizikidetzazaila da**, baina guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanean alderdi positibo batzuk** badaude. **Gatazka larriagotzeko arriskua dago**.
- **Arazoak familiarik kanpo:** Haurrak edo nerabeak **egokitzapen** pertsonaleko, sozialeko eta/edo eskola-egokitzapeneko **arazo nabarmenak** ditu. Honako hauek gerta daitezke: jokabideko zailtasunak eta ikastetxeko bertaratze-faltak, arauak betetzeari uko egite orokorra, delituak jokabide txikiak, drogen eta/edo alkoholaren kontsumoan hasia, harremanak ingurune marjinaletako edo delitu-inguruntetako pertsonekin; **funtzionamendua egokia den eremuak** badaude. **Lotura afektibo positiboa** dago gurasoen edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonen eta haurraren edo nerabearen artean. Gurasoek edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak **ezin dituzte kontrolatu** haurraren edo nerabearen arazoak. Haurraren edo nerabearen **arazoak larriagotzeko arriskua dago**.
- Agian egoera horiekim lotutako **ihesaldi luzeren bat** gertatu da etxean.

4. Arrisku arina

- **Arazoak familian:** **Gatazka batzuk daude** guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean, baina **horien arteko harremanean positiboak diren alderdiak daude**. Gurasoak edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak **arazo horiek manceiatzen saiatzen dira**, baina **askotan ez dituzte estrategia egokiak erabiltzen edo ez dakite nola egin behar den**. Arazoak konpontzeko ahalegin batzuk egin dira, baina agian ez dute arrakasta izan. Haurra edo nerabea aldi baterako familia-jarduera batzuetatik baztertua izan daiteke, edo pribilegio batzuk ken dakizkiote. **Ahozko indarkeriako gertakariak** gerta daitezke familiako kideen artean, baina **ez indarkeria fisikoa**. **Gatazka larriagotzeko arriskua dago**.
- **Arazoak familiarik kanpo:** Haurrak edo nerabeak **egokitzapen** pertsonaleko, sozialeko eta/edo eskola-egokitzapeneko **arazo batzuk** ditu, **nerabezaroan edo nerabezaro aurrean oso ohikoak edo ezaugarri nagusiak direnak**. Gurasoak edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak arazo horiei aurre egiten saiatzen dira, baina **askotan erabiltzen dituzten kontrolek edo diziplinako estrategiak ez dira egokiak**. **Ahozko indarkeriako gertakariak** gerta daitezke familiako kideen artean, baina **ez indarkeria fisikoa**. Haurraren edo nerabearen **arazoak larriagotzeko arriskua dago**.

5. Arriskurik gabe

- Haurrak edo nerabeak egokitzapeneko arazoak edo aurkako jokabideak ditu etxe barruan eta kanpoan, baina bere bilakaera-fasean oso ohikoak edo ezaugarri nagusiak dira. Horrek eztabaidak edo gatazkak eragin ditzake familian, baina egoera hori ez da familia-harremanen ezaugarri nagusia. Gurasoek edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak, oro har, estrategia egokiak erabiltzen dituzte haurraren edo nerabearen jokabide desegokiak kontrolatu eta maneiatzeko. Oro har, zentzuzko akordioak egitea lortzen dute. Ez dago indarkeria fisikoa gatazketan; ahoko indarkeria egon daiteke, baina aldiakakoa da, eta gero gurasoak edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak eta haurra edo nerabea horri buruz hitz egiteko eta gatazka konpontzeko gat dira. Harreman afektibo positiboa dago horien artean. Oro har, haurrak edo nerabeak bere gurasoek edo tutoretza edo zainza betetzen duten pertsonak ezarritako arauak errespetatzen ditu, nahiz eta hasieran aurkako irizia eman dezakeen.

BESTE BATZUK

A. TRATU DESEGOKIA³⁰

- JANARIA EDO URA NAHITA KENTZEA -

Jakinaren gainean edo nahita ez zaio janaria edo ura eman haurrari edo nerabeari egun batean gutxienez (denbora gutxiago haur txikien kasuan), edo janari-kantitate oso txikia eta/edo elikagarritasunaren aldeik janari desegokia eman zaio hainbat egunetan

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) egoerak haurraren edo nerabearen izan duen inpaktua, eta (2) gosea eta egarria sentitzea.

1. Oso larritasun handia

- Janaria edo ura nahita kendu izanaren ondorioz, haurrak edo nerabeak **desnutrizio edo deshidratazio larria** dauka (adibidez: pisu asko galtzea, elikadura oso txarra, deshidratazio larria, anemia), eta **arrazoi medikoengatik ospitaleratu egin behar izan dute**.

2. Larritasun handia

- Janaria edo ura nahita kendu izanaren ondorioz, haurrak edo nerabeak **desnutrizio edo deshidratazio sintoma fisiko batzuk** ditu. Haurraren edo nerabearen egoerak **medikuaeren arreta eta errehabilitazio dieta bat behar du**. **Arrazoi medikoengatik ospitaleratzea ez da behar** (baina haurra edo nerabea aldi baterako ospitalera daiteke, bere segurtasunerako).
- **Ohiko edo oso ohiko moduan** janaria edo ura kentzen zaion haurra edo nerabea. **Desnutrizio edo deshidratazio sintoma fisikoak ez dauden arren**, haurrak edo nerabeak **gose edo egarri handia** izan dezake.

3. Larritasun ertaina

- Haurra edo nerabea zigortu da janaria edo ura kenduta. **Kentzeak kulturalki onartutako mugak gainditu ditu**. **Hau behin edoaldi gehiagotan** gertatu da, baina **ez ohiko edo oso ohiko moduan**. Haurrak edo nerabeak ez ditu inoiz izan desnutrizio edo deshidratazio sintoma klinikoak, baina gose edo egarri handia pairatu du agian.

4. Arrisku arina

- **Diziplina-estrategia** gisa erabiltzen da nahita edo jakinaren gainean **janaria** kentzea. Erabiliako zigor mota **kulturalki onartutako mugen barruan** dagoen arren (adibidez: haurra edo nerabea afuldu gabe ohera bidaltzen da), **maiztasun edo ohitura gehiegirik** erabiltzen da. **Ura ez da inoiz ukatzen**.

5. Arriskurik gabe

- Kasu batzuetan janaria nahita edo jakinaren gainean kentzen da, baina kulturalki onartutako mugen barruan (adibidez: haurra edo nerabea afuldu gabe ohera bidaltzea). Ura ez da inoiz ukatzen.
- Haurrari edo nerabeari ez zaio inoiz nahita edo jakinaren gainean janaria eta ura kentzen, horiek daudenean. Hori ez da inoiz zigor gisa erabiltzen. Janari mota jakin batzuen gaineko murrizketak egon daitezke (adibidez: gozokiak, postreak); murrizketa hori diziplina-neurri bat izan daiteke, edo osasuneko, ekonomiko edo beste arlo batzuetako arrazoiengatik izan daiteke.

³⁰ Aspectos a tener en cuenta para valorar este tipo de situaciones: (1) edad del niño, niña o adolescente y (2) duración de la situación

- KONFINAMENDUA EDO MURRIZKETA FISIKOA -

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen mugimenduen murrizketa fisikorako edo konfinamendurako erabilitako metodoak eta iraupena, eta (2) egoera horrek haurraren edo nerabearen eragin duen edo eragin dezakeen kalte fisiko eta/edo emozionala.

1. Oso larritasun handia

- Haurra edo nerabea gela batean konfinatu dute hainbat egunetan edo gehiago; leku txiki edo ilun batean konfinatu dute (adibidez: komuna, armairua), iraupena kontuan hartu gabe; ez zaio kalera irteten uzten astebez edo gehiago; zentzumenezko murrizketa edo beldurra ematen dion egoera batean jartzea; mugimenduen murrizketa krokaduren, loturen, kateen eta abarren bitartez, egun batez edo gehiago. Hau **behin gutxienez** gertatu da. Haurrak edo nerabeak **kalte fisiko** bat pauratu du (adibidez: loturengatik erredurak edo zauriak) egoera honen ondorioz, edo **tentsio edo ezinegon emozional larria** adierazten du, edo **era horretako kaltea pairatzeko aukera** dago.
- Konfinamenduaren edo murrizketa fisikoaren **iraupena oso txikia da**, baina **hainbat alditan** gertatu da, eta pertsona helduak **ez daude beti haur edo nerabetik gertu gainbegiratzeko edo, behar badu, laguntza eskaintzeko.**
- Konfinamenduaren edo murrizketa fisikoaren **iraupena oso txikia da**, baina **sei urtetik beherako haur batengan edo, urte gehiago izanik, muga fisikoak, intelektuak edo osasun mentaleko nahasteak dituen haur batengan** erabili da.

2. Larritasun handia

- Konfinamendua eta/edo murrizketa **modu onartezinean** erabiltzen da **kultura-ohituren ikuspegitik**, eta **ohiko edo oso ohiko** diziplina-eredu bat da. Adibidez: haurra edo nerabea bere logelan konfinatu dute egun osoan eta gau osoan, edo haren mugikortasuna fisikoki murriztu dute (loturekin, krokadurekin, eta abar), baina ez ordu gutxi batzuek baino gehiago.

3. Larritasun ertaina

- Konfinamendua eta/edo murrizketa **modu onartezinean** erabiltzen da **kultura-ohituren ikuspegitik** (adibidez: haurra edo nerabea bere logelan konfinatu dute egun osoan eta gau osoan, edo haren mugikortasuna fisikoki murriztu dute loturekin, krokadurekin eta abarrekin, baina ez ordu gutxi batzuek baino gehiago). Estrategia hauen erabilera **ez da ohikoa edo oso ohikoa, baina hainbat alditan gertatu da.**

4. Arrisku arina

- Etxean bertan konfinatzea erabiltzen da ohiko moduan haurra edo nerabea diziplinatzeko. Beti **kulturalki onartutako parametroen barruan** egiten den arren (adibidez: bere logelatik irten gabe mantentzea zentzuzko denbora batez bere adinari edo ezaugarri dagokienez, edo egun osoan lagunekin jolastera edo egotera irteten ez uztea, asteko arratsalde guztietan edo asteburu osoan), eta **mugikortasuna lotuta edo helduta inoiz murrizten ez zaion arren, ohiko moduan edo maiztasun gehiegirekin** erabiltzen da. **Ez da aplikatzen gizarte-jokabide oso arriskutsua duten nerabeak barnean hartzen dituzten egoeretan.**

5. Arriskurik gabe

- Kasu batzuetan etxean bertan konfinatzea erabiltzen da haurra edo nerabea diziplinatzeko, baina kulturalki onartutako parametroen barruan egiten da (adibidez: bere logelatik irten gabe mantentzea zentzuzko denbora batez bere adinari edo ezaugarri dagokienez, edo egun osoan lagunekin jolastera edo egotera irteten ez uztea, asteko arratsalde guztietan edo asteburu osoan), betiere mugikortasuna lotuta edo helduta inoiz murriztu gabe. Ez da inoiz arrisku fisiko edo emozionalerako egoeran jartzen.
- Aurreko egoera ohiko edo oso ohiko moduan gertatzen da arrisku handiko gizarte-jokabidea duen nerabe batengan.
- Haurra edo nerabea ez da inoiz nahita giltzapetzen, lotzen edo konfinatzen zigor modu gisa.

- KANPORAKETA EDO ETXEAN SARTzea UKATZEA -

- ⇒ Ebaluatzen den egoera bizi duen haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen adina eta gaitasunak, (2) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen zein neurritan ziurtatu duten haurrak edo nerabeak joateko leku seguru bat izatea, eta (3) egoera horrek haurraren edo nerabearen egoera fisiko eta/edo emozionalean eragin duen arriskua.

1. Oso larritasun handia

- **Hamabi urtetik beherako haurrari**—edo **helduagoa, baina muga fisiko edo intelektual nabarmenarekin**—behin gutxienez etxean sartzea ukatu zaio edo etxetik kanporatu dute **joateko lekurik izan gabe**; haurrak ezezagun bati laguntza eskatu behar izan dio; agian eguraldi txarrarekin kalean egon behar izan du hainbat orduetan. Etxean sartzea ukatu izanaren edo kanporatu izanaren ondorioz, haurrak edo nerabeak istripu edo gaixotasun bat pairatu du agian, ezbehar larri bat (adibidez: fisikoki edo sexualki eraso izan dezakete, lapurtu diote), edo hori gertatzeko arriskuan egon da argi eta garbi. Egoera horrek **tentsio edo ezinegon emozional larria** eragin dio.

2. Larritasun handia

- **Hainbat alditan** etxean sartzea ukatu diote edo etxetik kanporatu dute hamabi urtetik gorako **nerabe bat, joateko lekurik izan gabe**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen berriz ere onartzeari uko egitea. Egoera horren ondorioz, haurrak edo nerabeak medikuaren arreta behar izan duen istripu edo gaixotasun bat pairatu du agian, eraso fisiko edo sexual baten biktima izan daiteke, edo delituzko ekintzetan sartu da agian. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez zuten ondo balioetsi zein arriskutan jartzen zuten**.

3. Larritasun ertaina

- **Behin** etxean sartzea ukatu diote edo etxetik kanporatu dute hamabi urtetik gorako **nerabe bat, joateko lekurik izan gabe**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen berriz ere onartzeari uko egitea. Baliteke poliziarra edo gizarte-zerbitzuetara jo izana laguntza eskatzeko. Egoera horren ondorioz, haurrak edo nerabeak medikuaren arreta behar izan duen istripu edo gaixotasun bat pairatu du agian, eraso fisiko edo sexual baten biktima izan daiteke, edo delituzko ekintzetan sartu da agian. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ez zuten ondo balioetsi zein arriskutan jartzen zuten**.

4. Arrisku arina

- **Behin gutxienez** etxean sartzea ukatu diote edo etxetik kanporatu dute hamabi urtetik gorako **nerabe bat**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen berriz ere onartzeari uko egitea. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **bazekiten joateko lekuren bat zuela** (ahairdea, laguna, bizilaguna), eta nerabea bertara joateko gai zela. Gaur etxetik kanpo igaro badu, **leku seguru batean egon da**.

5. Arriskurik gabe

- Haurrari edo nerabeari ez zaio inoiz etxean sartzea ukatu, eta ez da inoiz kanporatu. Hau ez da inoiz erabiltzen diziplina-estrategia edo zigor-estrategia gisa.

B. GALBIDERATZEA

- ⇒ Larritasun-malla jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide antisozialaren larritasuna, (2) zein neurritan onartzen edo sustatzen duten haurra edo nerabea jokabide horien mende jartzea edo horietan parte hartzea, eta (3) egoera horrek haurraren edo nerabearen gizarte-egokitzapenean izan duen edo izan dezakeen inpaktua.

1. Oso larritasun handia

- **Delinkuentziara indutitzea:** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen haurraren edo nerabearen gizarte-garapen eta gizarteratze normala eragozten duten **jokabide antisozial edo desbideratutako ereduak sustatu, indartu edo onartzen dituzte** (bereziki agresibitatearen, delituzko jokabideen, sexualitatearen eta drogen arloan). **Horren ondorioz**, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazo larriak ditu** edo era horretako **arazoak garatzeko arrisku larriko** egoera argian dago. Era berean, barnean hartzen dira haurra edo nerabea **delituzko ekintzak gauzatzeko erabiltzen** den egoerak (adibidez: drogak garraiatzea, ebasketak), daukan adina eta portaeran ikus daitezkeen ondorioak kontuan hartu gabe.
 - **Guraso-eredu larriki antisozialak:**
 - Haurra edo nerabea bizi den etxean bere garapen normalerako **bizitza-eredu desegokia** dago. **delituzko jokabide larriekin** lotuak eredu antisozialak (bereziki beste pertsona batzuegan kalteak eragiten dituztenak), droga-trafikoa, eta gaitasun sunitsizaille handiko drogen kontsumoa edukitzeagatik. **Era honetako egoera baten existentzia zehaztu ahal izateko:**
 - a) gutxienez arastian adierazitako egoeretako bat behin eta berriz eta/edo etengabe agertu behar da, haurraren edo nerabearen zaintzan erantzukizunak beregain hartzen dituzten pertsona heldu guztiak eraginpean hartuta,
 - b) horren presentzia argi eta garbi ikusi behar da,
 - c) eredu desegokiak haurrak edo nerabeak eguneroko elkarreaginean argi eta garbi ikusteko modukoa izan behar du, eta
 - d) haurrak edo nerabeak ereduarekiko kalteberatasuneko behar adina baldintza bildu behar ditu: behar adinako gaitasun kognitiboa, eta arazoiketa morala garapenean.
 - Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen onartu, aktiboki sustatu eta erraztu egiten dute haurrak edo nerabeak bere adinarentzako gehiegizko alkohol kantitateak, drogak edo beste-lako gai toxikoak kontsumitzea familia-etxebizitzan edo kanpoan.
- Horren ondorioz**, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazo larriak ditu** edo era horretako **arazoak garatzeko arrisku larriko** egoera argian dago.

2. Larritasun handia

- **Guraso-eredu antisozialak:** Haurra edo nerabea bizi den etxean bere garapen normalerako **bizitza-eredu desegokia** dago, **larritasun txikiro delituzko jokabideekin** lotutako eredu antisozialak edukitzeagatik (adibidez: indarkerian gabeko ebasketak). Era honetako egoera baten existentzia zehaztu ahal izateko:
 - a) gutxienez arastian adierazitako egoeretako bat behin eta berriz eta/edo etengabe agertu behar da, haurraren edo nerabearen zaintzan erantzukizunak beregain hartzen dituzten pertsona heldu guztiak eraginpean hartuta,
 - b) horren presentzia argi eta garbi ikusi behar da,
 - c) eredu desegokiak haurrak edo nerabeak eguneroko elkarreaginean argi eta garbi ikusteko modukoa izan behar du, eta
 - d) haurrak edo nerabeak ereduarekiko kalteberatasuneko behar adina baldintza bildu behar ditu: behar adinako gaitasun kognitiboa, eta arazoiketa morala garapenean.
- Horren ondorioz**, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazoak ditu** edo era horretako **arazoak garatzeko arrisku larriko** egoera argian dago.

3. Larritasun ertaina

- **Guraso-eredu desegokiak:**
 - Ohiko moduan haurraren edo nerabearen bizi diren eta horren zaintzaren gaineko erantzukizunak betetzen dituzten **persona helduetako batek edo batzuek** eredu desegokia suposatzen dute haurrarentzat edo nerabearentzat, **jokabide antisozial edo desbideratuetan** inplikatuak egoteagatik (**larritasun handikoak edo txikiak**). Hala ere, **haurrak edo nerabeak ez du** egoera hau **modu argian sumatzen** eguneroko elkarreaginean, **eta/edo** orain arte eredu heldu desegokiaren efektu negatiboko potentziala **indargabetzen dutela** dirudien **eredu positibo** gisa jarduten duten ereduak pertsona helduak ditu familia-ingurunean. Haurrak edo nerabeak **ez ditu gizarte-egokitzapeneko arazoak**, baina etorkizuneko gara ditzaizke.
 - Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jarrera permissiboa** adierazten dute haurraren edo nerabearen aurrean **noizena behin alkohol gehiegi kontsumitzeari edo ohiko moduan kontsumitzeari dagokionez**, edo **gizarte mailan gaitasun suntsitzeaile “oso txikiro” gisa hartutako drogen** kontsumoari dagokionez, baina **ez diote** haurrari edo nerabeari gai horiekiko irisgarritasuna **errazten**.

4. Arrisku arina

- Ohiko moduan haurarekin edo nerabearekin bizi diren eta haren zaintzako erantzukizunak berengain hartzen dituzten **pertsona helduetako batek delitu txikiko jokabideak** izan ditu (adibidez: indarkeriarik gabeko ebasketak), edo haurrak edo nerabeak jakin ahal izan dituen **aldizkako alkohol- eta/edo droga-kontsumo gehiegizkoak** egin ditu, baina haurrak edo nerabeak **eredu positibo** gisa jarduten duten ereduako pertsona helduak ditu familia-ingurunean.

5. Arriskurik gabe

- Ohiko moduan haurarekin edo nerabearekin bizi diren eta haren zaintzako erantzukizunak dituzten pertsona helduek ez dituzte delituzko jokabideak edo jokabide desbideratuak adierazten, eta behar bezala kontrolatzen dituzte haurrak edo nerabeak izan ditzakeen era horretako jokabide hasiberriak. Gizarte-egokitzapeneko eta gizarte-jokabideko eredu egokiak dira.
-

C. ESKEKOTASUNA

*Leku publikoetan dirua edo baliabide materialak eskuratzean oinarritutako praktikak*³¹

- ⇒ Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.
- ⇒ Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak eskekotasuna zein baldintzetan eta zein maiztasunekin gauzatzan duen, (2) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak mehatxuak edo hertsapenak egin dituzten ala ez haurrak edo nerabeak eskean aritu dadin, eta (3) egoera horrek osasun fisikoan eta ikastetxerako bertaratzean duen edo izan dezakeen inpaktua.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea **behartzen dute** eskean aritzera. Baliteke eraso izana, edo agian erasoekin mehatxatzen dute, diru-kopuru jakin bat etxera ekartzea lortzen ez badu. Haurra edo nerabea **bakarririk uzten dute eskean ibiltzeko, edo taldean** beste haur edo nerabe batzuekin. Baliteke lapurtzera iristea, bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak eskatzen dioten diru-kopurua lortzeko. Ez da eskolara joaten edo ohiko moduan falta da eskean aritzeko, edo normalean eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan aritzen da.

2. Larritasun handia

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **oso ohiko moduan eskean aritzen dira haurrarekin edo nerabearekin**, diru gehiago lortzeko edo zainduko duen inor ez dutelako. Eskean aritzen diren lekuko baldintza klimatikoak edo osasunekoak batzuetan txarrak dira, haurra edo nerabea gaixotasun bat pairatzeko arriskuan jarritik. Egoera hau haurra edo nerabea gaixo egonik ere gertatu da agian. Haurra edo nerabea ez da eskolara joaten edo ohiko moduan faltatzen da arrazoi horregatik, edo baliteke eskean aritzea soilik eskolatik kanpoko ordutegian edo jaiegunetan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **Gizarte Zerbitzuen laguntza ekonomikoak edo bestelako laguntza materialak jasotzen dituzte, baina eskean aritzeari ez diote utzi**; era horretako jokabideari eusten diote, eta **Gizarte Zerbitzuek horren berri izan ez dezaten saiatzan dira** (adibidez: beste udalerrri batera joanda).

3. Larritasun ertaina

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **oso ohiko moduan eskean aritzen dira haurrarekin edo nerabearekin**, diru gehiago lortzeko edo zainduko duen inor ez dutelako. Eskean aritzen diren lekuko baldintza klimatikoak edo osasunekoak batzuetan txarrak dira, haurra edo nerabea gaixotasun bat pairatzeko arriskuan jarritik. Baliteke haurra edo nerabea eskolara ez joatea edo ohiko moduan faltatzea arrazoi horregatik, edo baliteke haurraren edo nerabearen eskean aritzea soilik eskolatik kanpoko ordutegian edo jaiegunetan. **Eskekotasunarekin lortutako etekin ekonomikoak funtsezko diru-sarrera dira familia mantentzeko.**

4. Arrisku arina

- **Kasu batzuetan**, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak eskean aritu dira eta haurra edo nerabea eraman dute beratekin, zainduko zuen inor ez zutelako, baina inoiz ez haurra edo nerabea gaixo egonik edo osasun-baldintza txarretan egonik. Edo noizbait eskean aritu dira harekin, familiako zailtasun larriak zituzten uneetan, baina ez da ohiko eredu bat.

5. Arriskurik gabe

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dira inoiz eskean aritu haurraren edo nerabearen.

³¹ Eskekotasuna kalean, establezimendu publikoetan edo etxebizitza pribatuetan dirua eskatuta egin daiteke. Era berean, barnean hartzen ditu “ezkutuko eskekotasuneko” egoerak, non gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea bidaltzen duten elikagaiak edo objektuak erostera edo zerbitzu jakin batzuek eskuratzera, horretarako nahikoa ez dela badakiten diru-kopurua emanez, edo balio gutxiako objektuak emanez (adibidez: paperezko mukizapiak, zuhaitz-adarrak, postialak), erosten dituen pertsonaren borondatea eskatuta sal dituzten.

D. LAN ESPLOTAZIOA

Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak nahiaez honako ezaugarri hauek dituzten lanak etengabe egitea agintzen diete (etxeko antolamenduarkein lotutako zereginak ez dira barnean hartzen): (a) ohikoaren mugak gainditzen dituztenak, (b) pertsona helduek egin behar lituzketenak, (c) argi eta garbi haurraren edo nerabearen gizarte- eta/edo eskola-arloko jarduerak eta premiak oztopatzen dituztenak, eta (d) funtsean, gurasoentzako edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonentzako edo familia-egiturarentzako etekin ekonomikoa edo antzeko etekina lortzeko helburuarekin esleitzen zaizkionak.

- ⇒ Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Larritasun-maila baten kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak mehatxuak edo hertsapenak egin dituzten ala ez haurrak edo nerabeak etekin ekonomikoak edo gauzazko etekinak ekarriko dituzten jarduerak bat egin dezan, (2) haurrak edo nerabeak zein maiztasunekin egin behar duen lana eta lanaren iraupena, eta (3) egoera horrek haurraren edo nerabearen prestakuntza-jardueretan, jarduera ludikoetan eta jarduera sozialetan edo haren atsedeen-premietan duen inpaktua.

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **lan gogorregiak egitera eta/edo bere adinarentzat eta/edo egoerarentzat lanaldi luzeegietan lan egitera behartzen dute**, eta, gainera, **pertsona helduek egin behariko lituzkete**. Baliteke haurra edo nerabea behartu izana gaixo egonik lan egitera, eta zigortzea, espero den errendimendua ez badu. **Ez da eskolara joaten arrazoit horrengatik, eta ia ez dauka denbora jarduera ludikoetarako eta atsedeen hartzeko.**

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ohiko moduan ezkutuko ekonomiako lanak egitea agintzen diote**. **Ez da eskolara joaten** arrazoit horrengatik, eta ia ez dauka denbora jarduera ludikoetarako eta atsedeen hartzeko. Baliteke zeregin horiek eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan esleitzea, **denbora librea eta berdinekin harremanak izateko denbora mugatzea edo erabat murriztea** eraginez.
- Gurasoek edo **16-18 urteko nerabe baten** tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **prestakuntza akademikoa uztera** behartzen dute lanean hasteko, nerabeak errendimendu ona duen arren eta ikasten jarraitu nahi duen arren. Lanaren bitartez lortzen duten diru guztiaren edo zati baten jabe egiten dira, **familia mantentzeko ezinbestekoa ez den arren** edo **persona helduen lanarekin ordezkatu** daitekeen arren.

3. Larritasun ertaina

- **Behin baino gehiagotan**, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beraiekin eramaten dute eskolatutako haurra edo nerabea **denboraldi jakin batzuetan** (adibidez: produktu naturalak jasotzea), **lan-jardueran lagun diezaien**. Hori eskola-aldietan gertatzen da, eta horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **eskolara joateari utzi dio**, eta **zailtasun nabarmenak ditu eskola-egokitzapenean eta/edo errendimenduan**.
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ohiko moduan ezkutuko ekonomiako lanak esleitzen dizkio**te eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan, **gehiegi mugatzen dute** –baina ez erabat– **haren denbora librea eta berdinekin harremanak izateko denbora**.

4. Arrisku arina

- **Urtean behin**, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beraiekin eramaten dute eskolatutako haurra edo nerabea **denboraldi jakin batean** (adibidez: produktu naturalak jasotzea), **lan-jardueran lagun diezaien**, eta denboraldiak **ez du inoiz gainditzen hiru asteko epea**. Eskola-aldian gertatzen da, eta, horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **ikastetxera joateari uzten dio**. Agian laguntza bereziak behar izan ditu atzerapen akademikoa errekupeatzeko.

5. Arriskurik gabe

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haren jarduera akademikoa edo prestakuntzako susiatu eta errazten dute. Etxeko zereginak esleitzen dizkio te edo bere bilakaera-mailari dagokion moduan familian laguntzea eskatzen diote, betiere zeregin horiek eskolako jarduerak oztopatzen ez dituztela eta denbora librea eta berdinekin harremanak izateko aukerak dituztela bermatuta.

ARRISKU LARRIA EDO BABESGABETASUNA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK

- ⇒ Jarraian deskribatzen ditugun egoeretan, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ezaugarri edo murrizketa jakin batzuk dituzte, **haurraren edo nerabearen oinarritzko bizitza edo integritatea arrisku larrian egon daitezkeela pentsarazten dutenak, eta gabezia horiek konpentsatu eta haurraren edo nerabearen oinarritzko premiekiko gutxieneko arreta egokia bermatzeko kontrol-elementurik ez dago familia-ingurunean.**
- ⇒ Egoera horien existentzia kalifikatzeko nahikoa izango da epigraferen batean deskribatutako zirkunstantziak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).
- ⇒ Zirkunstantzia horien existentzia kasu guztietan aztertu behar da, babesgabatasuneko beste tipologia bat ikustea eta horren larritasun-maila alde batera utzita.
- ⇒ Arestian adierazitako babesgabatasuneko tipologietako bat bera ere gertatu ez den arren, atal honetan adierazitako zirkunstantzietako bat badago, kasua automatikoki larritasun handiko gisa kalifikatuko da.

A. AITAK, AMAK EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO AURREKARIAK	<ul style="list-style-type: none"> • Gurasoak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beste haur edo nerabeekiko sexu-erasoen protagonistak izan dira, tratamendu arrakastatsurik gabe. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haur edo nerabe horrekiko edo beste nerabe edo haur batzuekiko tratu txar, sexu-abusu edo arduragabekeria larriak egin zituzten iraganean, eta egoera hori eragin zuten edo inguratzen zuten zirkunstantziak ez dira aldatu (adibidez: ez dute tratamendurik jaso, alkoholismoko, droga-abusuko edo nahaste mentaleko arazo larriak ditu oraindik, edo oso notiasun disfuntzionalak dituzte). • Gurasoak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak bikote-indarkeriako edo familiako beste pertsona helduekiko indarkeriako egoeretan egon dira iraganean, eta egoera horiek kalte larria eragin dute haurraren edo nerabearen, eta pertsona horrek era horretako harremana ezarri du berriz ere, iraganean eragin zuten arazoak konpondu gabe (adibidez: etxeko indarkeriako arazoak dituen eta zailtasunak konpondu gabe berriz ere elkartzen den bikotea, alkoholismoko arazo larrien iraunkortasuna).
B. ZAILTASUN LARRIAK BETETZEN DUTEN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA AITARENGAN, AMARENGAN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONENGAN	<ul style="list-style-type: none"> • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak nahaste psikopatologiko bat dute, honako arazo hauekin: errealtatearekiko kontaktua galtzea, judizioko eta erabakiak hartzeko gaitasunen murrizketa larria, eta bizitza autonomoa garatzeko ezgaitasuna. Nahastea kronikoa edo hasiberria izan daiteke; etengabe edo denboraldi jakin batzuetan ager daiteke. Baliteke pertsona horrek medikazioa hartzea, baina medikazioak edo hartzeko baldintzek ez dute bermatzen kontrol-galera larriak ez direla izango. Honako hauek gerta litezke: suizidioko ahaleginak edo adierazpenak, eldarnioak, haurraren edo nerabearekiko muturreko gaitzespenak, edo kontrola galtzeko eta larriki kaltetzeko beldurra izatearen adierazpenak. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak adimen-urritasuna dute (adimen-atzerapen ertaina edo sakona), eta bizitza autonomo bat garatzeko ezgaitzen ditu. Horietako inork ez dauka autonomoa izateko behar adina adimen-gaitasun. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak alkoholaren eta/edo drogen kontsumoko arazo larria eta kronikoa edo iraunkorra dute. Denbora gehiena drogen eta/edo alkoholaren eraginpean ematen du. Ez du tratamendurik jasotzen. Baliteke tratamendu-prozesuan egotea, baina tratamenduaz arduratzen diren profesionalak ez dute bermatzen epe laburrean berriz eroriko ez denik edo kontsumorik ez dagoenik. Baliteke arestian tratamenduak gauzatu izana, baina ez dute arrakastarik izan. • Gurasoak adingabeak dira, eta beren seme-alabaren premiak euren premien gainetik behar adina lehenesteko gaitasuna ez dute, eta epe ertainean edo epe luzean etorkizuna planifikatzeko gaitasunik ere ez dute.

I. ERANSKINA Glosarioa

ARRISKUKO EGOERAK (Adingabearen Babes Juridikoaren urtarilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren 17. artikulua; Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legearen 51. artikulua): *“haurraren edo nerabearen garapen pertsonala edo soziala kaltetzen dutenak, betiere babesgabetasuneko egoera gisa kalifika ez badaitezke, eta, beraz, tutoretza legearen aplikazioz beregain hartzea ez badakartez”*

BABESGABETASUNEN EGOERA (Kode Zibilarren 172.1 artikulua); Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legeko 56. artikulua: *“Hain zuzen ere, adingabeak zaintzeko legeak ezarritako babes-betebeharrak ez betetzeagatik, edo ezin betetzeagatik gertatzen den egoera, betiere adingabeak beharrezko laguntza moral edo materialik gabe geratzen direnean”*. Babesgabetasuneko egoera dagoela ezartzen bada, legearen aplikazioz haurraren edo nerabearen tutoretza herri-administrazio eskudunak hartuko du beregain, gurasoei edo tutoreei guraso-ahala edo tutoretza arunta kenduko zate, eta dagokion babes-neurriak aplikatuko dira.

LARRITASUN ERTAINEKO, HANDIKO ETA OSO HANDIKO BABESGABETASUNA: Adingabe baten tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak edo gurasoak honako egoera hauetan daudenean gertatzen dena:

- babes-betebeharrak gauzatzeko ezgaituak edo ezinduak daudenean, edo
- modu desegokian gauzatzeko dutenean, eta horren ondorioz haurrak edo nerabeak ase gabeko oinarriko premiak dituztenak, eta osasunean eta garapenean kalte nabarmena eragiten duenean,
- beharrezko laguntza moral edo materialaz gabetzeraino iritsi daitekeelarik.

Babesgabetasuneko egoerak arriskua edo babesgabetasuna ekar dezakete, larritasunaren arabera.

HAUR ETA NERABEEN GARAPEN ARLOAK:

1. Garapen fisikoa.
2. Garapen psikikoa. Garapen mota honek honako arlo hauek biltzen ditu: *emozionala* (batez ere, nortasunaren eraikuntzari dagokio; autoestimua; norberarengan eta inguruan segurtasuna eta konfiantza izatea; emozioak identifikatzea, maneiatzea eta kontrolatzea; sexu-nortasuna), *soziala* (beste pertsonetako berdinakiko nahiz helduekiko-komunikazioa eta harreman-jarraitibideei dagokiena) eta *kognitiboa* (oinarriko prozesu kognitiboak, arreta, memoria, irudimena- eta goi-mailako prozesu kognitiboak) dagokiena –hizkuntza eta pentsamendu-arrazonamendua–

KALTE ESANGURATSUA GARAPENEAN: Haur edo nerabe batek pairatutako kaltea *kalte esanguratsutzat* hartuko da honako zirkunstantzia hauek hartuta bat edo batzuk agertzen direnean:

- Haur edo nerabeak garapen-arlo batean edo batzuetan (fisikoa, emozionala, soziala edota kognitiboa) pairatzen duen kalteak bere adinean espero zitekeen egoeraren muturrean kokatzen du edo oso funtzionamendu mugatua edo nahasia azaltzen du; garapen-arlo bateko edo batzuetako zailtasunak bilakaera-etapa desberdinetan zehar iraungo dute, edo kalteak aldi berean bi garapen-arlotan (fisikoa, emozionala, soziala edota kognitiboa) eragiten du.
- Babesgabetasunak heriotzako, ezintasun iraunkorren, edo gaixotasun eta nahaste fisiko oso larriko arriskuan jarri du haurra edo nerabea.
- Haur edo nerabeak lesio fisikoak ditu gorputzaren zona jakin batzuetan (aurpegian, buruan, gorputzaren barruko lesioak, uzkiek, genitaletan) edo ospitaleratzea edo tratamendu medikoa behar du tratatu txar baten ondorioz.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak haurra edo nerabea abandonatu dute, itzultzeko asmorik erakutsi gabe.
- Haurrak edo nerabeak familiaren barruko sexu-abusua pairatu du –kontaktu fisikoarekin edo gabe–.
- Haurra edo nerabea delitu-ekintza larriak egitera edo prostituzioan aritzea behartu dute, edo sexualki esplotatu dute.

KALTE PSIKIKO LARRIA: *“Haur edo nerabearengan honako hauek gertatzen direla egiaztatzea: (a) nahaste psikopatologikoa, (b) antisietateko, depresioko, uzkurtasuneko sintoma klinikoak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosumisgarriak, edo garapeneko atzerapenak, edo (c) garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten bestelako arazo larriak”*. Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta balio-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik badagoen.

LEHEN MAILAKO PREBENTZIOA: Biztanleria osoari zuzendutako jardunak, familien eta haurren eta nerabeen bizitza-kalitate osoa hobetzeko eta babesgabetasuneko egoera berriak agertzea saihesteko helburuarekin.

Lehen mailako prebentzioko jardunen ezaugarriak:

- proaktiboak dira, ez erreaktiboak, prebenitu beharreko arazoa gertatu baino lehen eginez, eta ez pertsonengan eragina izan ondoren,
- arazoa biztanlerian eragiten edo zabaltzen duten ingurumen-egoeretan edo gizarte-prozesuetan oinarritzen dute beren ekintza, arazo horiek agertzea edo zabaltzea saihesten saiatutako, eta
- arazoaren eraginpean ez dauden pertsonen edo taldeen zuzentzen zaizkie.

BIGARREN MAILAKO PREBENTZIOA: Babesgabetasuneko arazoak agertzearen aurrean kalteberak egiten dituzten edo adingabearen garapen pertsonala edo soziala kalte dezaketen zailtasun edo murrizketa jakin batzuk dituzten familiei edo haurrei eta nerabeei zuzendutako jardunak. Bigarren mailako prebentzioko jardunen edo programen helburua da arazoa agertzea saihestea, arazoa agertzea eragiten edo sustatzen dutela badakigun faktore espezifikoek gainean esku hartuz. Bigarren mailako prebentzioko jardunek espezifikoak izan behar dute, eta argi eta garbi lortu nahi den helburua lortzera eta definitutako jomuga-biztanleria bati zuzenduak izan behar dute.

FAMILIA BABESTEKO PROGRAMAK: Udal eta Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek garatzen dituzte. Psikologia-, gizarte- eta hezkuntza-arloko laguntza ematen diete arrisku ertaineko edo larriko egoeran dauden haurrak edo nerabeak dituzten familiei, haurrak edo nerabeak familia-etxebizitzan daudenean. Helburu nagusiak honako hauek dira:

- haurren edo nerabearen oinarrizko premien estaldura bermatzea bere familia- eta gizarte-ingurunean,
- babesgabetasuneko egoerarekin amaitzea eta berriz agertzea saihesteko beharrezko baldintzak ezartzea, familia-unitatea mantentzea,
- haurren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak edo gurasoak gaitzea edo osatzea guraso-papera behar bezala gauzatzeko, eta
- babesgabetasunak haurraren edo nerabearen inguruan izan dituen ondorioak konpontzea.

Esku-hartzea hainbat testuingurutan gauza daiteke (familia-etxebizitzan, kalean, bulegoan, eta abar), kasu bakoitzaren premien arabera.

FAMILIA BATERATZEKO PROGRAMAK: Lurralde mailako Gizarte Zerbitzuek garatzen dituzte. Psikologia-, gizarte- eta hezkuntza-arloko laguntza ematen diete legezko babes-neurri bat ezartzea behar izan duen arrisku larriko edo babesgabetasuneko egoeran dauden haurren edo nerabeen familiei. Helburu nagusiak honako hauek dira:

- haurra edo nerabea familiara itzultzea lortzea ahal den denbora laburrean, horren oinarrizko premien estaldura bermatuta,
- babesgabetasuna berriz agertzea saihesteko beharrezko baldintzak ezartzea,
- guraso-figurak gaitu edo osatzea babes-betebeharrak behar bezala gauzatzeko, eta
- babesgabetasunak haurraren edo nerabearen inguruan izan dituen ondorioak konpontzea.

Esku-hartzea hainbat testuingurutan gauza daiteke (familia-etxebizitzan, kalean, bulegoan, eta abar), kasu bakoitzaren premien arabera.

II. eranskina:
Tresnaren laburpen-orrria

2011ko abenduaren 12a, astelehena

ARRISKU ETA BABESGABETASUNEN LARRITASUNAREN BALIOESPENA: LABURPEN ORRIAHAURAREN EDO NERABEAREN IZENA, ABIZENAK ETA ADINA:
PROFESIONALAREN IZENA ETA ABIZENAK:EGUNA:
ZERBITZUA:

Informaziorik gabe	Ez dago	Susmoa (*)	Arrisku arina (*)	Larritasun ertaina	Larritasun handia	Oso larritasun handia
1. TRATU TXAR FISIKOA						
• Tratu txar fisikoa						
2. ARDURAGABEKERIA						
• Premia fisikoekiko arduragabekeria						
○ Elikadura						
○ Osasun fisikoaren zaintza						
○ Jantziak						
○ Higiene pertsonala						
○ Eixebizitzaren higiene-baldintzak						
○ Eixebizitzaren egonkortasuna eta bizigarritasun-baldintzak						
• Seguritasun-premieko arduragabekeria						
○ Eixebizitzako segurtasuna eta arriskuen prebentzioa						
○ Ikuskatzea						
○ Beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun larriko egoerakiko babesa						
• Prestakuntza-premieko arduragabekeria						
• Premia psikikoekiko arduragabekeria						
○ Elkarreagina eta afektua						
○ Estimulazioa						
○ Arazo emozional larriekiko artea						
○ Arauak, mugak eta balio moral positiboaren transmisioa						

Informaziorik gabe	Ez dago	Susmoa (*)	Arrisku arina (*)	Larritasun ertaina	Larritasun handia	Oso larritasun handia
3. SEXU ABUSUA						
• Sexu-abusua						
4. TRATU TXAR PSIKIKOA						
• Tratu txar emozionala						
• Gurasoen arteko gatazketa erabiltzea						
• Indarkeria-egoeren eraginpean jartzea						
• Eraso fisikoko mehatxuak						
5. ABANDONUA						
• Abandonua						
6. GURASOEN EZGAITASUNA HAURAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO						
• Gurasoen ezgaitasuna hauraren edo nerabearen portaera kontrolatzeko						
7. BESTE BATZUK						
• Tratu desegokia						
○ Janaria eta ura nahita kentzea						
○ Konfinamendua edo murrizketa fisikoa						
○ Kanporaketa edo etxean sartzea ukatzea						
• Galbideratzea						
• Eskekotasuna						
• Lan-esplotazioa						

8. ARRISKU LARRIA EDO BABESGABETASUNA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eragindako babesgabetasun larriko aurrekariak
- Zailtasun pertsonal larriak gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonengan

Informaziorik gabe	Ez	Susmoa	Bai

KASUAREN LARRITASUN MAILA KALIFIKATZEKO KONTUAN HARTU BEHARREKO
BESTELAKO INFORMAZIO GARRANTZITSUA (arazoaz jabetzea, aldaketarako motibazioa,
lankidetzak, beste batzuk)**LARRITASUN MAILAREN BALIOESPEN GLOBALA**

INFORMAZIORIK GABE	ARRISKURIK EZ	SUSMOA	ARRISKU ARINA	ARRISKU ERTAINA	ARRISKU LARRIA	BABESGABETASUNA

JARRAITU BEHARREKO
JARDUNA

(*) Ikusi atzealdeko oharra.

LABURPEN ORRIA BETETZEKO ARGIBIDEAK:

- Laburpen-orri bat beteko da haur edo nerabe bakoitzeko.
- Idatz-zati guztiak bete beharko dira. Idatz-zati baten bati buruzko informazioarik ez badago, adierazi egin beharko da
- Babesgabetasun-tipologien kalifikazioa:
 - **“Informazioarik gabe”**: Ez dago nahiko informazioarik balioetsitako egoera gertatzen den edo ez jakiteko edo dagoen informazioa guztiz eskasa da. Egoera jakin bat gertatzen ari dela pentsarazteko adierazlerik ez dago baina gerta litekeena da (*Adibidez*: txosten batean deskribatzen da bi urteko haur batek osasun fisikoaren eta higiepe pertsonalaren arloetan zabarkeria larria eta heziketa-premietan zabarkeria ertaina pairatu dituela. Ez da inongo informazioarik biltzen bere aitaren, amaren, edo bere tutoretza edo zaintza duten pertsonen aldetik jasotzen duen gainbegiratze-urtzikeriazko” tipologia gertatzea posible denez, “informazioarik gabe” terminoarekin kalifikatuko da)
 - **“Ez dago”**: Haur edo nerabeari buruz bildutako edo eskuragarri dagoen informazioaren arabera ez dago babesgabetasun-tipologiari ezta horrelako egoera gertatzen ari dela susmatzera daraman daturik ere.
 - **“Susmoa”**: Bildutako informazioa erabakigarria ez bada ere, horrelako egoera gertatzen ari dela pentsatzera garamatzaten adierazleak daude.

Horrelako kasuetan **laburpen-orri** honako hauek zehaztuko dira: S=Susmoa, larritasun-maila zehaztu gabe, S-LA=Larritasun arineko egoeraren susmoa, S-E=Larritasun ertaineko babesgabetasunaren susmoa, S-H=Larritasun handiko babesgabetasunaren susmoa, S-OH=Larritasun oso handiko babesgabetasunaren susmoa.